

Besede in dejanja

Pozaba in skromnost

Tudi med bivšimi borci najdemo reveže. Delni vzrok za to je tudi, ker premalo poznajo pravice, ki jim po zakonu pripadajo. Na občnem zboru Zveze borcev Sodražica smo slišali, da živi v vasi Junče bivši borec-kmet v težkih pogojih. Zena zaradi bolezni že pet let leži. Nihče se ne zmeni zanj. Deležen ni nobene družbene pomoči, ki iz nevednosti niti ni zaprosil zanjo.

Dolenjski list — 16. IV. 1970

Razmerje republik

Za lanski dohodek federacije 13 milijard dinarjev so zagotovile tri republike — Srbija, Hrvatska in Slovenija — 85 odstotkov denarja. Srbija je prispevala 37,6, Hrvatska 27,1, Slovenija 20,2, Bosna in Hercegovina 8,9, Makedonija 4,9 in Črna gora 1,3 odstotka zbrane vsote.

Naši razgledi — 17. IV. 1970

Šmenta — cementa ni...

Cementa ni in kot kaže ga tudi še lep čas ne bo — ne zato, ker bi cementarne stale, temveč zato, ker cementarne niso dobile soglasja za zvišanje cene.

Delavska enotnost — 18. IV. 1970

Šepavost pri tehnologiji

Znano je dejstvo, da naši delavci v inozemskih tovarnah ne le dosegajo, marveč celo prekašajo delavce drugih narodnosti po produktivnosti, vestnosti in marljivosti. Kako pa je s tem pri nas? Z zaskrbljenostjo in nemočjo, ki vse bolj prerašča v nacionalni kompleks, ugotavljamo, da dosegamo tem nižjo produktivnost, bolj ko so komplicirani tehnološki procesi in težavnejše ko so proizvodne naloge. Mar to pomeni, da nismo kos industrijski organizaciji dela ter da kot organizatorji izgublamo vaje iz rok, večja ko so podjetja in bolj ko postaja zamotana organizacija dela in proizvodnje?

Gospodarski vestnik — 17. IV. 1970

Parole

»Kdor ne pije, naj se pokrije!«

»Bolje mrtvo pijan kot mrtev-trezen.«

»Tudi kraljevič Marko je pil, pa je močen bil.«

To so parole, ki so obešene v zelo obiskovanem lokalu v Gajdobri pri Novem Sadu.

Ta lokal se imenuje MLADINSKI DOM.

Dnevnik — 21. IV. 1970

Šola nezaželena

Kaže da pomladi razpisujejo tudi najzanimivejše natečaje...

Poglejte recimo tega, ki ga je STANOVANJSKO PODJETJE iz Petrovca na Mlavi, ki išče direktorja, objavilo v smederevskem »Našem glasu«.

...da ni končal srednje šole...

Ni važno kaj vse se piše. Važno je, da zares se nismo videli natečaja v katerem se zahteva, da nekdo NI KONČAL neke šole.

Večernje novice — 18. IV. 1970

Meso in družbena zakonitost

Hitri gospodarski razvoj Jugoslavije, ki je omogočil, da se je povečal družbeni proizvod od približno 250 dolarjev v letu 1947 na približno 800 dolarjev v letu 1969 je povzročil, da se je tudi pri nas uveljavila zakonitost, po kateri se s povečevanjem dohodkov prebivalstva hitro povečuje tudi potrošnja mesa.

Komunist — 17. IV. 1970

Brač in izseljevanje

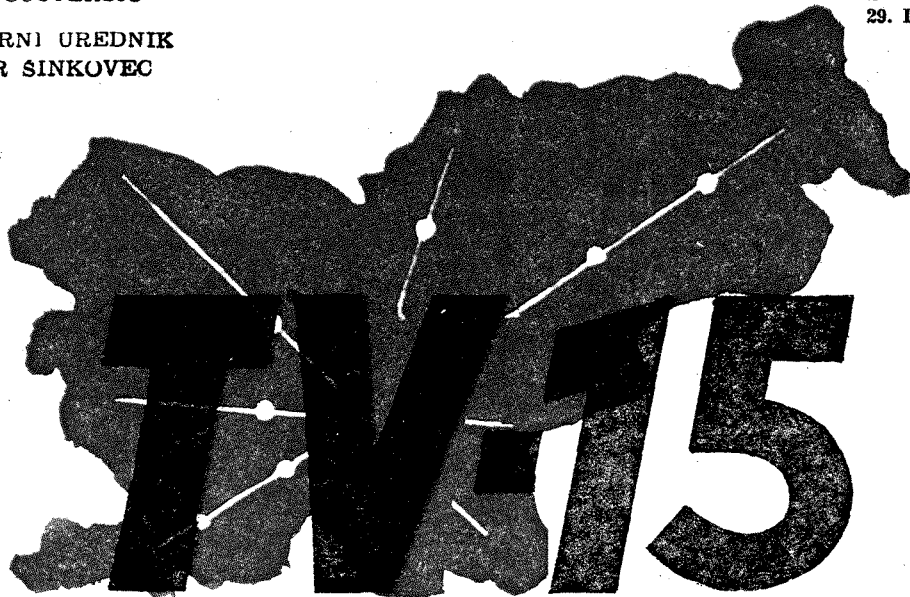
Izseljevanje z otoka Brača — pa tudi z drugih jadranskih otokov — je neprekinjen, čeprav nenekdo meren pojav zadnjih sto let. Značilno za ves čas pred drugo svetovno vojno je, da so se takrat izseljevali skoraj izključno nekvalificirani delavci. Po vojni pa se je to spremenilo — izseljujejo se predvsem kvalificirani. Zanimiv je podatek, da jih od skupno 2169 izseljenih z otoka v 20 letih samo 377 ali 17,7 odstotka šlo v tujino in to zvečine v Zahodno Evropo.

Vjesnik — 22. IV. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

LETO VIII
STEV: 18.—19.
29. IV. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Prvi maj in četrststoletnica zmage

Pred nami sta dva velika praznika: prvi maj in četrststoletnica osvoboditve, zmage nad zločinskim fašizmom, ki nam je bolj kot kateremu koli drugemu narodu grozil s suženjsko prihodnostjo in počasno smrtjo.

Kot bi se z nami vred veselila tudi narava, nam je tista čudežna pomlad leta 1945 prinesla poleg sonca in cvetja tudi zmago, sad štiriletnega organiziranega boja za nacionalno in socialno osvoboditev. In kot nalašč smo doživljali te velike trenutke prav okrog prvega maja, mednarodnega praznika velike socialistične ideje, ki je bila in je še milijonom borcem za osvoboditev človeštva najsvetlejši kredo.

In vsako leto praznujemo spomin na tiste velike dni v novi pomladi, sredi novega cvetja prebujajoče se narave.

Čas teče, sedanjost neizprosno prehaja v minulo, ki pušča na nas čedalje bolj zaznava pečat. Pred 25 leti čili mladenci, so zdaj možje z osi velimi glavami, ki se sprašujejo, koliko jih bo dočakalo, denimo, petdesetletnico osvoboditve.

Tako srečnih nas najbrž ne bo veliko... To pa konec kon-

cev ni važno. Mnogo bolj važno je, kaj bo ostalo za nami: ali bodo naše revolucionarne tradicije živele naprej, ali jih bo mladina, ki stopa za nami, spoštovala, varovala in dalje razvijala, ali se bo znala upreti morebitni agresiji in se boriti proti nasilju z enakim žarom, kot so se borili njeni očetje v usodnih letih 1941—1945.

Pred četrststoletjem, ko smo se veselili zmage in pozdravljali prve korake Organizacije združenih narodov, si pač nismo mislili, da bodo leta 1970 pretresali svet taki krči, da bodo še zmeraj na dnevnem redu pokoli v Indokini, da se bo bog Mars usidral na Bližnjem vzhodu, da bo imperializem še vedno živ v prav tako ali še bolj kruti obliki, da bo zdaj ta zdaj ona država trepetala pred agresijo...

Sprito tako krute realnosti je tembolj pomembno, da mladi rod podeduje za borci NOV vse tisto, zaradi česar so bili močnejši od stoddstotno mehaniziranih nacističnih divizij.

Čedalje svetleje naj žari plamenica patriotske, socialistične in internacionalistične zavesti! Z temi željami praznujmo letošnji prvi maj in četrststoletnico osvoboditve!

KOT KMO NAPOVEDALI V PREJSNJI STEVILKI, JE BILA V NEDELJO, 26. APRILA, V PRESERJU PRI LJUBLJANI PROSLAVA OBČINSKEGA PRAZNIKA OBČINE LJUBLJANA VIC-RUDNIK, ZDRUŽENA Z ODKRITVIJO SPOMENIKA POKOJNEMU REVOLUCIONARJU JOŽETU MOLKU-PUNTARJU, S PODELITVIJO ODLIKOVANJ IN NAGRAD OSVOBODILNE FRONTE TER POIMENOVANJEM OSNOVNE SOLE PO KRIMSKEM ODREDU. SLAVNOSTNI GOVOR JE IMEL PREDSEDNIK RO ZZB NOV SLOVENIJE JANKO RUDOLF, KI JE POVEZAL PRAZNOVANJE V OBČINSKEM MERILU S PRAZNOVANJEM VSE NAŠE DOMOVINE, T. J. S PRAZNIKOM OF IN 25-OBLETNICE OSVOBODITVE.

27. april je prepričljiv simbol naše revolucije

Med drugim je dejal, da je 27. april, dan ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda, še posebno prepričljiv simbol veličine naše revolucije, enkratni in silovit izraz vsega našega ljudstva, ki se je z najnaprednejšimi silami, zlasti pa komunistično partijo na čelu na elementaren način izreklo, da dokončno obračuna z vsemi protiljudskimi režimi in da z bojem proti okupatorju vzame svojo usodo v lastne roke. Pod zastavo OF je slovenski narod do največje močne mere izpolnil vizijo Ivana Cankarja, ki je zapisal, da si bo narod pisal sodbo sam, da mu je ne bo ne frak in ne talar.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda, v kateri so do skrajnih možnosti razvili vse svoje ustvarjalne sposobnosti, dragocene revolucionarne izkušnje ter vso svojo neizčrpano zavest in hotenje prav člani komunistične partije Slovenije, je omogočila revolucionarno pot vseh naprednih ljudi naše domovine, nezasiščen polet in sprostitve vseh urnskih in fizičnih energij slovenskega ljudstva. Osvobodilna fronta je najširše množice slovenskega naroda vključila v skupen boj vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti za osvoboditev izpod fašističnega jarma, za novo socialistično Jugoslavijo, novo skupnost vseh narodov in narodnosti, ki živijo v njej, za njihovo bratsko povezanost in enotnost v vsej povojni graditvi ter v vsej revolucionarni preobrazbi do današnjega dne in v prihodnosti.

Dalje je tovariš Rudolf podčrtal vodilno vlogo komunistične partije Jugoslavije, ki je prav v osvobodilnem boju izpričala resnico marksizma in leninizma, da ideja

postane materialna sila, kadar jo osvojijo množice. Jugoslovanska socialistična revolucija je tako prepričljiv dokaz za to resnico, da bi mu težko našli enakega.

Revolucionarno delovanje komunistične partije Slovenije, nenehno povezovanje njenih aktivistov z delovnimi množicami, je bilo razpredeno širom po Sloveniji, prav tako tudi na področju pod Krimom. Jože Molek — Puntar je bil eden tistih požrtvovalnih članov komunistične partije, ki je kot preprost delavec osvojil duha marksizma in leninizma, teorije in prakse proletarske revolucije, ter prizadevno deloval na področju, kjer je živel. Sadovi njegovega dela, kakor tudi dela drugih predvojnih revolucionarjev, članov KP, so se v vseh pod Krimom pokazali že v času, ko je naši domovini neposredno grozila fašistična nevarnost. Zato ni nič čudnega, da se je tod takoj po sovražni okupaciji razmahnila revolucionarna dejavnost v okviru Osvobodilne fronte, ki je pomenila izraz zavesti in težnje ljudi za oboroženim bojem ter vsemi drugimi oblikami revolucionarnega delovanja.

Med drugim je govornik poudaril tudi pomen prenašanja revolucionarnih tradicij na mlajše rodove — da bi veličino tega boja ohranili zanamcem kot primer resnične neomajnosti ljudstva, ki se bori za svobodo, demokracijo in resnične socialistične, humane odnose med ljudmi.

Proslava v Preserju se je nadaljevala s kulturnim programom, v katerem so sodelovali godba na pihala, mladinski pevski zbor osnovne šole v Preserju, harmonikarski orkester glasbene šole Vic-Rudnik, recitator Franček Drole in vokalni oktet iz Podpeča.

Vsem borcem in aktivistom NOV, vojaškim vojnim invalidom ter rezervnim vojaškim starešinam Slovenije, vsem naročnikom in bralcem »TV-15« želimo prijetno prvomajsko praznovanje

RO ZZB NOV Slovenije
RO ZRVS Slovenije
Uredništvo in uprava »TV 15«

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likoarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializiran obrat za večbarvni tisk lakirnice in plastificirnice.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«.
- ilustrirano revijo »TOVARIS«.
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«.
- revijo »AVTO«.
- revijo »STOP«.
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«.

Dogodki tedna

● V državnem sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu so bili razgovori med državnim sekretarjem za zunanje zadeve Mirkom Tepavcem in zunanjim ministrom DR Nemčije Ottom Winzerjem. Predstavnik obeh držav sta izmenjala mišljenje o aktualnih mednarodnih vprašanjih, dvostranskem sodelovanju in mednarodnih odnosih.

● Ob stoletnici Leninovega rojstva je bilo v Moskvi, v novi kongresni palači v Kremliju, veliko zborovanje. Osrednji govor je imel sekretar KP SZ Brežnjev, spregovorili pa so tudi nekateri sekretarji držav varšavskega pakta. Na svečanosti so bili prisotni najvidnejši predstavniki vseh socialističnih držav z izjemo Kitajske in Albanije in predstavniki 66 komunističnih gibanj, ki niso na oblasti. Na zborovanju je bilo prisotnih okrog 3000 oseb in med njimi vsi člani CK KP SZ, poslanci vrhovnega sovjeta, ter sovjetski in drugi povabljeni. Delegacija ZKJ na proslavi je vodil član izvršnega biroja predsedstva ZKJ Vladimir Bakarić.

● Ob 100-letnici Leninovega rojstva je kitajsko časopisje napadlo sovjetske voditelje. V članku z naslovom »Leninizem in socialimperializem« beremo, da so »Brežnjev in njemu podobni«, razvili »dvolično dejavnost« z namenom, da »hruščovizem in socialimperializem predstavljajo kot leninizem«. To je eden najostrejših napadov na sovjetsko vodstvo v zadnjem času, saj pozivajo ljudstva vsega sveta, da se združijo proti socialimperialističnemu imperiju.

● V Sloveniji se je mudila na dvodnevem obisku delegacija francoskih gospodarstvenikov iz Alzacije. Med obiskom so imeli informativne pogovore s predstavniki gospodarske zbornice SR Slovenije, razen tega so obiskali tudi več gospodarskih organizacij.

● Predsedstvo ZKJ je ob 50-letnici ustanovitve KP Španije poslalo CK partije in vsem komunistom Španije tople tovarske pozdrave z najboljšimi željami. V brzojavki je med drugim rečeno, da je boj španskih komunistov pomemben prispevek boju delovnih ljudi za mir, demokracijo in socialistično prihodnost človeštva.

● Porotno sodišče pokrajine Baden-Württemberg v Ravensburgu je izreklo sodbo ustaškemu teroristu, ki so v ZRN organizirali zločinske napade in podtikanje bomb v naši državi ter v naših diplomatskih predstavništvih v tujini. Na 12 let zapora so obsodili Zarka Odaka in Boža Pašalića, na 10 let Ivana Kutuzovića, na 6 let zapora Daneta Sarca in na 5 let Marka Uremovića.

● Sodišče v Kölnu je obsodilo na dosmrtno ječo pet bivših pripadnikov esesovskih čet, ki so sodelovali pri ubijanju tisočev taboriščnikov v zloglasnem nacističnem koncentracijskem taborišču Sachsenhausen v bližini Berlina. V tem taborišču so Nemci ubili več kot 30.000 ljudi. Dva obtoženca je sodišče oprostito, eden pa je bil obsojen na 10 let ječe, čeprav je kölnski tožilec za vseh osem zahteval dosmrtno ječo.

● Prvič v svoji zgodovini ima Avstrija socialistično vlado, ki je pred dnevi prevzela dolžnost. Kakor poudarjajo, je nova avstrijska vlada ena najmlajših do zdaj, če jo ocenjujemo po povprečni starosti njenih članov. Vlada se bo morala nenehno boriti za večino v parlamentu, v katerem imajo socialisti 81 mest, narodnjaki 79, svobodna stranka pa 5. Socialisti izjavljajo, da so kljub nasprotovanju pripravljeni sodelovati z ljudsko stranko, ko bodo dozorili potrebni pogoji.

● Pripravljalni sestanek neurčitenih držav v Dar es Salaamu se je končal s sklepom, da bo tretja konferenca šefov držav in vlad v glavnem mestu Zambije Lusaki nekaj pred jubilejnim zasedanjem generalne skupščine OZN, kaže, da prvi teden v septembru.

● Kaže, da na svetu še ni prenehala trgovina z belim blagom. Brazilski policija je ustavila dva tovornjaka z 210 ljudmi, med njimi so bile tudi ženske in otroci, ki so jih nameravali prodati kot delovno silo brazilski zvezni državi Minas Gerais, kjer so velike kavne plantaže. Podjetni posredovalec Sousa je za vsako »dušo« dobil po 11 ameriških dolarjev.

● Ameriški predsednik Nixon je izjavil, da namerava do maja 1971 umakniti iz Južnega Vietnama še 150.000 ameriških vojakov. K temu je dodal, da bo umaknil še več vojščev, če bodo napredovala pariška pogajanja. Povedal je tudi, da ga zelo zanima nedavni predlog sovjetskega veleposlanika Jakova Malika o morebitnem sklicanju nove ženevske konference o Indokini. — Ameriški senator William Fulbright pa je izjavil, da je objava tajnih pričevanj o letalski vojni v severnem Laosu pokazala, da so ameriški javnosti prikrivali resnico o ameriški vpletenosti v Laos in nasploh v Indokini.

● V japonskem ministrstvu za zunanje zadeve pripravljajo predlog načrta za revizijo listine Združenih narodov. Poglavitne misli načrta so krepitev vloge OZN pri ohranjanju miru, dajanje večjih pooblastil generalni skupščini ter razvoj gospodarskih in družbenih dejavnosti svetovnih organizacij. Generalna skupščina naj bi imela večja pooblastila zlasti v primerih, ko bi bil varnostni svet zaradi pravice veta neučinkovit.

● Na Dunaju se je končalo zasedanje izvršnega biroja mednarodne federacije udeležencev odporiških gibanj (FIR), na katerem sta sodelovala tudi predstavnika ZZZ NOV Jugoslavije Vasi Smajević, podpredsednik zveznega odbora, in Branko Golović, sekretar komisije za mednarodne stike. Na zasedanju, ki se ga je udeležilo okoli 60 predstavnikov nacionalnih organizacij borcev iz 20 evropskih držav, so predvsem razpravljali o proslavi 25. obletnice zmage nad fašizmom.

● V zahodni Sibiriji so odkrili pravilčno bogata nahajališča nafte. To lahko povzroči temeljite spremembe v gospodarstvu in politiki svetovne petrolejske industrije. Ker so doslej raziskali samo 15 odstotkov ozemlja zahodne Sibirije, ni izključeno, da bodo v bližnji prihodnosti odkrili nova in še bolj bogata ležišča. Če se bo to zgodilo, SZ ne bo samo proizvajalka, temveč tudi prva izvoznica nafte v svetu.

● V ZRN je trenutno zaposlenih 1,7 milijona tujih delavcev, to je 8 odstotkov vseh zaposlenih v državi. Prejšnji mesec je bilo v ZRN prostih še približno 800.000 delovnih mest, od tega za tujce 100.000. V ZRN pa je tudi približno 200.000 brezposelnih, to je 0,9 odstotka vse delovne sile.

● Češkoslovaškemu predsedniku Ludviku Svobodi so podelili letošnjo Leninovo nagrado za utrjevanje miru med narodi. To nagrado je dobilo še šest ljudi iz raznih držav, med njimi tudi Nobelov nagrajenec Linus Pauling in generalni sekretar sveta japonskih sindikatov SOHIO Akura Iwai. Ludvik Svoboda je ob tej priložnosti izjavil, da so dogodki v ČSSR leta 1968 ogrozili varnost te države, socialistično skupnost in stabilnost v Evropi.

Upravičene zahteve po odškodnini jugoslovanskim žrtvam nacizma

Na povabilo zveznega odbora ZZZ NOV je bila prejšnji teden na obisku v Beogradu delegacija Državne zveze (Reichsbund) vojnih in civilnih invalidov, upokojencev in družin iz ZR Nemčije. Delegacijo je vodil predsednik zveze Rudolf Kleine.

V pogovoru s predstavniki ZZZ NOV so izmenjali mnenja o zadevah, ki zanimajo obe organizaciji. V središču pozornosti pa so bila nekatera posebna vprašanja iz odnosov med ZR Nemčijo in Jugoslavijo, ki so ostala neurejena in ki izvirajo še iz prejšnje vojne. Pogovorili so se tudi o aktivnosti Reichsbunda in ZZZ NOV v Svetovni federaciji bivših borcev in o sodelovanju organizacij borcev v Evropi.

Predsednik Kleine je nato opisal protinacistični značaj svoje organizacije, ki je bila ustanovljena

že leta 1917, a so jo nacisti leta 1933 razpustili. Ponovno so jo njeni prejšnji člani ustanovili leta 1946. Povedal je še, da je njihova zveza v zadnjih letih razvila pomembno mednarodno aktivnost za mir, sodelovanje in sporazumevanje med narodi in to na načelu »nikoli več vojne«.

Predstavniki Reichsbunda in ZZZ NOV so izrazili zadovoljstvo sprichi napredka v odnosih med obema državama v zadnjem času. Skupno so ugotovili, da je treba ostala odprta vprašanja, predvsem odškodnino žrtvam nacizma in preprečevanje teroristične protijugoslovanske aktivnosti ekstremne emigracije, urejati v skladu z interesi narodov obeh dežel in s potrebami po ureditvi razmer v Evropi. Smatrajo, da bi ureditev teh zadev lahko prispevala k zboljanju sodelovanja Reichbunda in ZZZ NOV in k nadaljnjemu raz-

voju odnosov med ZR Nemčijo in Jugoslavijo.

Predstavniki Reichbunda so še naglasili, da uvidevajo upravičenost jugoslovanskih zahtev po odškodnini in da smatrajo da je vlada ZR Nemčije dolžna, prav tako kot drugim ter brez diskriminacije, dati jugoslovanskim žrtvam nacizma odškodnino. Izrazili so pripravljenost zavzeti se pri svoji vladi, da bi čimprej prišlo do pogovorov, v katerih naj bi pravilno uredili ta problem. Obljubili so tudi, da bodo prek svojega glasila seznanili svoje članstvo z osnovno jugoslovansko zahtevo.

Reichbund si bo po besedah njegovih predstavnikov prizadeval doseči pri oblasteh ZR Nemčije, da odločno onemogočijo teroristično aktivnost dela ekstremne emigracije, ki ogroža življenje jugoslovanskih državljanov, ki so na delu v Nemčiji in uradnim predstavnikom Jugoslavije, da bi tako preprečili nadaljnjo zločinsko dejavnost, ki jo oni obsojajo.

Predstavniki organizacije borcev ZR Nemčije in Jugoslavije so sklenili, da si bodo s skupnimi naporimi prizadevali odstraniti vse, kar lahko ovira dvostransko sodelovanje med organizacijami borcev ZR Nemčije in Jugoslavije. Dogovorili so se tudi o nekaterih konkretnih oblikah sodelovanja na področju socialno medicinskega varstva, predvsem na področju ortopedije in protetike.

S SEJE ZVEZNEGA ODBORA ZZZ NOV JUGOSLAVIJE

O nalogah ZZZ NOV pri izvajanju programa splošne ljudske obrambe

NA SEJI PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA ZZZ NOV, KI JE BILA 21. APRILA V BEOGRADU, SO OBRAVNAVALI NALOGE ČLANSTVA V PRIPRAVLJANJU SPLOŠNE LJUDSKE OBRAMBE.

Vsi člani predsedstva so že pred sejo prejeli obširno gradivo, v katerem so bile nakazane in opredeljene vse te naloge. Zato so v razpravi naglašali, da mora biti vsak občan usposobljen upreti se takoj

Priče o velikih dneh revolucije

Muzej narodne osvoboditve v Mariboru je v zadnjih letih priredil vrsto pomembnih razstav, ki so veran prikaz velike epopeje naših narodov. Ssem v prvi vrsti štemu razstavo Talci 1941—1945 na slovenskem Štajerskem, ki jo je muzej priredil skupaj s celjskim muzejem revolucije. Razstava je prepotovala že dobršen del Slovenije. Lani si jo je ogledal tudi predsednik Tito, ko se je meseca aprila mudil v Velenju.

Zvrstilo se je še nekaj drugih pomembnejših razstav, med njimi razstava Boj za Maribor in severno mejo, ki jo je mariborski muzej priredil skupaj s pokrajinskim muzejem. Spomladi lanskega leta je muzej skupaj s celjskim muzejem pripravil razstavo Štajerska in Koroška v revoluciji. Ze v jeseni lanskega leta, ob 25-letnici ustanovitve Zidanskovih brigade, je muzej kljub težavam lepo prikazal njeno zgodovino. Brigada je bila ustanovljena pri Sv. Primožu sredi pohorskih gozdov, na obletnico herojske borbe 1. pohorskega bataljona 1944. leta.

Pri tem naj omenimo, da pripravila tovariš Mirko Fajdiga monografijo o Zidanskovi brigadi, ki je prehodila dokajšen del Slovenije, vse od Pohorja, Zgornje Savinjske doline, Moravskega do Dolenjskega in se naposled nena doma pojavila na Koroškem, kjer je bila zadnje boje s sovražniki in kjer je tudi dočkala dokončno kapitulacijo sovražnika. F. HOVNIK

vsakemu napadalcu, ki bi prestopil naše meje. Po svojih izkušnjah in političnem ugledu imajo člani ZZZ najboljše pogoje za uspešno sodelovanje pri splošni vzgoji prebivalstva v ta namen in na ta način prenašali svoje bogate vojne izkušnje in jih tudi obogatiti s sodobnim vojaškim znanjem. Seveda so se pri tem pogovorili tudi o mnogih podrobnostih v tej zvezi. Predvsem so naglašali izjemno pomembnost tega, da se v obrambo dežele vključijo tudi ženske. Le te predstavljajo namreč polovico našega prebivalstva in so tudi pripravljene sodelovati pri različnih oblikah odpora.

Po temeljiti razpravi so nato sklenili, da bo komisija za ljudsko obrambo pri zveznem odboru gradivo o vlogi in nalogah ZZZ pri izvajanju programa splošne ljudske obrambe predelala in prilagodila vsebini razprave ter nato razposlala vsem občinskim odborom ZZZ in združenjem borcem širom po državi.

Nato so člani predsedstva sklenili o razdelitvi sredstev jugoslovanske loterije za stanovanjsko gradnjo udeležencev NOV. Sklenili so ta sredstva razdeliti po istih merilih kot lani in to sorazmerno po prodanih srečkah v posameznih republikah — toda samo do lanske višine.

Potem, ko so izvolili še delegacije, ki se bodo udeležile različnih proslav ob 25-letnici zmage nad fašizmom, so se ustavili še ob predlogu predsednika ZZZ NOV Hrvatske Ivana Šibla, ki je menil, naj bi zaradi »pomladitve« organizacije »vojnih veteranov«, sprejemali v članstvo ZZZ NOV tudi mladino.

O tem predlogu so sicer obširno razpravljali že na seji predsedstva, bo pa vsekakor potrebno, da o njem povedo svoje mnenje tudi organizacije ZZZ po vseh republikah.

V. M.

Prispevki za šolo v Cerknem — spomenik NOB

»Krk« tovarna	10.000 din
»Iskra« Ljubljana	5.000 „
»Nanos« Postojna	2.500 „
Tovarna žičnih izdelkov »Žična« Celje	2.500 „
»Ilik« Savinja, Celje	5.000 „
»Celjski tisk« grafič. no podjetje Celje	1.000 „
»Aero« Celje	1.250 „
»Moda« Celje	1.000 „
Hotel »Evropa« Celje	250 „
»Ingrad« Celje	2.500 „
»Slovenija-avto« enota Avtomotor Celje	1.250 „
Libela — tovarna tehnic Celje	2.500 „

»Kovnotehna« Celje	2.500 „
»Tkanina« Celje	1.250 „
Stanovanjska zadruga »Dom« Celje	300 „
Zavod za rehabilitacijo invalidov Celje	650 „
»Prevoznitvo« Celje	2.500 „
»Etol« Celje	550 „
»Tovarna volnenih odej Skofja vas Celje	650 „
Opekarna Lubečna Celje	1.250 „
Termoelektrarna Soštanj	650 „
Trg. podjetje »Galeb« Ljubljana	2.500 „
»Elektromedicina« Ljubljana	500 „
ZB Mirna	200 „
ZE Kamnik (Motnik 231,50 din; Nevle 75 din)	306,50 „
ZB Trebnje (Čatež 100 din; Veliki Gaber 15 din; Velika Loka 921 din)	1.036 „
Splošna vodna skupnost Ljubljana—Sava Ljubljana	500 „

Priznanja aktivistom OF

Na slovesni seji republiške konference SZDL v počastitev dneva OF v veliki skupščinski dvorani v Ljubljani, so prvič podelili republiška priznanja OF. Le-ta bodo od slej postala tradicionalna. Letos so jih podelili 30 aktivistom OF in SZDL, med njimi trem iz zamejstva, za doseganje dolgoletno zvesto in požrtvovalno delo v SZDL in drugih družbenopolitičnih organizacijah. Priznanja OF so na predlog občinskih konferenc SZDL in družbenih organizacij podelili naslednjim aktivistom:

Edvardu Kardelju, Mariu Abramcu, Dušanu Bavdeku, Alojzu Cerkveniku, Petru Hlastecu, Francu Hojniku, Idi Jelovškovi, Baltazarju Jezerniku, Ludviku Kežarju, Jožetu Klanjšku, Zlatku Kovarčiču, Alojzu Kusoldu, Mariji Levar, dr. Slavi Lunačkovu, Stojanu Makovcu, Janku Markiču, dr. L. Mermolju, Zvonku Percu, Sidi Podleskovi, Karlu Prušniku, Borisu Racetu, Francu Rantu, Francu Stajdoharju, Jožetu Teliču, Francu Tolarju, Stefanu Urbancu, Angeli Vidmar, Edu Zorku, Boštjanu Žagarju, Bogdanu Žolnirju.

Besede naših dopisnikov

ROGAŠKA SLATINA

Muzej v Kidričevi domačiji

Prizadevanja za ureditev Kidričeve domačije na Knežu pri Rogški Slatini segajo že več let nazaj. Program je že od začetka predvideval popolno asanacijo objekta, hkrati pa zlasti krajevni faktorji v Rogški Slatini želijo, da bi se stavba v prihodnje spremenila v muzej, posvečen tako literarnemu zgodovinarju Francetu Kidriču kot tudi njegovemu sinu, velikemu revolucionarju Borisu Kidriču.

Doslej je bila obnovljena celotna zunanost objekta in okolice. Stavba je dobila nov omet, popravljena je bila streha in obnovljena so bila okna in vrata.

Do zgradbe je bila speljana nova cesta. Desna stran zgradbe je bila urejena tako, da bo v njej te dni Muzej revolucije iz Celja uredil in opremil spominsko sobo Borisa Kidriča.

V pripravih in investicijah ter urejanju Kidričeve domačije je sodeloval tudi Zavod za spomeniško varstvo Celje, denarna sredstva pa so prispevali: Steklarna Boris Kidrič iz Rogške Slatine, Zdravilišče Rogška Slatina, Fabrika porcelana Boris Kidrič Ti-tov Veles, Železarna Boris Kidrič Nikšič, Fabrika laboratorijskega stakla Boris Kidrič Pula, Tovarna aluminija v Kidričevem in Steklarski šolski center Rogška Slatina.

Letos 1. maja ob 15. uri bo Zveza združenj borcev, ki je vodila akcijo za ureditev Kidričeve domačije, odprla »Stalno razstavo« posvečeno Borisu Kidriču v zgradbi, kjer je veliki revolucionar občasno živel in delal pred vojno pri svojih starših.

MIRKO ZAVRSNIK

RIBNICA

Soglasne ugotovitve

Nasha mladina premalo pozna zgodovino NOB, je bila skoro soglasna ugotovitev na letni skupščini ZZB NOV v Ribnici. Krivdo so valili na šolske učbenike, ki da imajo premalo tega zgodovinskega berila, pa tudi na šole same. V razpravi so menili, da prosvetni delavci, ki poučujejo zgodovino niso dovolj seznanjeni z zgodovino NOB. Razlog za to pa je treba iskati naprej — na učiteljskih in univerzi, kjer se vzgajajo učitelji in profesorji.

Posredovanih je bilo več predlogov, kako bi otroci imeli večjo možnost, da zvedo o velikih dogodkih osvobodilne vojne. V občini je veliko krajev znanih iz NOV, kjer so bili hudi boji proti okupatorju. Ob športnih dnevih ali drugih priložnostih naj bi obiskali te kraje, bivši borci pa naj bi otrokom opisovali dogodke kakor

so se odvijali takrat med vojno. Solam bi bilo lahko tudi v veliko pomoč čtivo o NOV. V nekaterih solah so že začeli uveljavljati način, da pred pomembnimi obletnicami oz. državnimi prazniki vabijo bivše borce, da pripovedujejo otrokom o svojih doživljajih pri partizanih.

Pri spoznavanju veličine boja slovenskega naroda med NOB, poženju vasi, ubijanju talcev, trpljenju naših ljudi v raznih taboriščih v Italiji in Nemčiji bi vedeli svojim otrokom veliko povedati starši otrok, ali pa stari oče in stara mati. Na to pa večkrat pozabljamo.

Prav bi bilo, da bi se glede poka otrok zgodovine NOV od časa do časa pomenili odbori Zveze borcev s šolskimi vodstvi na njihovem območju. Tako bi lahko marsikaj rešili v obbojstransko korist.

KAREL ORAZEM

TREBNJE

Zahtevajo ureditev varstva

Od 49 izvoljenih delegatov krajevnih združenj borcev NOV so na občinski konferenci združenja borcev NOV Trebnje 18. aprila neupravičeno manjkali le trije, štirje pa upravičeno. Poročilo dosednjega predsednika občinskega združenja tovariša Janka Ovna je zajelo delo organizacij Zveze borcev od zadnje skupščine, obenem pa je nakazal tudi prihodnje naloge.

Med organizacijske naloge sodi vsekakor združevanje manjših krajevnih organizacij Združenja borcev in invalidskih organizacij, nekatere najmanjše pa bo treba priključiti sosednim, večjim. Na ta problem so opozorili tudi delegati. Tako na primer ima krajevna

jo. Podobno je tudi v nekaterih drugih manjših krajih. Vrste članov Zveze borcev se hitro redčijo. Mnogi pa so tudi bolehní in nezmožni dela v organizaciji. Novi občinski odbor bo vse take primere in predloge proučil in ukrepal v sporazumu z člani takih organizacij.

Ker je kmetijstvo v občini Trebnje močno udeleženo v gospodarstvu občine, je razprava na konferenci zajemala predvsem težave kmetov-borcev. Ugotovili so, da so le-ti socialno najbolj prizadeti, kar je ugotovila tudi skupščina občine Trebnje.

SREDIŠČE OB DRAVI

Bogat program za praznike

Letos so praznovali krajevni praznik že šestnajstič, praznujejo pa ga 11. aprila. Tega dne leta 1942 so nacisti v Mariboru postrelili kot talce več doučnikov. Prek 300 vaščanov so nacisti izgnali v Srbijo, Bosno in na Hrvaško ali pa zaprli v taborišča. Nad 70 jih je padlo v NOV, oziroma so jih nacisti postrelili ali pa so umrli v taboriščih.

Za praznovanje so pripravili bogat program. Začeli so z akademijo že v petek zvečer. Naslednjega dne je bila proslava pri spomeniku padlim. Pionirji so dobili nov prapor. Nato je bila slavnostna seja, sledil je orientacijsko-taktični pohod rezervnih vojaških starešin šestih občin, treh slovenskih in treh hrvaških. Zmagala je ekipa iz Ormoža. V osnovni šoli pa je bila razstava izdelkov mladih. Popoldne je bila v dvorani doma »Partizan« zabava s plesom do zgodnjih jutranjih ur.

BOŠKO BORJAN

LITIJA

Program praznovanja v Zasavju

V Litiji so ustanovili poseben odbor, ki se je pred kratkim prvič sestel in ki bo vodil delo okoli letošnjih praznov ob petindvajsetletnici osvoboditve. Sestavljen je iz zastopnikov občinske skupščine, družbenopolitičnih organizacij ter delovnih in krajevnih skupnosti.

Del proslav bo organiziral skupni odbor, druge pa posamezne organizacije.

Ze zdaj so sklenili, da bodo ob 27. aprilu in 1. maju po hribov kuhili kresove in prirejali izlete. 3. maja bodo svečano sprejeli Titovo štafeto, 9. maja, za dan zmage, pa bo svečana seja občinskega odbora ZZB. Popoldne bo »tek zmage«. 6. maja bodo pred litijsko osnovno šolo sprejeli »Kurirčkovo pošto« in nagradili

najboljše sestavke »To je moja domovina«. Praznovanja se bodo končala z dnevom mladosti, ko bo v Litiji razstava likovnih del pionirjev, v Smartnem pa revija otroških in mladinskih pevskih zborov.

Za dan borca in dan vstaje računajo na srečanja borcev in ljudstva v Cvetežu pri Vačah in v Veliki Kostrevnici. Podrobnosti bodo določili pozneje.

Do konca leta bodo slavili 20. obletnico samoupravljanja, dan republike in občinski praznik. Na vseh proslavah bodo obvezno tudi mladinci, saj bodo le tako dosegli svoj namen.

BORIS ZUZEK

MURSKA SOBOTA

Sodelovanje z mladino

Pred kratkim so na seji predsedstva občinskega odbora Zveze borcev NOV in izvršnega odbora občinske konference SZDL v Murski soboti ustanovili na željo številnih borcev kot tudi mladine sekcijo za razvijanje revolucionarnih tradicij NOV.

Zato je pričakovati, da se bo dejavnost borcev iz narodnoosvobodilnega boja povečala tudi na podeželju, posebno na šolah, kamor bi naj od časa do časa prišel eden izmed znanih borcev in revolucionarjev ter mladini predaval o temati in tradiciji iz NOV ter o ohranjanju in razvijanju borbenih idej.

FRANJO HOVNIK

ŠKOFJA LOKA

Borci in mladina

Dosedanje oblike prenašanja tradicije NOB na mladi rod ne ustrežajo, so preozke, niso privlačne. Potrebne so vsebinske spremembe, ki naj današnjo mladino resnično vključijo v to dejavnost, ki naj jim nudijo spoznanje prehojene poti in uresničevanje revolucionarnih ciljev v naši samoupravni družbi.

Tako bi v kratkem lahko ocenili potek občinske skupščine ZZB NOV Škofja Loka, ki je bila v nedeljo, 12. aprila. S tem se je ta skupščina bistveno razlikovala od dosedanjih in se usmerila v glavnem v ta problem čeprav ni bilo to nakazano v dnevnem redu niti v gradivu, ki so ga delegati prejeli že prej na dom. Tako vsebino je tej skupščini narekovalo stanje in težnje v vrstah borcev na današnji stopnji razvoja, ko so nekdanji socialni in materialni problemi že močno skrčeni le na posamezne primere.

V dobro pripravljenem pisanem poročilu in tudi v uvodni besedi predsednika občinske skupščine Ferda Tolarja je bila nakazana obsežna dejavnost občinskega organa kakor tudi vseh 29 krajevnih združenj in sicer o skrbi za kmete borce, o reševanju stanovanjskih problemov, o dodeljevanju priznavačnin, o rekreaciji, o priznavanju dvojne dobe in podobno, kar je prišlo do izraza tudi v razpravi. Toda osrednja pozornost je bila usmerjena k mladini. To važno nalogo borcev je prepričljivo pojasnil poslanec Ivan Franko — Iztok, o tem je govoril predsednik GO ZZB Slovenije Janko Rudolf in

mnogi delegati iz Loke, Zirov, Železnikov in drugod. Pri tem, ko je bilo rečeno, ne bi se smeli omejevati zgolj na spomine in dogodke iz NOV, zgolj na organizacijo raznih proslav, srečanj, obletnic in razvijanje praporov ter postavljanje spomenikov ter obeležij marveč v vsej stvari usmerjati pozornost na današnjo tematiko, na perspektive v našem družbenem razvoju na sploh. Razen kulturnih programov in podobno bi morali smejeje usposabljanje mladino, da bi tudi na tako imenovanih partizanskih proslavah sami organizirali govore, nosili prapore in sploh prevzemali naloge preživelih borcev. Zelo uspešni bi lahko bili debati večeri na primer o Ukani, o filmu Bitka na Neretvi. Skratka, mlade je potrebno vključevati v celotno dejavnost in dajati vsebinsko izbojevanje pridobitev skozi privlačne oblike kar se je pokazalo kot zelo uspešno z zimsko športnimi tekmovanji »Po stezah partizanske Jelovice«.

Take, nove smernice so vključili v sklepe in jih zaupali novoizvoljenemu vodstvu. V pismu predsedniku Titu pa so obljubili, da se bodo zavzemali na vseh področjih za uveljavljanje skupnih postavljanih nalog.

KAREL MAKUC

NOVA GORICA

1. maja velika prireditve

Za praznik OP, 25-letnico osvoboditve in praznik dela, bodo 1. maja dopoldne v Novi Gorici (na Erjavčevi ulici) odkrili spomenik narodnemu heroju Antonu Veluščku-Matevžu, goriškemu rojaku organizatorju NOB in ljudske oblasti na Primorskem.

Spomenik bo odkril narodni heroj dr. Aleš Bebler, znani revolucionar, družbeno politični delavec in Matevžev soborec.

V programu prireditve ob odkritju spomenika bodo sodelovali: v koncertnem delu (od 10. do 11. ure) godba milice in učiteljski pevski zbor »Emil Adamič«, neposredno v programu ob odkritju (od 11. do 12. ure) pa godba milice, partizanski invalidski pevski zbor in dijaka novogoriške gimnazije.

Železničarsko podjetje za popravilo voz in strojev v Novi Gorici je za spomenik plačalo 10.000 din in s tem prispevalo največji delež v počastitev kovinarja Matevža. Skupščina občine in vodstva družbeno političnih organizacij v Novi Gorici želijo s to prireditvijo še posebej slovesno praznovati 25-letnico osvoboditve in izgradnje in razvoj ljudske oblasti na Primorskem ter se na ta način vključiti v praznovanje 25-letnice prve slovenske vlade, ki bo že 3. maja v Ajdovščini.

CIRIL ZUPANC

OBVESTILO BRALCEM

Zaradi prvomajskih praznikov bo izšla naslednja številka »TV 15« šele v sredo, 13. maja.

Ob tabornem ognju

Slučajno sva se srečala in fant me je takoj spoznal in pozdravil. Mukoma sem brskal po spominu, da bi se spomnil, kdo je, od kje, čeprav mi obraz ni bil nov. Toda šele ko je pravil, kako lepo je bilo, ko sem bil v njih, kolikoli je njegov očeprivedoval o meni in

ga zanimanja za nekdanjega soborca in tovariša.

»Mislim, da dobro. Ne vem točno. Pred mesecem sem bil doma.« je povedal malodušno.

»Kaj, nisi več doma, se ne razumete, se rad po malem ženiš?« sem začel vrtati naprej z resnično

Večkrat gre še k njim — ko dobi lačo nese mami kaj kave, očetu cigarete. Izseliti se je moral zaradi tega, da so doma lahko dokazali, da sin ne živi z njimi. Oče namreč dobiva nekaj po liniji borcev. In ko se je on, Andrej, kot prvi sedemnajstletni sin zaposlil, so očetu ustavili prejemke. Poprečni dohodki in družini so se namreč dvignili čez določeno mero. Potem so v hiši razpravljali o tem. Oče ni maral zahtevati od sina, da bi od že tako in tako skromnega, začasnega zaslužka moral doma izročiti »kuvertico«, niti da bi nadoknadil tisto, kar so ob tem v družini izgubili. Andreju je bilo prav tako nerodno, hudo. Pred seboj je imel velike načrte o svojih potrebah, čeprav je bil delno pripravljen pomagati tudi doma.

radovednostjo, zavito v previdno duhovitost.

Pa mi je začel pripovedovati.

Res, izselil se je. Tu v mestu, kjer je dobil zaposlitev, je našel pri znanecu oziroma sošolcu sobico. Ni daleč. Ima redno avtobusno zvezo. Po domu pa mu je dolgčas.

Pa so se lepo domenili in Andrej si je poiskal sobo drugje, se tam prijavil, in potrdilo o skupnem gospodinjstvu in njihovih pravečnih osebnih dohodkih je spet omogočilo očetu, da dobiva svoje, tako kot prej.

Ob Andrejevi zgodbi, povedani iskreno in neposredno, me je zanimalo, kako je s temi pojavi v širšem krogu. V Kranju so baje imeli v tem smislu že več pritožb prizadetih borcev. Tudi na nekaterih letnih konferencah krajevnih združenj je bilo to slišati. Zato so o tem govorili tudi na nedavnem sestanku vseh predsednikov in tajnikov krajevnih organizacij. Splošna ocena je, da res ne bi smeli poprečja dohodka na člana družine spreminjati takoj ob prvi za-

poslitvi nekega od sinov ali hčera. V večini primerov od tega starši, borci, nimajo še nobenih koristi, zaposleni pa se samo zagreni ali da ga ta princip izžene iz družine, kot je bilo to pri Andreju.

Občina Kranj v resnici daje veliko sredstev za izboljševanje gmočnih razmer prizadetih borcem, ki so tega potrebni. Poprečje družbene priznavalnine naj bi se letos, če le bodo sredstva, kot je predvideno, dvignila na 200 dinarjev mesečno. To res še ni veliko, zlasti ne za mnoge, ki so v resnici odvisni zgolj od tega. Vendar pa so nekatera dosedanja merila potrebna ustreznega pomisleka in morebitne revizije, pač skladno z danimi možnostmi, da bi tako preprečili beg zaposlenih od družine.

KAREL MAKUC

Izgon iz družine

o najinih nekdanjih partizanskih spominih ter naročal, naj še pridem k njim, se mi je posvetilo. Seveda, to je pač Tonetov sin, nekdanji Drežček, ki se je potegnil in zrastle kot banaški topol.

»In kako se imate doma, kako je z očetovim zdravjem?« sem pobral bolj iz navade kot iz resnične-

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

SPOMINI NA 1. MAJ 1939

Bratje po delu, trpljenju in mišljenju

Bilo je v težkih predvojnih časih. Po silovitih Hitlerjevih naporih, da bi si podvrgel vso Evropo, se je svetu obetala vojna. Čedalje bolj je rasla draginja in z njo nezadovoljstvo med ljudstvom. Le s težavo so stare oblasti dušile demonstracije, stavke in podobno. Zaporji so se polnili z zavednimi in napredno usmerjenimi ljudmi. Zloglasni beograjski Glavnjači sta se pridružili še taboriščni v Bileči in Ivanjici. Delovni ljudje so dobesedno životalirili. Veliko jih je stanovalo v barakah ali v izredno slabih stanovanjih. Mnogo jih je bilo le občasno zaposlenih ali pa brez dela. Mesečne plače rudarjev v Zabukovici so prihajale z večtedensko zamudo. Občinske delavce — brezposelne, ki so bili prijavljeni na občini — so plačevali s koruzo namesto z denarjem.

Iz teh dni bi vam želela opisati 1. maj 1939...

Praznovali smo ga kot vsako leto z izletom na Mrzlico, ki je bila nekakšno zbiralo središče delavstva Zasavja, Hude jame, Zabukovice, Liboj in Prebolda. Ta lep hrib nam je tudi drugače služil za izlete, srečanja in podobno. Najbolj množično smo ga obiskali vsakega 1. maja, kjer se je na ta dan — ob vsakem vremenu — zbrala množica delovnih ljudi iz vseh naštetih krajev. Tu smo se čutili bratje po delu, trpljenju in mišljenju! Bili smo ena sama velika družina trboveljskih in zabukovških rudarjev, hrastinskih steklarjev, preboldskih tekstilcev... Iz temnih podzemeljskih rogov in zatohlih tovarn smo prišli pod čisto nebo in na sončne slovenske planine. Imeli smo tudi svojo godbo na pihala in več pevskih zborov, ki so delovali v okviru delavskih kulturno-prosvetnih društev »Zarja« in »Vzajemnost«. (»Svoboda« je bila takrat že razpuščena.)

Člani delavskega kulturnega društva »Vzajemnost« iz Zabukovice smo se že nekaj dni pred 1. majem 1939 dogovorili in sklenili: ob vsakem vremenu in v čim večjem številu na Mrzlico! V stari Jugoslaviji je bilo praznovanje prvega maja prepovedano. Zato

so delodajalci že več dni prej opozarjali delavce in jim grozili, kaj vse jih čaka, če bodo ta dan izostali od dela. In sirene so to jutro tulile kot ponavadi in klicale na delo. Takratne strokovne organizacije, ki jih je ilegalno vodila KP, pa so bile tako enotne v nastopu in njihovi člani tako zavedni, da jim je uspelo prepričati delavstvo, da si tudi omahljivci ta dan niso upali na delo. Tisti redki, ki so šli delat, pa so morali naslednje dni trpeti velik prezir in zasmehovanje. (Tako so mi pripovedovali bratje in drugi rudarji!)

Dne 1. maja 1939 smo odšli na Mrzlico posamezno ali pa v skupinah. Nekateri so šli že zelo zgodaj. Jaz z dvema sestrama sem šla v skupini šestih mladincev iz Liboj in Zabukovice. Dogovorjeni smo bili, da bomo na križpotju na pobočju Kamnika počakali še drugo skupino iz Griž in Megojnice. Tam sta nas že čakala dva orožnika iz Zalca. Vprašala sta nas, kam gremo. »Na Mrzlico!« smo mu odgovorili. »Samo po dva in dva je dovoljeno!« se je glasil odgovor. In tako so dva Libočana poslali nazaj v dolino, kjer je ob strugi Artišnice peljala navzgor druga pot. Fanta sta se sprva upirala, ko pa ju je orožnik surovo pahnul s puškinim kopitom, sta se počasi oddaljila. Malo pred vrhom smo se zopet našli in skupaj nadaljevali pot. Do cilja smo prišli ravno takrat, ko je trboveljska godba na pihala igrala »Po zdrav delavcem«. Ura je bila nekaj čez osem. Ze zbranim smo mahali z robcami in rdečimi ruticami, ki smo jih bili pripravili prav za to priložnost. Na vzpetini, od koder je bil lep razgled po vsej ravnini, sta sedela orožnika iz Prebolda. Budno sta pazila, kaj se dogaja, in skrbno prisluhnili borbenim in delavskim pesmim, da bi se v programu ne oglasila katera prepovedanih, na primer Internacionala.

Mi delavci smo imeli na Mrzlici svojo kočjo. Bila je v prijazni travnatih dolinici, obrobjeni z bukovim gozdom. Prostor je bil tu zelo lep, hišica pa je bila majhna, z enim samim prostorom, s

čajno kuhinjo in skupnim ležiščem na podstrešju. Čeprav je bila skromna, smo jo imeli radi, saj je bila naša, delavska... Tudi zgradili smo jo sami. Planinsko delavsko društvo »Prijatelj prirode« je v delavskem časopisu pozvalo prostovoljce iz vseh okoliških delavskih centrov. Odzvali so se v velikem številu in v eni sami nedelji je bila kočja gotova. Izpod planine so se do vrha postavili v presledkih in si podajali deske iz roke v roko. Nato so kočjo sestavili, postavili ograjo in klopico. Tako je zrastel domek, ki nam je postal prijazen in toplo zavetišče.

Tisti dan — 1. maja 1939 — je bil čudovito lep. Kakor vedno se tudi tokrat nismo družili z obiskovalci sosednje kočje, ki je bila last planinskega društva. »Tja

ne gremo, tam so gospodje,« smo dejali. Sicer pa je bilo pri nas bolj veselo, pristrčno domače... Mladina je brčala žogo, se lovila, prepevala in rajala. V gozdčku je bila gugalnica, narejena po načrtu, ki ga je moj oče prinesel iz Amerike. Tja je šel za kruhom... Napravila pa sta jo moj brat in Vočko iz Liboj. Na gugalnici se je lahko gugal po šest oseb hkrati tako, da so si na klopah edeli nasproti. Mladi so se torej gugalni starejši pa so posedali po travi in se pomenkovali.

Spominim se, da se je iznenada z one, »gospodje« strani pripetel mladi gizdalin v belih dolenkah, kakršne so nosili Hitlerjevi privrženci. Izzivalno je postal med nami in napenjal ušesa. Naposled je sedel na travo. Ljudje so se mu umikali. Tedaj se je

zbralo nekaj mladih in mimogrede je bilo dogovorjeno, da ga bodo fantje obkolili, dekleta sežula in da ga bodo takega — brez nogavic — pognali nazaj. Tako se je tudi zgodilo! Se preden se je zavedel, je bil že bos. Orožniki, ki so še vedno sedeli v travi, začudo niso posredovali. Med množico je nastal viharen smeh in ploskanje. Mladina je zopet zrajala in zopet so se oglasile kitare.

Kmalu zatem se je oglasil pevski zbor »Vzajemnost« iz Zabukovice s pesmijo o delavcih. Bila je lepa in ljubiteljska petja so se zgrnili okrog izvajalcev. Med drugimi so bili tu tudi fantje iz Prebolda, ki so bili pred leti zaprti v Sremski Mitrovici. To so bili Hribarjevi bratje, Slavko Šlander in Pečnik. Drugih se ne spominjam.

»Počaka, te, to pesem vam bomo sedaj zapeli mi, tako, kot smo se jo naučili v Mitrovici; ta pesem je ruska,« se je oglasil Slavko Šlander. Množica je prisluhnila. Tudi orožnika sta postala pozorna, in ko sta ugotovila, da pojejo v ruščini, sta pristopila. V imenu postave sta zahtevala, da takoj prenehajo peti in da se razidejo. Pevci pa so kar naprej peli, še bolj glasno in še bolj udarno. Sledil je drugi poziv orožnikov. Tudi ko je orožnik pošteno zakričal, je Slavko samo zmignil z rameni in pel naprej.

Nenadoma pa je zagrmelo iz vseh grl: »Dol z zatiralci!« »Dol s teroristi!« »Hočemo svobodo!« »Hočemo kruha!« »Živela ZSSR!« itd. Vsem so žarela lica in oči. Nenadoma je postal pritisk tolikšen, da smo se še koma, gibali. Ljudje so se bili zgrnili okrog pevcev in daleč naokrog je bilo slišati parole razjarjene množice. Ko sta orožnika pogledala in videla razgredo množico, sta vsa bleda s kretljivo zaprosila, da jima damo prostora za umik. Razgrnili smo se in ju izpustili.

Dan se je že nagibal k zatonu in začeli smo se poslavljati. Bili smo veseli spoznanja, kolikšna je moč v nas, če smo složni. Tu gori, na Mrzlici, smo imeli ta dan oblast v svojih rokah! Ko so se na razpotju Gričani in Megojničani poslovili od nas in po glavni cesti nadaljevali pot v svojo smer, so na poti zopet srečali žalske orožnike. Ker so še vedno hodili za rdečo zastavo, ki je bila v stari Jugoslaviji prepovedana, so orožniki nekatere izmed njih zapisali. Tako so dobile nekaj dni zapora Fani Strnad, Marija Jeromel, Julka Čilenšek in še nekatere. Najprej so jih poslali v celice okrajne zapore, ker pa niso hotele delati, so jih premestili v policijski zapor.

Podobnih oblik odpora je bilo zadnja leta pred vojno vedno več. S pridobivanjem nezadovoljnih ljudskih množic je število upornikov naraščalo in preraslo v vse glasnejšo zahtevo po pravici in svobodi.

MARIJA VIPOTNIK

Skrb za ureditev socialno-zdravstvenih zadev udeležencev NOB

Republiški odbor ZZB NOV je na svoji nedavni seji sprejel program dela, v katerem je odmerjeno primerno mesto tudi načrtu delu komisije za socialno-zdravstvena vprašanja. Le-ta si v letu 1970 prizadeva uresničiti vse tiste sklepe VI. kongresa ZZB NOV Jugoslavije in sklepe tretje letne skupščine ZZB NOV Slovenije, ki se nanašajo na urejanje socialno-zdravstvenih zadev udeležencev NOB.

Po tem programu dela so naloge komisije povsem jasno začrtane: Sodelovala bo z občinskimi odbori ZZB NOV ter s komisijami za socialno-zdravstvena vprašanja borcev in vojaških vojni invalidov v občinskih skupščinah. Spremljala bo razpravo o novem pokojninskem in invalidskem sistemu in si prizadevala, da vne- se v to zakonodajo tudi utemeljene zahteve borcev NOV. Pomaga- la bo tudi borcev, da v okviru obstoječih zakonskih predpisov uveljavijo svoje pravice.

Komisija bo nadalje skušala doseči uveljavitev varstvene pokojnine za borce NOV, do katere naj bi imeli pravico tisti borci, ki so brez sredstev za preživljanje, a iz delovnega odnosa nimajo te pravice.

V prizadevanjih doseči izboljšanje stanja udeležencev NOV, bo komisija spremljala prevedbo in valorizacijo pokojnin ter usklajevanje pokojnin na raven dodatka za udeležence NOV za leto 1970. Razpravljala bo o predlogu za spremembo zakona o dodatku za zaposlene udeležence NOV, in posredovala svoja stališča skupščini SR Slovenije. Zavzemala se bo tudi za sprejem zakonskih predpisov o republiški priznavalnini, oziroma družbeni pomoči borcev NOV in tudi za predpise enotnejših meril za podeljevanje družbene pomoči udeležencev NOV v občinah.

Komisija za socialno-zdravstvena vprašanja borcev NOV bo podeljevala tudi enkratne pomoči članom ZZB, zavzemala se bo za proučitev materialnega položaja kmetov borcev NOV in za izboljšanje njihovega stanja. Pomaga- la bo tudi pri zaposlovanju borcev in sodelovala s komisijo za izjemno priznanje pravice o starostni pokojnini za udeležence NOV in španske borce.

Ob zgrajevanju novega zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, si bo komisija prizadevala zagotoviti udeležencem NOV potrebno zdravstveno varstvo. Pri tem bo pobudnik pospeševanja družbenih dogovorov med občinskimi skupščinami, zavodi za

socialno zavarovanje in zdravstvenimi zavodi, da bi omogočila redne zdravstvene preglede udeležencev NOV.

Komisija bo sodelovala pri zgrajevanju pokojninskega zavarovanja kmetov borcev NOV in poskrbela za regres k stroškom zdravljenja zdravstveno prizadetih borcev NOV iz zamejstva.

Pomoč komisije otrokom borcev in invalidov NOV pri njihovem strokovnem izpopolnjevanju in zaposlovanju se bo odražala predvsem v spodbujanju občinskih odborov ZZB NOV, da čim bolj skrbijo za to pri otrocih umrlih in socialno ogroženih borcev in invalidov in tudi izjemno dodeljevanje denarnih pomoči za njihovo šolanje in izobraževanje.

Pri svojem delu bo komisija stalno sodelovala s pristojnimi republiškimimi komisijami, organi in strokovnimi službami.

O svojem delu in o uspehih bo komisija na primeren način obveščala organizacije in članstvo ZZB NOV Slovenije.

V.M.

POIZVEDBA

Za kompletiranje letnikov revije »Borec« nam manjkata za letnik 1960 št. 10 in za letnik 1962 št. 8 in 9. Kdor jih lahko odstopi, naj sporoči z navedbo cene uredništvu »TV 15«.

Fotografija z vprašajem

Tale skupina partizanov se je v sončnem poletnem dnevu zbrala na neki rebri. Eden izmed njih je imel pri sebi aparat, zaprosili so ga, naj jih posname. To se je zgodilo najbrž nekje na Primorskem, kar sodimo po oblekah in rastlinstvu, najbolj verjetno poleti 1944. Fantje pa so najbrž iz kake brigade. Ali smo se dosti zmotili?

Glede »fotografije z vprašajem« v 16. številki (15. april) nam je pisal tovariš Matija Rešek iz Lesc. Po njegovi izjavi so fotografijo posneli nekako oktobra 1944 pod Jamnikom pri Kropi. Z desne proti levi stojijo Rudi Potočnik z Rovt pri Podnartu, Franc Ceferin iz Lipnice, Matija Rešek iz Kamne gorice, Anton Stihlerle iz Radovljice, Jakob Pretnar iz Dobrave pri Kropi, Jože Luznar iz Lipnice (umrl) in Franc Koselj iz Spodnje Lipnice. Sedi Jože Resman iz Dobrave. Dekle na sliki je Mira Perc iz Radovljice. Vsi so bili pripadniki pokrajinske tehnike KPS za Gorenjsko, oziroma točke za zbiranje materiala, ki je imela skladišča od Česnje do Bohinja.

AJDOVŠČINA VABI

NA PROSLAVO 25-LETNICE USTANOVITVE PRVE SLOVENSKE VLADE V NEDELJO, 3. MAJA 1970

ob 9. uri — slavnostna seja Izvršnega sveta SR Slovenije in Skupščine občine Ajdovščina z govorom predsednika Izvršnega sveta tov. Staneta KAVČIČA v dvorani prve slovenske vlade (kinodvorana).

ob 11. uri — množično zborovanje na Policah v Ajdovščini z govorom podpredsednika Zvezne skupščine dr. Marjana BRECLJA in nastopom združenih primorskih pevskih zborov;

Po množičnem zborovanju:

ob 14.30 — letalski miting na letališču v Ajdovščini,

ob 16. uri — revija pihalnih orkestrov na grajskem vrtu v Ajdovščini;

ob 18. ure dalje — prosta zabava.

PRIPRAVLJALNI ODBOR

Pisma uredništvu

Odgovor na članek o zasedi v Dragi

Podatki Vidičevega članka »Danes na TV — zaseda v Dragi«, objavljenega v »TV-15« v št. 15 z dne 8. 4. 1970, so netočni. Kot eden izmed udeležencev opisanega dogodka bi rad pomanjkljivosti pojasnil.

Dne 1. februarja 1945 sva bila z obveščevalcem 3. kokrškega bataljona NAGLICEM (doma je z Brnikov pri Kranju) poslana v vasi pod Dobro. Ko sva naloge izvršila — obiskala sva več obveščevalnih sodelavcev — sva se zvečer ustavila v Srednji vasi pri »Barditku«, kjer sta se nama pridružila še dva tovariša, namenjena v naš bataljon. Nekaj po 21. uri smo se poslovili od partizanov, ki so bili namenjeni proti Dragi, vendar so tu še ostali. Ti so pozneje padli v Dragi.

Na poti skozi Drago nismo slutili nobene nevarnosti. Nemci, ki so že prežali v zasedi, so nas imeli za predhodnico bataljona. V pričakovanju večjega plena so se potuhili. Tudi ustavili se nismo. Običajno smo počivali pri hlevu, nekaj deset metrov pred spomenikom na levi strani. Ker pa je bilo tega večera izredno hladno, smo se dogovorili, da bomo imeli počivališče v žagi, ki je tedaj stala nekoliko dalje od pokopališča talcev. Ko smo se tu ustavili, smo slišali v spodnjem delu Drage nezamislivo prerekanje. Sklepalimo, da se bližajo kurirji ali drugi partizani iz našega bataljona. Pozneje smo zvedeli, da so se prerekali Nemci. Nič hudega sluteč, smo se od počivališča odpravili proti bivaku in legli k počitku okoli 23. ure. Tedaj pa smo zaslišali streljanje v spodnjem delu Drage. Vodstvo bataljona je takoj poslalo v bližnjo okolico patrole in alarmiralo stražarje. Kmalu po polnoči nas je spet predramilo streljanje in proti jutru spet. Po tretjem streljanju je prišel v bataljon namestnik komandirja čete (njegovo ime sem pozabil) in povedal, kaj se je ponoči dogodilo v Dragi. Na srečo mu je uspelo pobegniti po strugi Begunje. Bil je rahlo ranjen v nogo. Ko je sezul škorenj, je v njem našel brzostrelkino kroglo.

Zjutraj sem bil s skupino obveščevalcev odrejen v izvidnico. Ob povratku smo o položaju poročali v štabu bataljona. Na obhodu smo ugotovili, da so Nemci ponoči pobili trinajst kurirjev in drugih partizanov iz našega bataljona in se nato umaknili.

Padlo trinajsterico so še istega dne pripadniki našega bataljona pripeljali na saneh do žage, kjer so

jih dne 3. II. 1945 pokopali. Pri enem so našli še orožje. Našli so jih v snegu ob cesti, le eden, ki je bil poskušal zbežati, je ležal v potoku. Med njimi je bil tudi tovariš Urh, ki nas je zvečer pred krvavim dogodkom prosil, naj ga počakamo, da bi potovali z njim. Njega so Nemci na križišču cest posadili na kamnite stopnice, mu dali v roko titovko, vanjo pa nasuli fižol iz njegovega nahrbtnika,

Podatke za reportažo »Zaseda v Dragi« sem zbiral štiri mesece. Celotno reportažo že od januarja naprej v nadaljevanjih objavlja časopis Glas, ki izhaja v Kranju. Za časopis »TV-15« sem napisal le odlomek, da bi bralce opozoril na televizijski kaleidoskop, ki bi moral biti na sporedu tisto sredo. Drago Kocjančič, novinar RTV Ljubljana, je namreč na moj predlog ob spominskem obeležju v Dragi za kaleidoskop posnel razgovor s preživeliimi borci, ki so bili priča dogodkom v Dragi. Kaleidoskopa še ni bilo na sporedu RTV, ker je bil tisto sredo prenos nogometne tekme.

Naj začnem tam, kjer tovariš Perko končuje svoj prispevek: »Dopisnik, ki podatke zbira in jih nato objavlja kot zgodovinsko gradivo, naj bi zbrane podatke najprej preveril in šele nato objavil.« Januarja 1945. leta so v Dragi padli komandir kurirske postaje G-14 Ciril Štular iz Palovč, Finkovo Minko iz Lesc, ki je bila kuharica na kurirski postaji G-14, ter Antona Avseneka in Franca Reša, ki sta bila prisotna, ko je padlo pet kurirjev. Obiskal sem Repinčevega Miha iz Zgornjega Vetrna nad Tržičem; tik poleg njega je padel komisar Cvetan Pohar. Večkrat sem se pogovarjal s Francem Frelhom, po domače Vazarjem, kajti v njegovi hiši so bili skriti Nemci. Podatke mi je dal Franc Naglič z Bleda, ki je bil član tehnike v Dragi. Najtrši oreh pa je bil Slavko Benedik. Njega ni poznal nihče od preživelih razen Nagliča z Bleda. Naglič pa dela v Nemčiji in sem le enkrat z njim govoril na Bledu, toda tudi Naglič ni vedel, od kod je bil Benedik doma. Končno se mi je javila njegova sestra in mi dala potrebne podatke. Nemška zaseda v Vazarjevi hiši je ujela samo enega borca, in sicer Stanka Paplerja iz Begunj, ki pa je bil 20. aprila 1945. leta na Hitlerjev rojstni dan pomiloščen. Paplerja so ujeli zjutraj ob petih, poleg njega pa sta padla Prešeren in Mirko Mrak. Končno sem se o tem dogodku pogovarjal tudi s Miho Karom-Karлом, nekdanjim komandantom 3. bataljona Kokrškega odreda. In še z mnogimi pričami tega dogodka.

kakor da bi hoteli poudariti banditsko revščino. Po pogrebu padlih tovarišev smo še istega dne prejeli obvestilo, da Nemci zopet prodirajo v Drago iz smeri Begunj in z Zelenice, baje zato, ker jim prejšnjo noč akcija ni uspela tako, kot so planirali. Naš bataljon jim je postavil zasedo in sprejel borbo. Po približnih podatkih je tedaj padlo okoli 13 Nemcev.

Nadaljnega poteka dogodkov ne bom omenjal, ker jih tudi člankar ne omenja.

Poudariti pa moram, da se desetine ali predhodnice, ki naj bi jo vodil tovariš Mali iz Radovljice, ne spominjam, sicer pa je znano, da so takratne partizanske predhodnice štele od tri do štiri ljudi, kar je bilo znano tudi Nemcem. Dopuščam tudi to, da je Mali tega

večera potoval skozi Drago, najbrž pred nami. Prav je, da se je tovariš Mali spomnil na žrtve v Dragi, vendar moram opozoriti, da podatki, ki jih navaja, niso dovolj skrbno zbrani, kajti od preživelih nas je še več živih. Netočen pa je tudi datum, ki ga navaja Vidic. Krvava odiseja se ni dogajala 27. januarja 1945, marveč v noči med 1. in 2. februarjem 1945. leta!

Preživeliim udeležencem NOV in aktivistom, ki danes še živimo raztreseni po raznih krajih naše slovenske domovine, res ni vseeno, da se tako krvavi, pomembni zgodovinski dogodki iz narodnoosvobodilne borbe izkivirajo. Dopisnik, ki podatke zbira in jih nato objavlja kot zgodovinsko gradivo, naj bi zbrane podatke najprej preveril in šele nato objavil.

IVAN PERKO-MATEVZ

So podatki res netočni?

Štularja, po domače Klemanove v Palovčah. V Ljubnem sem obiskal mamo kurirja Antona Negra, v Podnartu mamo in sestro Jožeta Jegliča, v Radovljici ženo Franca Prešerna, na Brezjah brata in mamo Antona Janše, v Novi vasi pri Radovljici ženo Alojza Pintarja, v Zadnji vasi pod Dobro sestro Urha Pogačarja, ženo Cvetana Poharja z Brezij, podatke pa sem iskal tudi v Gorenjskem muzeju v Kranju in pri občinskih odborih ZVB NOV Radovljica in Jesenice.

Od preživelih udeležencev sem obiskal nekdanje kurirje kurirske postaje G-14 Franca Hrovata iz Begunj, Finkovo Minko iz Lesc, ki je bila kuharica na kurirski postaji G-14, ter Antona Avseneka in Franca Reša, ki sta bila prisotna, ko je padlo pet kurirjev. Obiskal sem Repinčevega Miha iz Zgornjega Vetrna nad Tržičem; tik poleg njega je padel komisar Cvetan Pohar. Večkrat sem se pogovarjal s Francem Frelhom, po domače Vazarjem, kajti v njegovi hiši so bili skriti Nemci. Podatke mi je dal Franc Naglič z Bleda, ki je bil član tehnike v Dragi. Najtrši oreh pa je bil Slavko Benedik. Njega ni poznal nihče od preživelih razen Nagliča z Bleda. Naglič pa dela v Nemčiji in sem le enkrat z njim govoril na Bledu, toda tudi Naglič ni vedel, od kod je bil Benedik doma. Končno se mi je javila njegova sestra in mi dala potrebne podatke. Nemška zaseda v Vazarjevi hiši je ujela samo enega borca, in sicer Stanka Paplerja iz Begunj, ki pa je bil 20. aprila 1945. leta na Hitlerjev rojstni dan pomiloščen. Paplerja so ujeli zjutraj ob petih, poleg njega pa sta padla Prešeren in Mirko Mrak. Končno sem se o tem dogodku pogovarjal tudi s Miho Karom-Karлом, nekdanjim komandantom 3. bataljona Kokrškega odreda. In še z mnogimi pričami tega dogodka.

In kaj menite sedaj, tovariš Perko, o mojih in vaših podatkih? Znano je, da so Nemci vdrl v Vazarjevo hišo okrog pol devete ure zvečer, vrgli stanovce iz postelj in jih posedili v kot sobe, kjer so morali do pete ure zjutraj mirno in tiho čepeti v nočnih srajcah. Nemci so odprli okna in nanje postavili mitraljeze in brzostrelke. Zaseda je bila tudi v okolici gradu Kamen in skrita za hišami na križišču pri vходу v Drago. Noč je bila svetla in se je videlo kot podnevi. Okrog osme ure zvečer, ko še ni bilo zasede, je skozi Drago šlo 12 borcev 3. bataljona, ki jih je vodil Slavko Mali iz Radovljice, v Slatno (prva vas na cesti pod Dobro od Begunj proti Tržiču), kjer je bila na Tacmanovem skednju pripravljena večja količina fižola za bataljon. Pogačar in Jeglič sta prosila komandirja, če lahko nekaj časa ostaneta v vasi. Urh Pogačar je šel domov, Jeglič pa k dekletu v Palovč. Po polnoči sta se vračala skozi Drago in sta padla blizu križišča, kjer se cesta iz Begunj odcepi v Drago. Toda takrat je bilo pred Vazarjevo hišo že 8 padlih borcev, in sicer 7 kurirjev kurirske postaje G-14 in Slavko Benedik-Vinko, ki se je s kurirji vračal na Pokrajinsko tehniko. Vinko je bil namreč na kontroli pri partizanski tehniki »Špika« v Dragi.

Mimo zasede v Vazarjevi hiši je najprej šlo deset borcev s polnimi nahrbtniki fižola, ki jih je vodil Slavko Mali. Nemci niso streljali, ker so menili, da je to predhodnica bataljona. Čez dobro uro prireda po poti dva kurirja, ki sta bila na zvezi na Dobro in bi bila morala pri Vazarju počakati še druge kurirje, da bi skupno šli v vas Vrbnje pri Radovljici po hrano, ki jo je tam pripravila gospodarska komisija. Kurirji so namreč šli skupno vsakih 14 dni po hrano. Najprej sta okrog pol enajstih zvečer padla kurirja Janša in Negro. Nemci so skočili iz hiše, jima odvzeli pošto in orožje ter ju vrgli čez plot v sneg, da jih drugi borci, ki bodo še prišli po poti, ne bi opazili. Čudno je le to, da drugi kurirji niso slišali strelav. Na podlagi vsestranske analize sem ugotovil, da so bili kurirji takrat nekje blizu potoka v dolini, oziroma blizu sedanjega gostišča Draga. S kurirji je šlo na pot tudi več članov partizanske tehnike »Špika«. Kolono je vodil Ciril Štular, ki je imel brzostrelko prek ramena, roke pa v žepu. Štular je šel brezskrbno po poti, ker je menil, da ga pri Vazarju čakata dva kurirja, ki sta ga sicer res čakala, toda žal sta bila že mrtva... Ko se je Ciril približal Vazarjevi hiši, so zaregljale strojnice in takoj je padlo pet kurirjev in Slavko Benedik, član Pokrajinske tehnike.

Miha Repinc z Zgornjega Vetrna pri Tržiču in Cvetan Pohar sta šla skozi Drago okrog druge ure zjutraj. Še vedno je bila svetla noč. Pohar je padel, Repinc pa je prišel v bataljon in obvestil z zasedi v Dragi. Toda Repinc je vedel samo za Poharja, da je padel, ni pa vedel za smrt kurirjev.

Zjutraj okrog petih so se iz Dvorske vasi vračali v Drago Franc Prešeren, Miro Mrak in Stanko Papler. Pred Vazarjevo hišo sta padla Prešeren in Mrak, Papler pa je bil ranjen in ujet.

Franc Frelh-Vazar je izjavil: »Videl sem vse borce, ki so šli mimo hiše. Samo na skupino, ki jo je vodil Slavko Mali, Nemci niso streljali. Bila je svetla noč in sva se vrnila v hišo. Nihče drug ni šel tja imenoma.

Tovariš Perko, oprostite, toda tistega večera niste šli skozi Drago. Če bi šli okrog pol enajstih, bi morali srečati kurirje, ki so šli proti Begunjam in so padli v zasedo. Vi trdite, da ste se okrog devetih zvečer v Srednji vasi poslovili od borcev, ki so padli v Dragi. Čas melje spomine; po opisu dogodkov lahko spoznate, da ste se zmotili. To tudi ni nič čudnega po toliko letih.

Trdite, da ste slišali v spodnjem delu Drage, kako so se Nemci prerekali. Franc Frelh-Vazar, trdi, da nihče od Nemcev ni smel govoriti, ampak da so samo šepetali. Ko je Vazarjeva žena nameravala glasno vzdihnuti, ji je nemški oficir položil dlan na usta. Nemška zaseda je bila v največji tajnosti, kar pa izključuje glasno prerekanje. Trdite, da je vodstvo bataljona takoj ob prvih strelih poslalo v bližnjo okolico patrole. Saj ni res, tovariš Perko! Miha Repinc je prišel v bataljon ob treh zjutraj, toda povedal je samo o Poharju, da je padel. Repinc celo trdi, da se v bataljonu nikomur ni mudilo kaj ukrepati. Patrole in obveščevalci so šli na teren šele v ranih jutranjih urah, ko se je nemška zaseda že umaknila.

Verjetno je res, da ste šli z Nagličem skozi Drago zvečer prvega februarja 1945. leta, torej pet dni po drami v Dragi. Trinajstero borcev v Dragi je padlo v noči od 27. na 28. januarja 1945. leta. Vsi sorodniki in preživeli borci so ta podatek potrdili. Ta datum je vklešan tudi na spominsko obeležje in zapisan v Gorenjskem muzeju. Kaj res menite, da so vsi preživeli borci in sorodniki padlih borcev v zmoti? Novica se je hitro razširila, ker je bilo to v noči od sobote na nedeljo. Ljudje so hiteli k jutranji maši, spotoma pa so zvedeli, da je veliko borcev padlo v Dragi. Ta podatek so potrdili vsi prebivalci Begunj, preživeli borci in sorodniki. Tovariš Perko, tudi vi boste morali drugič »preveriti« podatke, ki jih posredujete javnosti!

JOŽE VIDIC

„Odmev partizana severne meje“ št. 4

Izšla je 4. številka glasila borcev Lackovega odreda, ki so jo natiskali v 800 številkah v tiskarni zavoda za statistiko SR Slovenije. Glasilo dobivajo bivši borci tega odreda brezplačno in tako vzdržujejo med seboj stalno zvezo.

V tej številki so sestavki: »Lackov odred« (Jože Klep), »Drava ni bila gorica« (Ivan Verboten), »Slovenske gorice po zadnji borbi Lackove čete« (Janez Muršak-Mate), »Novembrska ofenziva na Kozjaku« (Gašper Snabl), »Življenje in delo partizanov-aktivistov okraja Kozjak« (Janez Skrelovnik-Ivo), »Rekvizicija« (Mirko Trejak-Romi), »Spomini na Lackov odred« (Ludvik Skaza-Danilo).

Uredništvo bi vsebino glasila rado še popestrilo in izpopolnilo. Zato se je obrnilo na preživele borce in aktiviste naj bi pisali spomine. Razen tega so poslali glasilo tudi vsem žolam na območju, kjer je deloval odred, da bi tako poboljšali sodelovanje med solarji in odborom odreda, razen tega pa bi prosvetni delavci in mladina lahko marsikaj napisali. V počastitev 25. obletnice osvoboditve pa bodo izdali posebno nostno številko.

Kot je znano, je Lackov odred deloval na zelo izpostavljenem območju ob severni meji, v krajih, kjer je bil sovražnikov pritisk najmočnejši tudi zadnje mesece vojne. O osvobodilni vojni v teh krajih, v predelu med Korico na Koroškem, pa prek Dravograda, Kozjaka, Slovenskih goric in Prekmurja, pa tudi vemo zelo malo. Zato je zgodovina odreda zelo zanimiva. DM

MOZELJ PRI KOČEVJU

Pravilna prizadevanja

Na letni skupščini združenja borcev v Mozlju so ugotovili da so njihova prizadevanja, čimbolj seznaniti mladi rod o pomembnih zgodovinskih dogodkih iz NOB povsem pravilna. V preteklem šolskem letu je mladina tega okoliša obiskala muzej NOB v Kočevju, Bazo 20 in druge kraje v Kočevskem Rogu. Sodelovala je pri raznih akcijah, posebno pa pri Kurirčkovi pošti. Vse leto so urejali grobove padlih partizanov. Tudi pisanje šolskih nalog jim je omogočilo, da so se bolj podrobno seznanili z zgodovino NOB. Povalno pa je to, da so člani te organizacije ugotovili, da ima večji del članov urejene zadeve glede priznanja delovne dobe, priznavaln in pokojnin. Glede posojil za stanovanja so bili mnenja, da naj jih dodelijo tistim, ki imajo slaba stanovanja.

V. D.

Pravna posvetovalnica

Dvoje novih predpisov za invalide

Vojaški vojni invalidi in drugi prizadeti se večkrat obračajo na našo pravno posvetovalnico s prošnjo, naj jih seznanijo s nekaterimi novimi določbami oz. pravnimi predpisi. Tako pišejo, da ne vedo, pri čem so, kaj velja in kaj je samo predlagano. Res je, da včasih pišemo o načrtih zakonov, ki se šele pripravljajo, drugič o tem, da so o tem razpravljale organizacije ZB ali vojaških vojni invalidov, včasih, da so o tem razpravljali skupščinski odbori. To pa res lahko nepoučenega zavede v zmoti, da ne ve točno, kaj velja, kaj je bilo sprejeto in kaj je šele v načrtu. Danes naj zato naše bralce seznanimo z dvema najnovejšima predpisoma, ki se nanašata na invalide osebe. Prvi je zakon o zaposlovanju slepih invalidnih oseb, drugi pa je pravilnik o določitvi indikacij in kontraindikacij za zdravljenje vojaških vojni invalidov v naravnih zdraviliščih. Oba predpisa sta

bila objavljena v republiškem uradnem listu št. 12 z dne 8. aprila 1970.

Republiški zakon o zaposlovanju slepih invalidnih oseb, ki je v osmih dneh po objavi že začel veljati, določa, da so delovne organizacije dolžne na izpraznjena in na novo odprta mesta telefonistov v prvi vrsti zaposlovati slepe invalide osebe, ki so za ta delovna mesta usposobljene. Če seveda te osebe izpolnjujejo tudi druge splošne pogoje za delo po določbah temeljnega zakona o delovnih razmerjih. Delovna organizacija sme na izpraznjeno ali na novo ustanovljeno delovno mesto telefonista sprejeti drugo, neslepo osebo le v primeru, če se za tako delovno mesto ne prikladi nobena usposobljena slepa invalidna oseba. Zakon o zaposlovanju slepih invalidnih oseb predvideva, da bo republiški sekretar za delo na podlagi mnenja Zveze slepih, določi s pravilnikom, kakšna delovna mesta telefonistov so primerna za slepe invalide osebe, kakšna druga dela lahko opravljajo te osebe obenem z delom telefonista ter kdo ugotavlja delovno usposobljenost slepe invalide osebe za posamezno delovno mesto.

H gojim določitvam kakšen

poseben komentar ni potreben, počakati bo treba le še na ustrezen pravilnik.

Drug predpis se tiče določitve indikacij in kontraindikacij za zdravljenje vojaških vojni invalidov v naravnih zdraviliščih. Šteje se, da so podane medicinske indikacije za zdravljenje vojaških vojni invalidov v naravnih zdraviliščih, če invalid boleha za kakšno izmed bolezni, navedenih v seznamu indikacij, ki je objavljen skupaj s tem pravilnikom.

Seznam indikacij in kontraindikacij je obsežen in se nanaša na kardiovaskularne bolezni, bolezni gastrointestinalnega trakta, bolezni hepatobiliarnega trakta, bolezni metabolizma, bolezni ledvic, na ginekološka obolenja, kožne bolezni, nevrološka obolenja in maligne nove tvorbe. Za vse te bolezni je predpisano kopalniško-topliško zdravljenje. Višinsko klimatsko zdravljenje je predpisano za druge bolezni, za nekatere bolezni pa zdravljenje na morju. Podrobnosti o vseh boleznih, za katere je predvideno ali drugo zdravljenje in za katere spet zdravljenje na morju ali v kopalniščih ni dopustno, je predlagano in ga ne bi navajali. Vsakdo pa si bo, če je zainteresiran, našel ustrezna poizvedila v seznamu v navedenem uradnem listu.

Milč Pavlin **SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Ze prej sem slutil, da imajo sošolci v gimnaziji nekakšno tajno organizacijo in da je nekaj podobnega tudi v internatu. Toda nič točnega nisem vedel, ker so vse delali naskrivaj.

Sošolec-četnik me je nekaj časa poslušal, takoj nato pa je spremenil način svojega govorjenja. Zasmeljal se je, češ da me je hotel samo preizkusiti, če se nisem morda prodal komunistom, nato pa mi je začel prigovarjati, naj se začnem pretvarjati, da sem komunističnega mišljenja. Tako bi mi nazadnje morda nasledil in me sprejeli v svojo organizacijo. Potem bi njemu povedal, kdo so voditelji, kaj nameravajo in kdo jih podpira...

Zbal sem se, saj bi kaj takega utegnili postati tudi zame nevarno, če bi se razvedelo. Slutil sem, da imajo komunisti vsepovsod svoje vohune, in če o kom ugotovijo, da jim je nevaren, ne poznajo milosti. Zato sem ga vprašal, zakaj naj bi bilo vse skupaj potrebno.

Bil je bolj presenečen kot jezen, odgovoriti pa mi ni hotel nič določnega. Samo nekaj je mrmral v brado. Zaslutil sem, da gre morda za kakšno ovaduštvo, kdove v čigavo korist. Da morda le ni nekaj res od tistega, kar o četnikih govorijo komunisti, predvsem o njihovih zvezah z Nemci in Italijani? Nikakor ne bi hotel koristiti sovražniku, pa čeprav sem sovražil komuniste. Kaj briga tujce, Nemce in Italijane, če se mi Slovenci med seboj ne moremo? Bomo že sami opravili s komunisti, ko pride čas za to!

Takrat sem že skoraj pozabil na svoj sklep, da se nikamor ne bom vmešaval in da bom samo od

251

daleč opazoval, kaj se dogaja. Nehote in nevede me je začel pritegovati v svoje motne vrtince veletok, ki je tekel vedno hitreje, jemal s seboj vse človeške usode in podrl vse, kar mu je bilo napoti. Samo za trenutek sem bil neoprezen, eno samo besedo sem morda rekel preveč, pa sem že padel z divjo reko in breg se je vedno bolj oddaljeval. Zapeljala pa me je majhna želja, da bi nekoč vendarle kaj pomenil...

Sošolcu-četniku nazadnje nisem prav nič obljubil. Izgovoril sem se, da me vsi sošolci, tako v internatu kot v šoli že zdavnaj poznajo kot četniškega pristaša in mi zato nič ne zaupajo. Zato da mi najbrž ne bodo verjeli, ko se bom pretvarjal, nasprotno, še bolj sumljiv jim bom postal...

Prav to srečanje s sošolcem-četnikom je bilo kaneje zame usodno in je v marsičem vplivalo name, da sem jo ubral po poti, ki me bo nazadnje pripeljala v pogubo. Če me ne bi nagovarjal, naj vohunim za komunisti, najbrž nikoli ne bi podvomil, da četniki sodelujejo z Italijani in Nemci. Morda tudi ne bi verjel sošolcu, ki sem ga poznal še iz Maribora...

Kot bi padel z neba, se je pojavil v našem internatu, še ves shujšan, utrujen, in neprespan. Ko sem ga zagledal, sem od presecečenja ves odrevenel, hip zatem pa sem se ga močno razveselil. To je bil fant, ki me je nekoč v predvojnih časih v Mariboru vključil v četniško organizacijo in ki je v mojih očeh ves čas veljal za velikega junaka, za voditelja in zelo skrivnostnega človeka. O njem sem vedel samo to, da so ga s starši vred Nemci med prvimi zaprli in pognali v Srbijo. Da ga ni poslal od tam sam Draža z nalogo, organizirati med Slovenci četniško gibanje, sem pomislil. Če je tako, potem je prišel kot nalašč k nam in v meni bo našel najzvestejšega sobojevnika...

Kar planil sem k njemu in mu ginjen stiskal

252

roko, ga tresel za ramena in mu na skrivaj šepnil, kako je z našimi tam doli v Srbiji.

Pisano me je pogledal, potem pa rekel grdo srbsko psovko, ki me je skoraj podrla na tla.

»Še sem nisem prišel, ko sem že zvedel o tebi, kako si za tiste...« In spet odurna srbska psovka. Da kaj takega reče nekoč, ki je v mojih očeh veljal za junaka, naš nekdanji voditelj, vzor? Da ga niso morda podkupili komunisti?

Jeza me je zgrabila in začutil sem, da se moram braniti. Da me ta izdajalec takole javno izda pred vsemi komunisti! Najbrž se jim skuša prilizniti...

»Kaj morem zato, če sem,« sem rekel. »Vzgajali so nas v ljubezni do kralja in države. Celo ti si bil med tistimi, ki so pridigali o zvestobi in vsem drugem...«

Pričakoval sem, da bo umolknil, ko bodo drugi zvedeli za njegovo vlogo, pa sem se zmotil. Široko se je zasmejal in rekel:

»Seveda sem bil! In še kak norec! Kadar boste imeli kaj več časa, vam bom vsem pripovedoval, kakšne otročarije smo počeli pred vojno v Mariboru. No, nekaj malega sem se naučil o orožju, to mi bo še kdaj prav prišlo.

Toda za kakšno svinjarijo smo se gnali! Mi, pošteni otroci, navdušeni za naš narod, slovanstvo! Navadni izdajalci in goljufi so nas vodili za nos, se nam smejali za hrbtom in služili denar. V Srbiji in Bosni so se izkazali kot navadni nemški podrepniki, plačani soldati, ovaduhi in krvniki...«

Zdelo se mi je, da tolče po moji glavi s kladi-vom. Kaj takega, ali se mi ne sanja, sem večkrat pomislil. Pa celo on, voditelj! Gledal sem komuniste okoli mene, kako se mi škodoželjno posmihajo. Njihov vodja, znan mariborski rdečkar, mi je v brk dejal:

»Sicer boš pa jutri lahko poslušal predavanje, kaj se dogaja v Srbiji. Tale fant in njegov brat nam

253

bosta pripovedovala svoja doživetja. Popolnoma zakonito je, nič se ne boj, vzgojitelji vedo zanj in če bi rad, lahko tečeš povedat tudi Italijanom.

Najraje bi ga bil udaril, pa sem se zbal. Hipoma sem se spomnil, da je najbolje, če ga pustim pri miru. Obrnil sem se in odšel spat. Dolgo sem potem premišljeval o obeh bratih, ki sta se vrnila iz Srbije mnogo pozneje kot drugi izgnanci. Ti so pršli poleti in zgodaj jeseni, ko boji po Srbiji še niso bili tako ostri kot zdaj pozimi.

Naslednjega dne se je v učilnici zbralo vse iz našega internata, celo najmlajši, prvošolčki, so prišli. Hotel sem ostati v svoji sobi, pa me je prišel iskat reditelj in mi začel groziti, da me bo zatožil vzgojitelju. Da je predavanje za vse, je rekel, tudi za take, ki ne marajo slišati resnice. Preslišal sem očitek in godrnjaje odšel v učilnico. Sedel sem nekje zadaj, pa mi je brž nekoč ponudil sedež v prvi klopi, češ premajhen si, zadaj ne bi nič skšal. Kaj sem mogel, šel sem in čutil na sebi porogljive poglede vseh navzočih.

Brata pa sta govorila in govorila. Kako so jih zaprli, kaj vse sta doživela v zaporu v Mariboru in na dolgi poti v Srbijo, o sprejemu pri kmetih pa o vstaji, četnikih, nedičevcih, ljotičevcih, partizanih, Nemcih in Bolgarih. Najbolj pa o četnikih Koste Pečanca in Draže Mihajlovića, ki da so začeli napadati partizane z nemškim orožjem. Opisovala sta pokole po okoliških vaseh, partizanske zmage, pokol v Kragujevcu, nemško-četniško ofenzivo in partizanski umik v Bosno, kako so se po partizanskem umiku obnašali četniki in se javno družili z Nemci in kako sta bila prej sama za četnike, ko pa sta vse to videla, sta jim pokazala hrbet.

Dolgo v noč sta pripovedovala, v učilnici je bilo tiho, tako so ju poslušali, in nazadnje nas je reditelj začel priganjati, naj gremo spat, ker bomo drugače zjutraj spali med poukom. Nobene besede,

254

zaradi katere bi lahko Italijani zaprli koga izmed bratov ali poslušalcev. Saj sta pripovedovala samo to, kar je nekaj malega pisalo časopisje, če pa sta govorila o četniških hudodelstvih, četniki niso bili uradno priznani kot zavezniki Italijanov...

Ves čas sem čutil, kako se sošolci za mojim hrbtom posmihajo. Ko so se fantje začeli razhajati, sem ves zmeden obsedel v klopi in ostal med zadnjimi.

»No, Šimen,« me je nenadoma vprašal vodja komunistov, »kaj praviš na vse tole kar si slišal? Ali zdaj verjameš kar smo ti tolikokrat pripovedovali?«

»Ne, ne morem verjeti, da bi jugoslovanski oficirji postali nemški hlapci,« je bruhnilo iz mene. Začudeno so me pogledali. Tedaj pa je nocojsnji predavatelj rekel:

»Počakaj malo, nekaj ti bom pokazal. Če potem ne boš verjel, si zrel za noršnico.«

Izginil je iz učilnice in se skoraj v hipu vrnil s svojim kovčkom. Odprl ga je pred vsemi nami, nekaj časa brskal med različno ropotijo, dokler ni našel na dnu nekakšnih časopisov, izrezkov, letakov in brošur. Pomolil mi jih je pod nos in porogljivo dejal:

»Vzemi si tele umotvore svojih vzornikov, dobro jih preberi in mi jih vrni. Mogoče se bo še kje našel kak tebi podoben tepec, ki mu bom moral s temi papirji odpirati oči...«

»Ber!« je ukazal vodja komunistov. »Če nam ne verjameš, verjemi vsaj četnikom!«

Odšel sem v svojo sobo in porinil papirje pod blazino. Šele drugega dne, ko sem se vrnil iz šole, sem jih utegnil pogledati. Ves sem drhtel ob misli, da se dotikam relikvij iz svobodnega sveta, iz srbskih planin. Zatopil sem se v branje, kar požiral sem stavke...

Toda kaj kmalu so mi začeli vstajati lasje na glavi. Vseopovsod je mrgolelo pozivov na sodelova-

255

nje z okupatorji. Četniki pozivajo svoje enote, naj ne napadajo Nemcev, da je z njimi sklenjen mir. Nemci poročajo o bojih proti partizanom, ko so jim pomagali domačini, nacionalisti. Nato slike četnikov in Nemcev, ki sedijo skupaj za mizo in pijejo...

Torej je le res! Za nekaj časa se mi je posvetilo majhno upanje, če ni vse skupaj samo začasno sodelovanje, samo tako dolgo, dokler ne bodo uničili komunistov. Toda ko sem začel o tem razmišljati, sem kmalu ugotovil, da s tem četniki pomagajo Nemcem v vojni z Angleži. Je kaj takega sploh mogoče? Strahotna potegavščina, ki sem ji tudi sam nasedel...

Prav tiste dni se je začela ruska ofenziva pri Moskvi. Nemci so se začeli umikati, prvič v tej vojni. Komunisti so žareli od sreče.

Vrnil sem časopise in vse drugo bratoma, ki sta se bila vrnila iz Srbije. Nisem se jima upal pogledati v obraz. Imel sem srečo, nista me spraševala, kaj mislim. Velikokrat sem se sam pri sebi zgrozil, ko sem se spomnil pogovorov s sošolcem-četnikom. Prav malo je manjkalo, pa bi bil postal še sam izdajalec in potem bi se za vedno za menojo zaprla vrata...

Nekaj dni nisem mogel ne spati ne jesti, v šoli sem kljub za tiste čase značilni popustljivosti profesorjev dobil dve slabi oceni. Kaj naj storim, sem premišljeval. Ali naj molčim, oziroma ostanem tako kot do zdaj izven političnih spopadov, ali pa naj se vržem vanje — na strani komunistov, če ne gre drugače. Saj so oni edini proti Nemcem in Italijanom...

Počasi sem se pomiril. Zdaj nisem rekel nobene, če so se kje prepirali o politiki, čeprav so me nekajkrat klerikalci silili, naj jim pritrdim. Komunisti so spričo ruskih uspehov postali vedno bolj glasni, klerikalci pa so trdili, da to še ni nič, da gre

256

samo za manjši uspeh, spomladi pa bodo šli naprej spet Nemci.

Ni mi bilo potrebno dolgo čakati, da me je eden izmed Mariborčanov na hodniku v našem internatu ustavil in mi rekel, da bi se rad z menojo nekaj važnega pomenil. Seveda me je vprašal, kaj mislim o četnikih. Odkrito sem mu povedal, kako zdaj vem, da sem nasledel, mu povedal, kako me je sošolec — četnik skušal vključiti v vohunstvo in kako sem se zgrozil nad vsem tem.

Fant me je poslušal s sočutjem v očeh, nato pa je rekel:

»Dosti si zamudil. Tovariši, ki vodijo našo organizacijo, pa tudi drugi, so že veliko pridobili pri svoji preobrazbi in izkušnjah. Tebi pa prinesem, če se strinjaš, za začetek nekaj naših listov in knjig o marksizmu. Če te bo zanimalo, lahko dobiš še več. Mimogrede se lahko udeležiš tudi kakšne akcije. Za začetek ti ne bomo naložili nič nevarnega, ne boj se. Ne pojdeš tja, kjer bi te lahko ujeli ali razkrinkali. Saj menda veš, da je zate mnogo bolj nevarno počenjati po cestah kake nevarne reči kot za druge. Tebe si je moč laže zapomniti kot druge...«

Spet mi očita mojo pohabljenost, sem takoj pomislil in malo je manjkalo, da mu nisem v odgovor zabrusil nekaj ostrih v obraz. Toda fant me je gledal toplo in prijazno, da sem v hipu prenehal biti jezen. Saj je končno res, prav zaradi grbe bi me takoj našli v množici...

»Ne mislim te ne podcenjevati ne žaliti,« je nadaljeval fant. »Sam veš, kako je zdaj nevarno in koliko je italijanske policije ter izdajalcev. Nekdo naj te opazi pri opravljanju naloge, te opiše — in takoj te bodo našli, medtem ko se bodo drugi porazgubili v množici enakih ali podobnih. Saj me razumeš? Zdaj je vojna in v njej pomenijo koristi skupnosti več kot pa želja posameznika. Menda nisi užaljen?«

257

Seveda je imel prav. Prosil sem ga, naj mi priinese kaj čtiva. Komaj četr ure kasneje sem že imel v rokah debel sveženj listin. Legel sem na posteljo in jih začel prebirati.

Veljal sem za pridnega in dobrega dijaka, ki ima odprto glavo. Ze prej sem veliko bral in zato mi marksizem ni delal težav. Večkrat se mi je zdelo, ko sem prebral knjige, ki so mi jih svetovali, da vse to že zdavnaj vem, da sem nekje že bral odlomke in se tudi z njimi strinjal. Zdaj pa je to postajalo celota. Še bolj sem se čudil sam sebi, kako sem mogel tako dolgo verjeti četniškim lažem in dvomiti o naši zmagi. Kmalu sem ves zagorel v ognju navdušenja, vse drugačnem, kot je bil nekoč tisti za kralja in domovino.

Lotil sem se svojega mlajšega brata. Z njim ni bilo težko, saj je bil bolj ali manj pod mojim vplivom. Nekajkrat sva govorila, nekaj malega je prebral in že je spremenil mišljenje. Mimogrede mi je zaupal, da že prej ni verjel četnikom, toda da tega ni javno povedal, ker ni hotel žaliti mene.

Nekaj dni pred novim letom so mi prinesli sveženj letakov in povedali, kje in kdaj jih moram raztrositi. Strah me je stiskal v grlo, ko sem zvečer, tik pred policijsko uro, moral na cesto. Zavijal sem se v plašč, si potisnil čepico globoko na oči. Po kotih se je plazila umazana zimska megla, vsi ljudje so nekam hiteli, kot bi jih skrbelo, kaj bo, če ne pridejo kar najhitreje tja, jaz pa sem počasi stopal po tlaku in spuščal izpod plašča letak za letakom. Samo da se ne srečam s patru-ljo in da me ne ustavijo, da ne srečam kakega znanca, sem si ves čas vroče želel.

Šlo je vse po sreči in vrnil sem se v internat, z zmagoslavnimi občutki. Zdaj sem vojak in pre-stal sem svoj ognjeni krst, svoje prvo slavno dejanje. Počakajo naj še malo in videli bodo, kdo je Šimen in komu so se nekoč smejali! Če sem bil za četnike, bom zdaj dokazal, kako sem stokrat

258

bolj pederzen in zaveden kot so oni. Če gre njim predvsem za to, da bi se izkazali pred dekleti, se bom jaz izkazal še stokrat bolj in kmalu bo vse mesto govorilo o meni...

Take in podobne misli so mi rojile po glavi, ko sem poslušal fante, ki so se vračali z akcije. Nazadnje smo se prešteli. Nikogar ni manjkalo, torej je akcija popolnoma uspela. Reditelj je za zadnjim zaklenil vrata in kmalu smo zadovoljni pospali. Ponoči pa smo poslušali, kako po cestah divjajo Italijani, kričijo in grozijo.

Poslušal sem jih tudi jaz in si kar misliti nisem mogel, da sem zdaj tudi sam komunist, pripadnik gibanja, ki sem ga še pred nekaj tedni silovito sovražil in ga dolžil vseh grehov tega sveta. Ali je mogoče, da se človek tako naglo spreobrne? Spomnil sem se svetega Savla, tudi on se je spreobrnul, ko je videl čudež. Mar ni čudež tudi vse to, kar se dogaja na svetu. Morda pa bom lahko kot komunist dosegel, da me bodo ljudje občudovali, če mi to ni uspelo med takimi figarji, kot so četniki? Komunisti so ljudje drugačnega kova in se ne skrivajo po mišjih luknjah...

Ugajala mi je nevarnost, v katero sem se podajal, v njej sem se počutil kot preroben, pozabljal sem na svojo pohabljenost. V nevarnosti te nihče ne vpraša, kakšen si, samo če si pripravljen izkazati se. Tudi z grbo med pleči lahko postaneš junak v boju, če ne moreš tega pri ženskah ali športu.

Čez nekaj dni so mi naročili, naj poiščem stike s tistim fantom, sošolcem iz Maribora, ki me je nagovarjal, naj vohunim zanj v internatu. Naj se pretvarjam, kako sem še vedno za četnike in da sem ves zmeden zaradi ruskih zmag in razmaha partizanstva. Predvsem pa naj mu obljubim vse, kar bo hotel, obenem pa naj od njega izvem, kaj mislijo in kaj vedo o naših.

Kulturni obzornik

Zanimivosti

Naše založbe pripravljajo

V okviru proslavljanja Leninevega jubileja zavzema posebno častno mesto izdaja vseh Leninovih del — nekatera izmed njih se bodo na našem knjižnem trgu prvič pojavila — v štiridesetih zvezkih v sklopu knjižne izdaje »Marks-Engels-Lenin«, ki jo pripravlja Istitut za mednarodno delavsko gibanje v Beogradu. To bo izjemen dogodek v našem javnem in političnem življenju. Po načrtu založnika bo letos izšlo osem knjig. Razen tega pripravlja Cankarjeva založba iz Ljubljane »Leninove razprave« v dveh knjigah, v Skopju pa bo izšlo deset zvezkov Leninovih izbranih del. Med knjigami, ki se bodo prav tako letos pojavile na knjižnem trgu, bi omenili še »Deset komunistovih brošur«, prevod publicističnega eseja L. Djurka »Lenin, Oktober«, knjiga »Leninova koncepcija o sociologiji« in v izdaji Cankarjeve založbe knjigo »Kaj je Lenin resnično rekel«. Med zanimive izdaje lahko prištejemo še »Leninove govore« in pesmi o Leninu na gramofonski plošči ter »Erenburgovi portreti«, ki jih bo izdala Državna založba Slovenije.

Naši založniki nameravajo tudi sodelovati na mednarodni razstavi knjige, ki bo odprta ta mesec v Moskvi. V ta namen so že poslali 700 razstavnih predmetov — knjig, fotografij, posnetkov dokumentov, dosedanjih prevodov Leninovih del pri nas in drugih publikacij, ki potrjujejo prisotnost Leninove ideje v jugoslovanskem samoupravnem socializmu.

Obeta se nam slovenski vojaški slovar

Pisali smo že, da namerava »Partizanska knjiga« v bližnji prihodnosti izdati slovar slovenskega vojaškega izrazoslovja. Slovenci, ki razen med NOV nismo nikoli imeli svoje vojske, smo bili vedno tudi glede vojaških izrazov precej revni. Sprva smo uporabljali raje nemške, nato pa srbohrvaške besede. Zadnja leta, ko postaja načelo v splošni ljudski obrambi vedno bolj pomembno in ko prodira v zavest množic, pa se je pokazalo, da potrebujemo tudi lastne izraze za vojaško opremo, orožje in dejanja. Za množično uporabo potrebujemo tudi številne knjige, ki naj bi čimveč ljudi seznanile z vojaškimi veščinami. Zelo pogosto pa imajo težave z vojaškimi izrazi tudi prevajalci tujih strokovnih, pa tudi leposlovnih del. Marsikdaj so pri prevajanju zagrešili take napake, ki bi jih lahko ponatisnili v »Pavlihu«.

Pred leti, ko je začel izhajati »Vojaški informator«, se je začelo tudi delo okoli iskanja ustreznih izrazov za slovenski vojaški jezik. Pionirsko delo sta opravila Stanko Petelin in France Šušteršič, ki sta morala iskati pripravne izraze in se posvetovati s poznavalci vojaških veščin in slavisti.

Letos v začetku leta pa je celotno delo dobilo bolj trdne okvire. Začelo se je namreč delo okoli zbiranja primernih izrazov. Postopek je podoben kot pri zbiranju gradi-

va za slovar slovenskega knjižnega jezika, delo pa vodijo strokovnjaki iz Instituta za slovenski jezik pri slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Ti bodo pregledali vsa strokovna vojaška dela, ki so bila kdaj natisnjena v slovenščini, teh pa ni tako malo, kot bi si kdo mislil. Marsikdo ne ve, da je že leta 1807 izšlo prvo delo, nekakšen priročnik, za slovenske župane, ki so se ukvarjali z vojaškimi zadevami. Sledili so učbeniki za slovenske vojake v avstroogrski vojski. Obenem z vojaškimi veščinami so jih hoteli naučiti tudi nemščine, zato so bili tiskani v slovenščini in nemščini. Vsekakor je v njih precej starih, morda že pozabljenih izrazov, ki pa so slovenski. Po približnih cenitvah bo treba pregledati vsaj 80 knjig.

Razen tega bodo strokovnjaki pregledali vse časopise in revijske članke zadnjih desetih let ter iz njih pobrali ustrezne izraze.

Tako računajo, da bodo nabrali kakih 180.000 izpisov. Te bo potem pregledala posebna komisija, sestavljena iz vojaških strokovnjakov in slavistov. Za vsako zvrst ali službo naj bi bil po en strokovnjak, ki se bo posvetoval glede podrobnosti s svetovalci. Tako bodo pretehtali vsak izraz glede stro-

kovnosti in glede jezikovne vrednosti ter izbrali najprimernejše. Če računamo, da bi slovar imel kakih 5000 pojmov, bo za vsakega na voljo povprečno 36 izrazov! K sodelovanju nameravajo pritegniti tudi predavatelje obrambne vzgoje in zaščitne po šolah, ki so tudi že marsikaj naredili na področju vojaškega izrazoslovja.

Izpisovanje naj bi se končalo še letos, prihodnje leto pa naj bi delala komisija strokovnjakov, tako da bi bilo gradivo proti koncu prihodnjega leta zbrano ter urejeno za tisk.

Trenutno se delo suče okoli dveh središč: uredništva »Naše obrambe«, ki objavlja že kot predmet za razpravo posamezne, najbolj vsakdanje vojaške izraze in razlago njih pomena, ter okoli Instituta za slovenski jezik. Kot nekakšen usklajevalec vsega dela pa nastopa Brane Grabeljšek, novinarski pripravnik, zaposlen v uredništvu »Naše obrambe«, drugače pa študent filozofije, ki nam je dal podatke za ta članek.

Zanimivo je tudi, da je sklad za založništvo odredel podporo akciji za slovenski slovar vojaškega jezika, češ da gre pri tem za predvsem vojaško zadevo.

MP

Nagrade OF

Zirija za nagrade OF, ki jih vsako leto ob občinskem prazniku podeljuje skupščina občine Vič, je izmed predloženih del izbrala letos Ingoličev roman »Šumijo gozdovi domači«, roman Iva Zorman »V tem mesecu se osipa mak« in spominke zapise Karla Leskovca »Križpotja«. Nagrade so bile avtorjem svečano podeljene na proslavi občinskega praznika v Preserju pri Ljubljani 26. aprila, na predvečer dneva ustanovitve OF.

Uspeh »Krvave bajke«

Beograjski režiser Branimir-Tori Janković se je vrnil z Japonske, kjer so na mednarodnem festivalu v Osaki v okviru svetovne razstave »Expo 70« z velikim uspehom prikazali njegov prvi igrani film »Krvava bajka«. Po poročilu festivalskega biltena je videlo »Krvavo bajko« na projekciji v Osaki 2900 gledalcev. Od 20 filmov, ki so jih prikazali v Osaki, so samo jugoslovanski film izbrali za mednarodni festival, ki bo oktobra letos v Vancouveru v Kanadi.

Spomenik Leninu

Ob stoletnici Leninevega rojstva so v vzhodnem Berlinu odkrili dvajset metrov visok spomenik velikemu revolucionarju. Slovesnosti so se udeležili Walter Ulbricht z najvišjimi vzhodnonemškimi voditelji ter tisoč meščanov vzhodnega Berlina.

Prva številka »Prizme«

Predsedstvo republiške konference Zveze mladine Slovenije se je odločilo, da v novi obliki izda nekdanji Priročnik za mlade aktiviste. Tako je nastala PRIZMA (priročnik za mladinsko aktivnost), katere prva številka je izšla pred kratkim. Osnovni namen le-te je čimbolj tehtno, strokovno in poglobljeno spremljati delo ZMS pri vseh smereh njenega angažiranja. Ker so mladinski problemi obenem družbeni problemi, vsebina brošur ni postavljena v umetne okvire, temveč je uredništvo skušalo najti v njej čim boljše posluh za aktualna dogajanja na vseh področjih družbenega življenja. Cena izvoda »Prizme« je 3 din, naročino bodo pobirali ob koncu leta, naročite pa jo lahko na naslov: Predsedstvo republiške konference Zveze mladine Slovenije, Ljubljana, Dalmatinova ulica 4.

Napadli Leninov muzej

Slišali smo že, kako je pariški mestni svet zavrnil predlog, naj bi Ulico Marie-Rose preimenovali v Leninovo ulico, ker je v njej nekoč prebival Vladimir Iljič Uljanov - Lenin. Ogorčenje francoskih komunistov pa se je še povečalo, ko so pripadniki fašističnih organizacij napadli Leninov muzej v Ulici Marie-Rose in ga hudo poškodovali. Reakcija KPF je bila zelo ostra in drugi človek med francoskimi komunisti Georges Marchais je javno zahteval od oblasti, naj prepove vse fašistične organizacije. Obtožil je tudi oblast, da »trpi takšne tolpe«. Policija je »ugotovila«, da gre za »neznane storilce«, manifestacija pred Leninovim muzejem pa se je končala z vzkliki: »Živel Lenin!«

Zanimiva razstava v Idriji

Dne 13. aprila so v mestni galeriji v Idriji odprli razstavo, ki je prikazovala trpljenje in politični boj Primorcev in Istranov med drugo svetovno vojno na Sardiniji, Korziki in v južni Franciji. Na otvoritvi razstave sta sodelovala moški pevski zbor Peter Jereb iz Cerknega in recitatorska skupina iz idrijske gimnazije. Zal je bila odprta le do 21. aprila!

Molitev za črne otroke

Nizozemski časnikar Burg ugotavlja v nekem članku iz Južnoafriške republike, da je pričela celo cerkev delati razliko med belimi in črnimi kristjani. Tako na primer za črnpolte spreminja besedilo molitve! V nedeljskih šolah za črnske otroke ne molijo več »Oče naš, ki si v nebesih...«, temveč »Oče, ki si v nebesih...« »Naš« naj bi bil namreč samo za bele otroke!

MP

PROSVETNO DRUŠTVO BRIŠKI GRIC iz Steverjana
VABI na prvomajsko praznike

Dragi rojaki!

Domače društvo »BRIŠKI GRIC« proslavlja letos svojo 25-letnico ustanovitve. Ob tej priložnosti smo se mi, ki nas usoda ni odrgala od domače zemlje, spomnili na Vas, ki ste širom po svetu primorani živeti le v srcu z rodnim krajem. Čutimo dolžnost, da prevzamemo tako pobudo, ki bo prvič po vojni omogočila skupno srečanje med Vami po svetu in nami doma. Izbrali smo priložnost prvomajskih praznikov, ko se na našem griču odvija velik praznik, letošnji praznik naj bi z Vami zadobil slovesno vdašje.

Prvomajsko praznovanje se bo odvijalo v dneh od 30. IV. do 4. V. in sicer na dvorišču gostilne »Dvora«.
Vse dni bo odprta vinska razstava naših kmetovalcev.
Vsak večer bo prosta zabava, igrali bodo steverjanski in drugi ansambli.

1. maja bo prvo srečanje po vojni slovenskih partizanov in garibaldincev v Steverjanu.

2. maja ob 20.30 bo skupno srečanje vseh naših rojakov in domačinov.

3. maja — mladinski dan.

Ob tej priložnosti bo na sprednjem govor o pomenu srečanja z bogatim kulturnim programom.

Namen tega našega pisma je, da Vas opozorimo, da si v zgoraj omenjenih dneh planirate dopust oziroma prosti čas.

Dragi rojaki! Prepričani smo, da se boste odzvali našemu vabilu, kajti vemo, kako Vam je blizu domači gruda, čeprav Vas je življenje prisililo živeti daleč od rodnega kraja.

V pričakovanju skorajšnjega snidenja, sprejmite naše tople pozdrave.

Povabite tudi ostale rojake, ki jih poznate in ki bi slučajno ne dobili tega vabila!

Predsednik:
IVAN HUMAR

Partizanska ljudska pesem

Čas ni spremenil...

Kje smo se srečali?
Nekje daleč od našega doma —
nekje v mestecu malem,
v Sainte Marie aux Mines.
Tam smo se zbrali v tunelu:
Z Barijem starim in sinom Mariom,
tam je bil Edvard,
star, zelo star zidar.
Tam bil je Scherdel
s srcem širokim.
In zunaj tunela so z nami trpeli
Margot, doma pri tunelu,
in Dietrichova
in sivi lekarnar
in z nami trpelo je dekle,

naš angel Markirški,
ki nas je čakal, čakal
vsak dan
in z nami trpel.

In bilo je obrazov še več.
Čas je izbrisal spomin,
čas ni spremenil srca!
Bili smo — čez tisoč ljudi:
Rusi, Poljaki
Slovani, Slovenci
pa Italijani
tisoč in več.
Koliko jih je tukaj ostalo?
Vse te obraze čas je izbrisal.
Iz srca nikdar!
Čas ne spreminja srca!

FRANC DERMASTIA — SOM

Bridki spomini na taborišče Schönefeld

PO OSEMNAJSTIH DNEH KARANČE V NACISTIČNEM TABORISCU RAVENSBRÜCK — BILLO JE TO V JULIJU 1944 — SONAM ZNANKE OD NEKOD PRINESLE NEPRIJETNO NOVIČO, DA GREMO NA TRANSPORT.

Ze isti dan so nas odpeljali v kopalnico — lahko bi jo imenovali tudi mučilnico. Vso noč smo prebodele v njej, preoblekle smo se v nove sive letne obleke, dobile smo druge cikle, na obleke smo našile nove številke, a vse to delo je spremljalo vpitje, padali so udarci in brce in že zgodaj zjutraj, morda je bilo že ob treh, smo stale pripravljene na odhod

na prostoru pred kopalnico. Čakati pa smo morale — seveda brez hrane in neprespance — vse jutro in šele popoldne so nas odpeljali s kamioni, močno zastražene v znano smer.

Po večurni vožnji so se avtomobili ustavili pred večjo tovarno, kjer smo kmalu zvedele, da je to bila Henschel — Flugzeugswerke — Schönefeld v berlinskem okraju Teltow.

Postale smo tovarniške delavke, številke v tekočem traku, na koncu katerega je moralo biti vsakih 45 minut izgotovljeno avionsko krilo iz duraluminija za letala tipa Messerschmitt. Šeststo šeststotrideset, od tega devetinšestdeset

Jugoslovank, nas je bilo, a da pri delu nismo bile brezpomembne številke so potrjevale straže. 12 žensk in 12 moških iz esesovskih formacij, ki so nam bili stalno za petami in ki z vpitjem in tepežem niso varčevali, je skrbelo za pospeševanje proizvodnje.

Delovni dan se je pričel sicer ob sedmih in je trajal z 20-minutno prekinitvijo za kosilo — vodo z nekaj kosi kolerabe ali korenja — do sedmih zvečer. Vstajali pa smo že ob štirih. Naglemu pospravljanju pogradoval in umivanju je sledil tako imenovani apel, na katerem smo stale tudi v najhujši zimi včasih po več ur. Delale smo teden dni podnevi, drugi teden ponoči.

Pa smo se le znašle! Ze prvi dan nas je nekatere sklicala Cilka Mačkova za kup slame v tovarni in nam dala navodila za delo med internirankami drugih narodnosti v tovarni. Se večkrat smo se pozneje srečavale in ustanovile svojo organizacijo, ki sta jo vodili Cilka Maček in Sonja Flajs, obe iz Ljubljane. Začele smo sodelovati tudi z internirankami iz Rusije.

Kmalu po začetku našega dela v tej tovarni nam je hudo zbolela Marija Čamerik. Dobila je pljučnico. Neva Eržen, ki je delala v ambulanti, jo je zelo požrtvovalno negovala, a pomagati ji žal ni mogla, ker v ambulanti ni bilo niti najnavadnejših zdravil. Zadnja želja umirajoče je bila: »Samo žlico mleka!« In čeprav so zaradi tega padale hude klofute, je dobila požirek mleka preden je izdihnila. V domovini pa so nanjo zaman čakali trije otroci in mož, ki je v tem času izgubil nogo.

Po njeni smrti smo organizirale uspelo komemoracijo, na kateri je govorila Cilka Mačkova, a me smo zapele žalostinko: »Kot žrtve ste padli.«

Kmalu za tem je umrla tudi mlada Rusinja. Imela je komaj osemnajst let. Osem dni so jo pustili ležati mrtvo v zaboji na dvorišču. Pogled na ta zaboj je bil strašoten, kajti iz njega so skakale podgane, ki so grizle mrtvo mlado truplo.

Globoko pretresene ob smrti sotrpink smo sklenile osnovati pomoč za bolne. To se je pokazalo še posebno koristno, ker je bilo hrane vedno manj in postajala je iz dneva v dan slabša. Iz redkih paketov smo prispevale najprej del za bolne, ostalo pa smo porazdelile v kolektivih.

V nobenem koncentracijskem taborišču ni pomenilo življenje zapornika prav nič. Tudi v našem taborišču ni bilo nič bolje.

Vedno ko je šlo za selekcijo, odbiranje onemoglih in šibkejših delavk, smo preživljale hude trenutke. Nekoč me je esesovka določila, naj me odpeljejo, toda rešila me je Neva Eržen iz ambulante, ki me je izbrisala s seznama tistih, ki so bile določene za odhod. Vse odbrane, bilo jih je vsakikrat po 15 do 20 so naložili na kamione in odpeljali v Sachsenhausen, kjer jih je čakala neizbežna smrt v krematoriju. In vse to smo me dobro vedele.

Ko je med našimi sojetnicami izbruhnila epidemija škrlatinke, so nas cepili. Injekcije nam je dal zdravnik. Precej nas je stalo v vrsti, a igle ni nikoli menjal ali

razkužil. Zaradi tega smo bile mnoge hudo inficirane v roke in dobile visoko vročino. Kljub temu pa smo morale delati, čeprav nam je pri tem srce odpovedovalo.

Za vzdrževanje morale na dostojni višini, so bila v taborišču velikega pomena poročila o stanju na fronti. Nekatere naše tovarišice so dobile zvezo s posameznimi mojstri in tako marsikaj zvedele. Ker sem jaz nekaj časa pospravljala pri esesovkah, sem si znala — čeprav sem bila vedno zastražena, urediti delo tako, da sem čistila pod v njihovi jedilnici prav takrat, ko je radio oddajal poročila nemškega generalnega štaba, iz katerih smo lahko sklepale o položaju na frontah.

Tudi zvezo navzven smo vpostavile. Sonja Flajs, ki je bila članica odbora je napisala pismo v francoščini, a jaz sem ga vrgla vojnim ujetnikom, katerih taborišče je bilo blizu tovarne. Dolgo ni bilo odgovora, a končno sem le našla pismo pod zabojem za smeti. Pozneje sem tam našla listke se večkrat in o njih vsebini poročala Cilki in Sonji. Prenašati jih nisem smela, ker so me večkrat preiskali, preden sem se vrnila v tovarno. Vsako soboto zvečer smo se Jugoslovanke sestajale in Marička Vedrenjak nam je poročala o dogodkih med tednom.

V začetku smo poleg kosila dobivale za večerjo nekoliko krompirjevo juho — bolj bi bilo reči krompirjevo vodo. Toda naporno dvanajsturno delo, nezadostna hrana, mučenje z večurnim stanjem na apelu, vse to je povsem izčrpalo naše moči. Kaj ukreniti?

Bilo je popoldne poznega jesenskega dne leta 1944, ko nam je Cilka Mačkova svetovala naj bi zvečer štrajkale in nobena naj bi ne pojedla — bolj rečeno popila krompirjeve vode. Naša organizacija se je s tem štrajkom pokazala zelo močna — razen treh Francozinj, ki smo jim prevrnile sklede, ko so hotele večerjati, se nobena od internirank ni dotaknila večerje.

Sledilo je divje kričanje esesovk, pridrvel je komendant, v eni roki je vihtel revolver, v drugi pa gumijevko in kot poblazel tolkel po nas. Tudi esesovke niso držale križem rok, toda večerja je kljub temu ostala nedotaknjena. Za kazeno smo morale stati do 23 ure. Nočna izmena je medtem delala, toda ko so tudi njim po tem razdelili ve-

čerjo, se je ni pritaknila nobena. Štrajk je uspel in stroga preiskava, ki je sledila temu dogodku, ni mogla ugotoviti niti pobudnice, niti organizatorke štrajka.

Izpraznjena mesta na tekočem traku so zasedale nove številke, pripeljane iz Ravensbrücka. Toda ko je bila zaradi zavezniškega bombardiranja prekinjena elektrika in je bilo delo v tovarni za nekaj časa ustavljeno, številke niso smele počivati. Gnali so nas v gozd podirati drevesa in kopat jarkove. Delo je bilo zelo naporno, toda bile smo vsaj na svežem zraku — prišle smo tudi do trave, ki smo jo med delom natrgale in jedle.

Minevali so dnevi in tedni nenehnega pričakovanja. Prišlo je novo leto in izvedle smo pravi občni zbor svoje organizacije.

Dogodki so se nato naglo menjavali in čim slabši je bil položaj za Nemce na frontah, tem slabša je bila hrana v taborišču. Zelo huda zima je tudi prispevala svoje, saj je bilo včasih do minus 26 stopinj mraza. In čeprav povsem izstradane in izčrpane smo v takem mrazu morale po več ur in neko nedeljo celo osem ur stati za kazeno na apelu. Toda vedno nas je krepila zavest, da je končni zlom nacistima zelo blizu.

Ko je bila na vzhodu zimska ofenziva v največjem razmahu, ko je bila fronta na zahodu že globoko v Nemčiji so začeli pri nas širiti govorice o transportu. Starejši mojstri, ki mi je potrdil, da nas nameravajo odpeljati, mi je svetoval, naj se držimo vedno skupaj, da nas ne pobijejo.

Bilo je 21. aprila 1945, ko so nas stlačili na tovarne avtomobile. Odpeljali so nas skozi Berlin, a zunaj mesta so nas razložili in začelo se je mučno pešačenje, brez vsake hrane in vode. Iz težkih oblakov je neprestano lilo. A me smo se, zavite vsaka v edino odejo, ki smo jo smele vzeti s seboj in do kože premočene, bolj senčam in strahotnim prikaznim kot pa ljudem podobne, s skrajnimi napori pomikale po cesti. Tri dni je trajalo to in ko so nas 24. 4. 1945 ob pol petih osvobodili pripadniki Rdeče armade, smo bile že povsem na koncu svojih moči.

Nič več nismo bile številke, postale smo zopet ljudje! Toda na povratek v domovino smo morale čakati še dolge tedne.

Slava Mlekuz

Milan Skerlavaj-Petrač šestdesetletnik

Kot da ni minilo že deset let, ko sem se v intervjuju »sprehodil« po njegovem pedsdesetletnem življenju, tako se mi je zdelo pred dnevi, ko sem ga obiskal, da ga ob njegovi šestdesetletnici znova predstavim bralcem...

Sicer Milar Skerlavaj-Petrač svojih značilnosti kot človek in tovaris ni spremenil. Morda je le to novo, da so mu maloštevilne gubice v licih zunanjji izraz številnih življenjskih izkušenj in globljih doživetij tudi v preteklih letih. Čeprav je moral zaradi izčrpanosti v pokoi, je vedno živahen, hitrega go-

vorjenja, značilnih kretenj, poln humorja in večrine, odkrit, preprost in ves v ognju, kadar nariše delo ali obuja spomine. Kdo in po očetu tržaškemu Slovencu, ve: ali je vse odlike značaja podedoval po svoji materi Bokeljki ali pa mu je to značilnost »vtisnila« dan njegovega rojstva: 1. maj 1910 v Krškem...? Kakorkoli že: Petrač je na to naključje, da je rojen na delavski praznik, dan dela, zelo ponosen...

Mladi Skerlavaj, ki je živel v Savinjski dolini, se je navdušil za trgovski poklic. Po izučitvi pa je čakal 9 mesecev na delo — to je njegov prvi »spomin« na tedanjo kapitalistično ureditev. Prvi krivici so sledile druge, ki jih je skupaj z mnogimi delavci doživljal v mladenskih in kasnejih v zrelejših letih, zato ni čudno, da ga je gnalo naprej. Leta 1934 se je vključil v »Botičev« sindikat v Ljubljani, poznanstvo s komunisti in osebno udejstvovanje v naprednem gibanju pa ga je vključilo leta 1939 v Komunistično partijo Slovenije. Med trgovskimi delavci je po nalogu partije pridobival ljudi za Društvo »rijatelj SZ, in povsem naravno in razumljivo je bilo, da so mu usodnega leta 1941 prav prišla komunistična načela in izkušnje. S simpatizirji KP in ljudmi, ki so nasprotovali fašizmu in okupaciji, je navezal tesne stike. Mnogo je bilo Ljubljancov, znanih in neznanih, ki so z njegovo pomočjo in po njegovem nasvetu našli pot v odporniško gibanje. Po ustanovitvi OF je Petrač po Kidričevem nalogu v imenu Mestnega komiteja KP, katerega član je postal, pridobival ljudi za boj proti okupatorju. Zaradi številnih protiokupatorskih akcij — med drugim zaradi zbiranja materiala za ciklostilne tehnike v Ljubljani in organiziranja kanalov za sprejemanje ilegalcev zunaj mesta — je moral Petrač v ilegalo. Spomladi 1942 je po nalogu Toneta Tomšiča pre-

vzel v Ljubljani centralno tehniko CK KPS; to je bilo obdobje velikih premagovanj in naporov, obdobje polno nevarnosti in odgovornosti. Toda kot komunist tudi tedaj ni nikdar popustil.«

Marca 1943 je odšel v partizane na Dolenjsko, kjer je bil nekaj časa tudi predsednik gospodarske komisije pri IO OF. Ob kapitulaciji Italije je organiziral prevoz tiskarn iz Novega mesta in Kočevja na osvobodeno ozemlje kjer je bila tiskarna »Triglav«. Tudi to obdobje, polno nevarnosti in naporov — saj je bilo treba brezpogojno natisniti najrazličnejšo partizansko literaturo — je Petraču in njegovim tehnikom-grafičarjem izostrilo čut odgovornosti in budnosti.

Po osvoboditvi je opravljal Petrač vrsto odgovornih nalog v Sloveniji: najprej je skrbel za tiskarne v Sloveniji, bil je delegat tovarn in trgovin »Medi-Zanka«, direktor »Jugopetrola« za Slovenijo, pomočnik ministra za trgovino in preskrbo, predsednik komiteja za turizem in gostinstvo, minister za odkup, generalni direktor državnih posestev Slovenije, direktor »Zitofonda« in »Zita« in od 1958. do 1961. leta direktor zavoda »Borec«, za katerega ustanovilev je bil med pobudniki.

V nekaj stavkih je nemogoče »obdelati« življenje šestdesetletnega jubilara Milana Skerlavaja-Petrača, zakaj njegovo življenje, predano revoluciji, komunističnim načelom in socializmu, je bogato, razvejano. Nič čudno, da se še vedno družijo s ljudmi, ki tako kot on najbolj cenijo tiste vrline, rojene in izbojevane v NOB. Zato rad obuja spomine na NOB, ki mu je med najdražjimi doživetji življenja, zakaj — kot je poudaril: »Teda je bilo izredno tovarništvo, odkritost in poštenje, iskreno in nesebično smo delali za iste cilje, ne da bi se razlikovali po poklicu ali izobrazbi...« Mnogo ljudi je spoznal v svojem življenju, vendar so mu med osebnostmi v nepozabnem spominu med drugimi tudi France Rozman-Stane, Boris Kidrič, Edvard Kardelj...

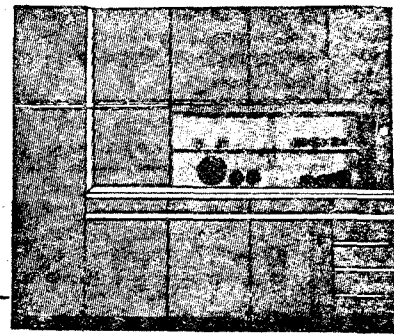
Skozi Petračeve roke je šlo, ko je bil direktor zavoda »Borec«, mnogo knjig. In ko zdaj poudarja vlogo tega zavoda za izdajanje knjig s tematiko iz NOB, obžaluje, da ni bil zavod že prej ustanovljen in da še vedno nima prave družbene pomoči. »ravi: »Roman Toneta Svetine Ukana je zame naj. boljši slovenski in jugoslovanski partizanski roman...« Sicer pa Petrač, ki je bil prvi »motor« zavoda, z njim še danes živi in se veseli njegovih načrtov in uspehov.

Premalo je prostora, da bi lahko povedal vse, kar Petrač za svojo šestdesetletnico zasluži kot komunist, partizan in kot — človek. Morda se bo ob teh vrsticah Petrač namrštil, češ kaj razglašajo moje zasebne stvari. Toda, dragi Petrač, če si za svoje revolucionarno delo in sodelovanje v NOB ter poveljni graditvi dobil »Spomenico« in vrsto odlikovanj, če si za to deležen tudi javnega spoštovanja, menim, da tvoje bogato življenje ob tvojem jubileju lahko »razgrnemo« pred javnostjo. Predvsem pa: še dolgo, dolgo let in čvrsto zdravje, Petrač!

B.A.

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke iz kuhinje VEGA 55

INDUSTRIJA GOSTINSKE OPREME

LJUBLJANA - JUGOSLAVIJA

PODJETJE ZA PROJEKTIRANJE, IZDELAVO IN MONTAŽO OPREME ZA VSE VRSTE KUHINJ, SAMOPOSTREŽNIH RESTAVRACIJ IN GOSTINSKIH OBRATOV

UPRAVA: TRNOVSKI PRISTAN 8, TELEFON: H. C. 20-869, 21-747; DIREKTOR: 22-778, KOMERCIALA: 24-415, SERVIS: INTERNO 05, TELEGRAM: IGO LJUBLJANA, TEKOČI RAČUN: KB 501-1502-3

projektiramo, izdelujemo in montiramo opremo za vse vrste kuhinj, samopostrežnih restavracij in gostinskih obratov.

Konkurenčne cene — solidna izdelava.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

O SOVJETSKIH MANEVRIH...

Sovjetski „manevri posebne vrste“

Velike manevre »Dvina« je osebnost vodil 66-letni maršal Sovjetske zveze in sovjetski obrambni minister Andrej Grečko. Glasilo Komunistične partije Sovjetske zveze »Pravda« opisuje te skrivnostne manevre kot »manevre čisto posebne vrste«. Isto menijo tudi vojaški strokovnjaki NATO, zakaj »Dvina« ni pomembna le zato, ker ni potekala na srednjeevropskem območju, temveč tudi zaradi posebnega namena, ki ga ima v manevrski aktivnosti Sovjetske zveze.

Prek širnih in s snegom pokritih poljan beloruske republike so sovjetske enote korakale pet dni. Prišle so iz raznih vojaških področij, predvsem pa iz Moskve, Lenjingrada, Belorusije, Kijeva in severnega Kavkaza, pri tem pa »ni noben vojak več hodil peš« (»Pravda«).

Po pisanju vojaškega glasila »Krasnaja zvezda« je bil njihov cilj »hitrejšje osvajanje prostora — tudi v stepah, pokritih s snegom,

hitrejši prehod prek majhnih in velikih rek, čez razne terene in močvirja».

Težki samohodni topovi in goseničarji z raketami s srednjim doometom ter topništvo najtežjega kalibra so se prebijali skozi najbolj nedostopna območja s pomočjo najmočnejših helikopterjev-žerjavov, kar jih je na svetu. Posebni sodniki so s štoparicami merili čas za izvajanje katerekoli akcije.

Ogromno transportno zračno ladje, ki je bilo delno opremljeno z orjaškimi letali An-22, je očitno zahtevalo ne le enote z najrazličnejšimi bojnimi vozili, temveč tudi tanke in raketne nosilce PT-76, predvsem pa ogromno ljudi, ki so skrbeli tako za bojne kakor tudi za življenjske potrebe.

Osem tisoč padalcev in 160 letal najnovejšega tipa je v teh manevrih nedvomno imelo posebno funkcijo.

Enote, opremljene z najsodob-

nejšo opremo, so v najtežavnejših vremenskih razmerah, ne da bi jih to oviralo, izvajale manevre, ki so jih bili pripravili do najmanjših podrobnosti. To se videti tudi po posebnih prenosnih tiskarnah, s katerimi so bile enote opremljene in ki so tiskale tudi časopise v barvnem tisku. Z njimi so obveščali enote o ustreznih nalogah ali potrebah. Izhajali so tudi časopisi, namenjeni za propagando. Prebivalstvo »zavzetega območja« so zelo učinkovito oskrbovali s propagandnimi časopisi, ki so jih tiskali z najsodobnejšo tehniko.

Celo vojaška vojna pošta, ki doslej ni še nikoli zadovoljivo delovala, je bila tokrat zelo uspešna

navzlic »kar največji nedostopnosti«, kot piše »Pravda«. Tople obroke so vojaki prejemali trikrat dnevno. Opazovalci poudarjajo, da so izredno delovali tudi vse druge službe.

Izbrane enote sovjetske vojske so v teh največjih manevrih po drugi svetovni vojni korakale dan in noč. V zvezi s tem »Pravda« piše: »V primerjavi z manevri »Dvina« so bili veliki manevri »Dnjepr« le vaja. Tu so bile štiri elitne divizije, med katerimi letalska desantna elitna divizija z 12.000 možmi in slovita moskovska elitna divizija »Taman«, ki je doslej še vselej delovala tudi na prvomajskih paradah na Rdečem trgu.

Poročilo z vaje na Krvavcu

Po dolinah je bilo že kopno in tudi snega ni bilo več razen v zakotjih, na Krvavcu pa je ležala še debela snežna odeja in tudi mrzel sever je pihal kot za stavo. Mnogi ljubljanci in Kranjčani, ki so izkoristili pristo soboto 18. aprila za prijetno pomladansko smuko, so začudeni gledali miličnike in vojake s planinsko in smučarsko opremo, ki so se pomešali mednje.

Slo je za veliko vajo, v kateri so sodelovali aktivni in rezervni miličniki, kadeti miličniške šole, enota teritorialne obrambe ter gorska reševalna služba. Vsaka vaja mora imeti cilj in tudi ta ga je imela: preizkusiti, v kakšnem času se enote zberejo in oborožijo ter organizirajo, kako hitro so sposobne ukrepati in koliko zdržijo vojaki in miličniki. Mnogi pripadniki naštetih enot namreč opravljajo službo, ki ne zahteva telesnih naporov. Nihče jih ne more siliti, naj se ukvarjajo s športi, ki zahtevajo večje telesne napore. V razmerah, ki bi bile podobne vojnemu stanju, pa so telesni napor precejšnji. Kako naj jih pretrpi nekdo, ki jih ni vajen? Medtem ko za člo-

ciji. Menda ne bomo razkrivali tajne, če zapišemo, da je bila ta zasnova zanimiva:

Sovražnik je s helikopterskim desantom skušal zavzeti letališče Brnik in nanj poslati svoja transportna letala z okrepitvami in težkim orožjem. Toda JLA je desant razpršila in uničila. Del sovražnikov se je zatekel na Krvavec in od tam skuša ali priklicati reševalne helikoptere ali pa delovati kot diverzantska skupina. Ker je celotno območje v našem zaledju, naj bi s to skupino obračunali teritorialna obramba in milica. Nagla mobilizacija, prevoz in pohod z vseh strani na Krvavec — in sovražnikova skupina je obkoljena, kmalu zatem pa tudi uničena. Toda v boju so tudi ranjenci in te je treba spraviti v dolino, kar je v globokem snegu kaj težko. Nekateri morajo čakati na prevoz vsaj nekaj ur, zato morajo zanje urediti obvezovališče in zasilno ambulanto.

Boj v visokih hribih, na zelo težavnem zemljišču, pa zahteva tudi ustrezno znanje raznih veščin,

Na vajah na Krvavcu je sodeloval tudi helikopter iz SR Makedonije

veka, ki vsak dan prehodi po gozdu kar precej kilometrov kot so na primer logarji, lovci itd., pohod na Krvavec ni pomenil nobene posebne težave, je povsem nekaj drugega s kakim uradnikom. Posebno še, če se vozi v službo z avtom, popoldne pa gre samo na krajši sprehod do bližnje gostilne.

Vsaka vaja poteka tudi v skladu s položajem, ki so si ga izmislili njeni organizatorji in načrtovalci. Vojska mora biti usposobljena in pripravljena za odpor v raznovrstnih razmerah in ob različnih sovražnikovih posegih. Tudi sobotna vaja na Krvavcu je imela za osnovo ukrepanje ob sovražnikovi ak-

tako tudi smučanja. Kako naj se vojak premika, če je pod njim meter ali še več snega? Edina pomoč so krplje ali smuč. Hoja s krplji je počasna, s smučmi pa vojak hitro premaga razdalje. Toda smučanje po strminah je vse nekaj drugega kot pa v ravnini ali na položnih, očiščenih pobočjih. Zahteva precejšnje znanje in prakso, ki ju vojak pridobi samo če je tudi kot civilist dober smučar.

Pred letom dni se je na Krvavcu smrtno ponesrečil republiški sekretar za notranje zadeve Slavko Furlan, sam navdušen planinec in športnik. Zato je bila vaja posvečena njegovemu spominu.

Vojaška veda in tehnika

Predlog za uvedbo poklicne vojske

Ena izmed komisij, ki je bila imenovana na Nixonov predlog, je ameriški predsednik svetovala, naj s prihodnjim proračunskim letom ukine redno vojaško službo in uvede prostovoljno vojsko, ki bi bila plačana. Predsednik komisije v svojem poročilu poudarja, da »je moč koristiti nacije boljše zadovoljiti z vojsko, ki bi jo sestavljali sami prostovoljci, medtem ko bi pripadnike rezervne vojske poklicali pod zastavo v primeru potrebe«.

Po tem predlogu naj bi poklicna vojska štela najmanj dva milijona, največ pa tri milijone mož. Sedaj imajo Američani pod orožjem 3.300.000 mož. Uvedba poklicne vojske bi v prvem letu zahtevala 3240 milijonov dolarjev izdatkov, medtem ko naj bi se ves vojaški proračun za leto 1971 povečal na 75.000 milijonov dolarjev.

Nesreča na »Franklinu Rooseveltu«

V treh dneh sta se na letalonosilki »Franklin Roosevelt«, ki spada v ameriško 6. ladjeve, pripetili kar dve hudi nesreči. Ko je ladja plula blizu severozahodnih grških obal, je eno izmed njenih reakcijskih letal strmoglavilo v morje. Ob življenje je bil tudi pilot. Le tri dni poprej je blizu Krete padlo v morje tudi neko letalo A-3, ki je imelo tri ali štiričlansko posadko. Nihče izmed letalcev se ni rešil.

Puške vietnamskih borcev so boljše od ameriških pušk

Američani priznavajo, da je puška AK-47, ki jo uporabljajo južnovietnamski borci, boljše od nove ameriške puške M-16. To trdi tudi eden izmed poveljnikov ameriške mornariške pehote: »V nekem bunkerju smo odkrili puško AK-47, ki je že tako zarjavela, da je ni bilo moč več prepoznati. Ko smo odstranili vsaj toliko rje, da smo na puško lahko pritrdili saržer, je puška delovala, kot da bi bila nova. Od puške M-16 tega ne bi bilo moč pričakovati.«

Puška AK-47 je nekaj kilogramov težja od ameriške puške, toda zato so njeni deli trpežnejši. Puška M-16 s svojim plastičnim kopitom spominja na igračo, medtem ko je AK-47 res prava puška. Njena kroglja je težja in ima večjo začetno hitrost, zato pa povzroča tudi nevarnejše rane.

Ker imajo krogle, izstreljene iz puške M-16 manjšo udarno moč kot krogle iz puške AK-47, nekateri Američani, ki so se izurili za gverilsko vojskovanje, raje uporabljajo prejšnjo, težjo puško M-14. Sicer priznavajo, da je M-14 slabša od M-16, vendar je močnejša in glasnejša. »V skladiščih imamo še vedno puške M-14,« je izjavil eden izmed mornariških oficirjev. »Vse kaže, da jih bomo nekega dne spet začeli uporabljati, razen če ne bomo poprej prešli na komunistične puške AK-47.«

Novi ameriški medcelinski izstrelki

Ameriški letalski minister je pred kratkim izjavil, da bodo prve medcelinske izstrelke »minuteman III« vključili v oborožitev že v tem juniju. Pentagon je objavil, da namerava s novimi izstrelki nadomestiti 500 zastarelih raket »minuteman I«, vendar ni rečeno, do kdaj se bo to zgodilo. Znano pa je, da ima vsak »minuteman III« po tri bojne glave, ki jih je moč samostojno usmerjati proti ciljem.

Nekateri ameriški senatorji so nasprotovali temu novemu programu, češ da pomeni stopnjevanje jedrskega oboroževanja in to prav v času, ko so začele Združene države Amerike in Sovjetska zveza iskati poti, kako omejiti sisteme napadalnega in obrambnega orožja. Navzlic temu pa Nixonova vlada še nadalje vztraja na tem programu in na sistemu protibalističnih izstrelkov »safeguard« z utemeljitvijo, da je to za ameriško varnost nujno potrebno.

Spet parada v Beogradu

Prva velika parada je bila v Beogradu v novi Jugoslaviji 1. maja 1945, ko je še trajala vojna. Naslednji dve leti sta bili paradi za dan zmage 9. maja, nato pa do leta 1965 vsako leto 1. maja. Od 1947 do 1957 so bile parade tudi v glavnih mestih republik, prvi dve povojni leti pa tudi v vseh večjih mestih.

Torej bo letošnja parada prva po petih letih. V tem času se je pri nas marsikaj spremenilo, med drugim tudi v stališčih glede naše obrambe. Predvsem je prodrla zamisel o splošni ljudski obrambi, o udeležbi celotnega prebivalstva v vojni proti morebitnemu napadalcu. Pa tudi JLA naj bi v zvezi s tem postala gibljivejša in pripravljena na vse oblike odpora zavojevalcu od frontalnih do partizanskih. Nasploh pa naj bi bila JLA predvsem velika šola, v kateri bi se izobraževali za obrambo domovine vsi, ki gredo skozi njene vrste.

Zato bo letošnja parada razdeljena na šest kolon in na letalski oddelek, ki bo preletel Beograd. V njem bo 18 helikopterjev, 36 reakcijskih letal domačih proizvodnje in 24 prestrelalcev.

V paradah bo korakal tudi oddelek vojnih veteranov, 300 ljudi. V njem bodo prvi partizani, narodni heroji in borci iz odločilnih bitk. Nadalje se bo zvrstilo mimo tribune 24 zastav vojnih brigad, in sicer iz vsake republike po štiri, šest zastav proletarskih polkov, spet iz vsake republike po ena, ter zastava 1. proletarskega gardnega pehotnega polka.

Nadalje se bodo parade udeležili tudi bataljoni teritorialne obrambe, iz vsake republike po eden. Razvrščeni bodo po abecednem redu republik, iz katerih prihajajo. Zaradi avtonomnih pokrajin Kosova in Vojvodine bo imel srbski bataljon 22 vrst, vsi drugi pa po 17. Bataljon družbenopolitičnih in športnih organizacij bo sestavljen iz pripadnikov AMZ, kolesarjev, planincev, smučarjev, ljudske tehnike, tabornikov, LZ, predvojaške vzgoje in mladinskih odredov. Poseben bataljon je poslala na parado tudi služba javne varnosti. V isti koloni bosta tudi delavska lahka protiletalska baterija ter odred beograjske civilne zaštite.

Kolone JLA pa bodo pokazale obilico novega orožja in tehnike, v glavnem izdelanega pri nas, od vozil do topov in polavtomatskih pušk. Tako bo parada tudi prikaz dosežkov naše oboroževalne industrije.

Naša obramba 4-1970

Večina prostora v tej številki je posvečena sestavkom o zadnjih bojih II. svetovne vojne, zlasti bojem na primorsko-istrskem območju, kjer je deloval naš 9. korpus. Uvodnik »Na osvobodilnem pohodu proti Trstu in Soči« sta napisala Stanko Petelin in Albert Klun. Matjaž Polenčič se je pogovarjal z zadnjim komandantom 9. korpusa narodnim herojem Jožetom Borštnarjem in svoj pogovor tudi zapisal, v njem pa se je dotaknil tudi nekaterih vprašanj, o katerih doslej še nismo dosti slišali. Franc Rehar je napisal prispevek o osvoboditvi Gorice, Milko Matičetov o zavzetju tržaške sodnije, Maks Zadnik pa o prihodu naših borcev v Koper. O tem smo doslej malo vedeli, zato je njegov prispevek zelo zanimiv. Nadalje bomo spomine Geoffreya Coxa, obveščevalnega oficirja 2. novozelandske divizije, v kateri govorijo o srečanju Britancev in Jugoslovancev v Trzinu tiste majske dni leta 1945.

V drugem delu številke prevladujejo prispevki, ki opisujejo boje po drugih evropskih bojiščih. Odlopek iz knjige Dwighta Eisenhowerja nas seznaja s pripravami na zadnjo veliko zavezniško ofenzivo prek Rena v Nemčijo. Sledijo spomini ameriškega generala Pattona o prehodu čez Ren. Sovjetski general V. Popelj pa opisuje boje pred Berlinom zadnje dni pred njegovim zavzetjem. Nato pa general Patton znova pripoveduje, kaj je videl v nemških koncentracijskih taboriščih. Ob koncu pa je spet prispevek o osvobodilni vojni v naši državi. Mihajlo Apostolski nadaljuje s člankom »Vsa Makedonija pod orožjem«. V zadnjem času, ko se tudi nova Bolgarija lasi nekakšnih zgodovinskih zaslug za osvoboditev Jugoslavije, bomo v prispevku nekdanjega komandanta glavnega štaba Makedonije o dokaj ključni vlogi bolgarske vojske v bojih z Nemci.

O sodobnem vojskovanju govori prispevek »Partizan in tank danes«. Prispevek s številnimi fotografijami pa nas seznani z zahodnonemško motorizirano pehoto in njenim orožjem ter opremo. Kot v vsaki številki bomo tudi v tej zanimiva vprašanja bralcev in odgovore nanje, pogovor o slovenskem vojaškem jeziku ter leposlovnih prispevek Ivana Ribičiča »Zla noč«.

Studijsko gradivo zajema več prispevkov. Ivan Franko je napisal svoje misli ob Svetinovem romanu »Ukana« glede vloge ljudstva v vojni. Poleg tega so tu tudi prispevki o obrambi pred desanti iz zraka ter o diverzantih, radijski zvezi, jedrskem in biološkem orožju kot tudi o medicinski službi v sodobni vojni. MP

ILEGALNE GRAFIČNE TEHNIKE V OKUPIRANI LJUBLJANI

S „podmornico“ dvakrat po suhem

Piše: Slavko Krušnik

Dan, dva pozneje je prišlo sporočilo: ponoči bomo tiskarno preselili.

Ob določen uri se je v zavetju temne noči neslišno priplazilo pod okno pralnice, ki je bilo na nasprotni strani žične meje, nekaj senc: bili so Rudi Ganciti-Grad, Lojze in Janez Erbežnik, Ivan Skodlar-Gustelj, Mirko Zlatnar-Miklavž in dva fanta od Narodne zaščite iz Kozarij, kjer je bil že pripravljen prostor za novo tiskarno. Med odnašanjem stvari na cesto — 70 metrov od Italijanov — kjer je čakal tricikel, se je Mihec bal samo tega, da bo kaj zaropotalo. In kot nalašč je pri zadnjem prenosu tistega večera zropotala enemu od zaščitnikov puška na betonska tla v pralnici. Mihec je postal kar siv od strahu: prepričan je bil, da se bodo zdaj zdaj pokazali pod oknom Italijani in jih vprašali, kaj delajo. Vendar se zaščitniki niso nič kaj posebno gnjavili, mirno so naložili še ostalo in odpeljali polni tricikel na določeno mesto.

Ves naslednji dan sta bila oba ilegalca — milo rečeno — neprijetno razpoložena. V takih časih deluje fantazija bolj kot je nujno potrebno in prepričana sta bila, da so Italijani uganili vse, kar so počeli, in da bodo vsak čas prišli preiskovat hišo.

Vendar je bil mir vse do večera. Ponoči so gostje spet prišli ob določeni uri in kmalu je bilo naloženo vse, kar je prejšnji večer ostalo, razen največjega dela tiskarskega stroja. Naglo so rinili — ta večer sta šla z zaščitniki tudi Janez in Mihec — preobloženi tricikel proti vrhu klanca med Brdom in Vrhovci, ki ga je obnovljeni reflektor od časa do časa osvetljeval. Spretno so se skrivali pred njegovo svetlobo, dokler se ni preobloženi tricikel sesedel. Spet se jim je začel približevati beli snop svetlobe, zato so se potuhneli v bližnji jarek in nestrpno čakali, kaj bo. To pot jih reflektor ni zgrešil. Ko so Italijani opazili na cesti neznan predmet, so izstrelili vanj točo krogel (pozneje sta imela Janez in Mihec z luknjami, ki so jih napravile krogle v papir, med pripravami za tisk se sitnosti, saj je bilo treba papir porezati tako, da niso bile vidne); ko je streljanje ponehalo in se je reflektor umaknil dovolj daleč, so fantje brž planili na cesto, pograbili tricikel in ga prenesli na drugo stran klanca.

Največji del stroja je naslednji dan prepeljal takratni dozdevni lastnik hiše, Tone Bizjak. Naložil ga je v samokolnico in ga obložil s senom, posadil nanj svojega dveletnega sina Dušana in vse skupaj zapeljal mimo Italijanov v opekarno na Brdu. Tam so stroj preložili na voz, ga založili z opeko in odpeljali v novi bunker.

Na novem mestu, pod Erbežnikovo kovačijo, sta se ilegalca, ki jima je čez nekaj časa prišel na pomoč še Ivan Skodlar-Gustelj, usidrala skrajnje previdno. Tiskarna je bila na novem mestu pol leta in ves čas ni nihče v vasi niti stlil, kaj se pri kovaču godi. Gradnjo bunkerja sta zidarja Ciril Pezdin-Polde in Ivan Pezdin prikrižala s »popravitveno« kozolet, vhod v bunker pa je bil podstavek za kovaški brus. Najlepši dokaz in priznanje za uspešno konspiracijo je bilo vsem ilegalcem dejstvo, da ni zanje zvedelo niti sosedovo dekle, ki je bilo znano kot ena najbolj radovednih žensk v vasi.

Seveda ta konspiracija ni fantov malo stala: ves ta čas so hodili na sveži zrak samo vsak drugi večer za nekaj minut (v prejšnjem bunkerju so hodili na sveži zrak v stranišče, tu pa na tisto stran hiše, kjer je bilo gnojišče), v bunkerju so govorili samo šepetaje, hrano pa so dobivali samo takrat, ko res nihče ni mogel videti ali pomisliti na kaj sumljivega. V zahvalo za to so sicer nekoliko mirneje spali, kar pa je bilo le nekaj redkih ur dnevno, ker so ves preostali čas uporabljali za tiskanje.

Na novem mestu so zastavili s polno paro. Od ilegalne tiskarne, ki je poslovala s starim strojem na ročni pogon in s starimi črkami, vendar pod novim imenom »Dolomitska tehnika« (za katerega pa so tehniki zvedeli šele nekaj let po vojni), so partizanske enote, politični aktivisti in vodstvo osvobodilnega gibanja veliko pričakovali. Janezu, Gustlju in Mihecu ni bilo treba posebej razlagati, da je njihov ilegalni podzemeljski bunker prav tako del fronte, in da prav tako kot borci ne morejo med bitko pomisliti na spanje, tudi oni trije ne morejo pomisliti na osemurni delavnik. Kadar je prišel tovariš Miklavž (ilegalno ime za tovariša Mirka Zlatnerja) v svoji železničarski preobleki in prinasel novo besedilo za časopis Osvobodilna fronta, Delavska enotnost, revijo Delo, ali za katerokoli od številnih brošur, ki jih je tehnika izdelala — da o raznih letakih, katerih naklada je šla v deset in desetisoče niti ne govorimo — je bil to za ilegalce znak, da ne bo počitka, dokler ne bo tiskovina gotova. Med takim delom se je spalo le toliko, da kdo od njih ni onemogel, kakšno urico ali dve.

Medtem ko je bil Viktor Avsenek-Janez že kvalificiran delavec in izvežban stavec, ki mu grafične oblikovalske skrivnosti in zahteve niso delale preglavice, pa je bil Mihec večkrat v hudi zadregi. V prvi tiskarni se je do odhoda v partizansko tehniko učil stroke komaj dve leti. No, to sicer še ne bi bilo tako hudo, če bi bil tiskarski stroj kolikor toliko soliden. Toda — tigel je bil neznanoski starinski, pravi »odpad« in če je bil sestavek le malo večji, je imel silne težave, da je dosegel enakomeren pritisk. Razen tega niso bile vse črke enako visoke saj so bile nabrane iz vseh vetrov; kaj to pomeni, bo vedel predvsem človek iz stroke. Toda — z znano partizansko iznajdljivostjo so si vsi trije le nekako pomagali, da je bil tisk kar najbolj kvaliteten se pravi čitljiv.

Kdaj pa kdaj je kakšna racija ali kakka druga ovira zadržala curirje, da so ilegalci še pred dostavo novega rokopisa postorili svoje naloge, se naspali in jim je še ostal prost večer (čeprav so izgubili občutek za dan in noč, saj so delali, skoraj pol leta samo pri umetni svetlobi). Takrat jih je obiskal kdo od bratov Erbežnikov. Zlasti starejši, Lojze, se je silno zanimal za položaj kmeta v Sovjetski zvezi, prvi deželi socializma, za razmere in organizacijo kolhozov in sovhovov, o katerih je slišal marsikaj nasprotujočega. Medtem ko sta bila Janez in Gustelj v svojih razlagah dokaj previdna in premišljena, pa je Miha kar razganjal. V razvpiči Zgodovini VKP (b), tiskani na biblijskem papirju, je prebral o sovhovih in kolhozih ravno toliko, da je avtoritativno razlagal, kakšno je delo v teh organizacijah, kakšen napredek pomeni ta oblika za do sedaj izkoriščenega kmeta in kakšna blaginja čaka vsakega člana take združbe, čeprav — resnici na ljubo povedano — ni poznal niti razlike med motiko in rovnico.

Lojze Erbežnik si je mislil svoje, bil je naravno inteligenčen mož in ni z ničimer pokazal svojih pomislekov. Navsezadnje se je nemška ofenziva proti Stalingradu skrhalo, vse bolj je bilo očito, da bodo partizani dokončno zmagali, izdajalci vseh vrst so pokazali svoj pravi obraz; večina razprav se je sklenila na tej skupni točki, četudi med razpravo trezno mislečemu Lojzetu ni bilo vse jasno. Navsezadnje pa si bodo delovni ljudje po vojni sami izbrali obliko gospodarjenja in življenja, saj bo svoboda — v to pa so verjeli vsi, neomajno.

S posebnim veseljem in skoraj z navdušenjem so grafičarji-ilegalci natisnili poziv »Primorskim Slovincem«, naj se vključijo v organizacijo Osvobodilne fronte. Stari sen o združitvi Slovincem se je začel uresničevati in vsi so bili čudno vznemirjeni in nekako ponosni, da lahko tudi oni — po svoje — pripomorejo k uresničitvi davnega hrepenenja.

(Nadaljevanje)

Kako smo osvobodili Zagorje

Maj v 1945. letu. Bili smo priče dvojne pomladi. Prava pomlad in bližajoča se svoboda sta nam dajala novih moči za poslednji napad na sovražnika, ki se je sedaj še vedno zagrizeno boril.

Slandrovci smo se v noči med 2. in 3. majem premaknili na nove položaje okrog Zagorja ob Savi. Ustavili smo se v vaseh Sp. in Zg. Zavine. Dobro smo se zavarovali in postavili močne zasede na Vinskem vrhu in nad Lokami, na patrle pa so obvladovale oddaljene položaje, ki so bili važni za nas. Ti varnostni ukrepi so bili potrebni zaradi neposredne bližine treh močnih nemških postojank v Zagorju, Toplicah in Kisovcu. V teh postojankah pa je vojske že pred našim prihodom, kakor smo bili obveščeni od terencev in drugih obveščevalcev, začel navdajati obup, ker so že slutili polom.

Zvedeli smo tudi, da bi se Nemci iz postojanke v Topliški šoli pod določenimi pogoji tudi vdali brez boja. S tem namenom je pripel naslednjega dne v štab brigade nemški podoficir iz omenjene postojanke. Ponudil nam je pogajanja. Poleg svojega osebnega mišljenja, da je vsak odpor brezupen, je poudaril še tale dejstva:

1. da je njihov komandant pripravljen na pogajanja s parlamentarci Titove vojske;
2. da je morala v topliški postojanko popolnoma padla;
3. da isto lahko trdi tudi o vojaki iz drugih dveh postojank;
4. da pa je med njimi še nekaj strankinih ljudi, ki so zvesti in zagrizeni ter ne mislijo na kapitulacijo.

Štab brigade je določil rok, obenem pa tudi čas pogajanj. Podoficirju smo dali sporočilo za komandanta njegove enote: Privolimo v pogajanja, toda odločno zahtevamo brezpogojno kapitulacijo, popolno razorožitev in predajo vseh vojaških poslopj. Predstavili smo mu tudi našega oficirja, ki naj bi se pogajal z nemškim komandantom. Ob koncu je štab brigade dal podoficirju zagotovilo, da se bo njegova enota lahko nemočno in varno umaknila iz Zagorja.

Dne 5. maja se je rodilo prelepo spomladansko jutro. Sonce je pomirjujoče sijalo na Zagorje, stisnjeno med hribovje Vinske rebri, Zelene trate, Vrhov in Velheminja, kakor da bi tudi samo hotelo pripomoči k uspešnim pogajanjem.

Zavedali smo se, da kljub bližajočemu se porazu nemškim vojakom ne smemo preveč zaupati. Zato je štab brigade 5. maja 1945 izdal ukaz za napad na Zagorje, ki bi se začel takoj po neuspelih pogajanjih. Ukaz se je glasil:

- 1. bataljon zasede vas Vine in pripravi vse potrebno za napad na postojanko v Topliški šoli;
- 2. bataljon naj bi z delom svojih borcev napadel postojanko v Kisovcu;
- 3. bataljon ostane na položajih v vasi Zg. Zavine, kjer bo sprejel vso vojno opremo, ki bo zaplenjena v Zagorju.

Točno ob 10. uri dopoldne je odšel pol. komisar 1. bataljona Anton Grašič-Savo s spremljevalci na pogajanja v topliško postojanko, bataljoni pa so zasedli določene položaje. Štab brigade se je preselil iz Zavina, kjer je stanoval pri kmetu Žerku, v vas Vine k Andrejačevim.

V času pogovorov v Topliški šoli je komandant 2. bataljona Franc Herle-Nande obvestil štab brigade, da je sovražnik pobegnil iz postojanke Kisovec v Zagorje. Z načelnikom štaba brigade Milanom Štajnarjem-Kamnarjem sva ostala sama v štabu. Komandant brigade Ivan Mušič-Stefan je odšel začasno v operativni štab. Drugi tovariši iz štaba, pomočnik pol. komisarja brigade Alojz Vindiš-Dunda, brigadni sekretarka SKOJ Slavka in Jože Grbec so že navezali stike s terenskimi organizacijami in se z njimi pripravljali na prevzem oblasti v Zagorju.

Pogajanja so se zavlekla. Z načelnikom štaba sva z daljnogledi opazovala zagorsko dolino. Bilo je mirno. Čakala sva na dogovorjen znak ob končanih pogovorih s sovražnikom. Takrat naj bi Savo iz-

Bojni tovariši: Adi Jevšenik-Lvov, Franc Herle-Nande, Ivan Mušič-Stefan in Filipič.

strelil tri rakete iz pištole, nato bi se mi spustili v dolino. Napetost je rastla. Ko je načelnik zagledal rudniško tovarno žičnico, ki smo jo imenovali Cilenca, ga je začel zanimati postopek zasipavanja jame. Predlagal sem mu ogled teh naprav, obenem pa sem ga opozoril na možnost nemške straže. Ko sva prišla do stražarja, nama je ta prostovoljno izročil orožje. Vprašal sem stražarja, če ima telefon in če lahko dobi zvezo s postojankami in bunkerji. Odgovoril je pritrdilno in nama dal vse sovražnikove telefonske številke.

S tovarišem Kamnarjem, ki je znal kar dobro nemški, sva se dogovorila, da bova prek telefona nagovarjala posadke k vdaji. Pričala sva z bunkerjem na Gorici. Takoj sva dobila zvezo z poveljnikom bunkerja, kateremu je tovariš Kamnar predlagal vdajo, tako da bi zapustili bunker, v njem pa pustili vse svoje orožje. Poveljnik je zahteval čas za dogovor s posadko. Ko mi je to tovariš Kamnar povedal, sem mu rekel, naj jim da pet minut časa in naj čaka na odgovor kar pri telefonu. Kmalu se je poveljnik spet oglašil na telefonu in zahteval, da jim moramo omogočiti varen umik iz Zagorja. To sva mu tudi zagotovila. Takoj nato so začeli Nemci prihajati iz bunkerja. Bilo jih je deset, orožje pa so pustili v bunkerju. Predlagal sem naslednji bunker, ki je bil nad Topliško šolo. Tudi ta posadka se je brez obotavljanja vdala.

Takoj nato je tovariš Kamnar pozval k vdaji komandanta postojanke v Sokolskem domu v Zagorju. Ko se je predstavil poveljniku, je ta besno spustil slušalko na telefon in prekinil zvezo.

Ko sva se z načelnikom vrnila v štab, sva uredila formalnosti za nemške vojske, ki so se vdali. Medtem pa je tudi Savo izstrelil tri rakete v zrak, kar je pomenilo uspešen konec pogajanj. Takoj je štab poslal k postojanki v Topliški šoli 1. bataljon in četi 2. bataljona, da bi pomagali pri razorožitvi. Kmalu nato je prišel v štab komandant 2. bataljona s tistim delom svojih borcev, ki so opravili razorožitev v postojanki v Kisovcu.

V štab je prispela presenetljiva novica, da se Nemci iz postojanke v Sokolskem domu umikajo proti železniški postaji. Nastalo je neizmerno veselje med borci in med prebivalstvom. Slovenske zastave s peterokrako zvezdo so zaplapolale po Zagorju in Toplicah. Prebivalci in partizani so skupno prepevali partizanske pesmi. Vriskanje in solze veselja, objemanje in pripovedovanje, vse se je mešalo med seboj. Toda vsi smo se zavedali, da sovražnik še ni uničen. Najprej smo morali poskrbeti za

Nemce iz Topliške šole. Ko sva z načelnikom štaba prispela na dvorišče postojanke, so bili tu že postrojeni vojaki, strumno in disciplinirano. Orožje je bilo zloženo v kope. Ko smo nemškemu komandantu razložili, da jih bo naša patrula spremljala do vasi Jesenovo, je kolona ujetnikov krenila naprej.

Obstal sem nad topliško šolo in se skušal spomniti, kje vse počivajo posmrtni ostanki padlih Revircev in prijateljev iz rojstne vasi Kisovca, katero smo sedaj osvobodili. Spomnil sem se imen: Farčnik, Eberl, Leopold Jamski, Slave Pinter, svojih bratov in ubite sestre v nemškem taborišču. Tovariš Kamnar je uganil, o čem sem premišljeval, in me je hotel potolažiti: »Vsaka revolucija je težka in krvava. A zdaj pojdemo do konca in uničimo to vojno pošast!«

Borba s sovražnikom, ki je zasedel železniško postajo Zagorje, je trajala do pozne noči. Ponoči pa so se Nemci umaknili v Trbovlje. Prvi bataljon je zasedel položaje nad žel. progo Zagorje-Trbovlje in na Zeleni trati.

Naslednjega dne so se Nemci hoteli na vsak način prebiti iz Trbovlj v Zagorje. Po cesti je prodirala kolona, ki je imela v predhodnici okrog 10 tankov. Ker pa je bil minerski vod naše brigade ponoči zaminiral cesto, se je prvi tank kmalu ustavil za zmeraj in zaprl pot drugim, ki so silovito udarili s topovi po naših položajih. Po dvehurni bitki pa smo Nemce potisnili nazaj v Trbovlje. Tudi nad železniško postajo se je vnela huda bitka. Tam se je borila okrepljena četa 2. bataljona. V četi se je po nalogu komandanta bataljona boril tudi pomočnik pol. komisarja bataljona Franc Horn-Krsto, ki je sporočal, da Nemci strahovito pritiskajo, toda borci so vzdržali pritisk. Sovražnik je napadal tudi na Zeleni trati in Sv. Urhu. Na Sv. Urhu na cesti Slačnik-Zagorje so se ves dan hrabro borili borci KZO.

Štab brigade je sklenil, da se bodo naslednjega dne, 7. maja zjutraj, premestili na nove položaje, kamor so nas klicale nove naloge. Kot Zagorjan sem bil ponosen, da sem sodeloval v osvoboditvi Zagorja, kot Slandrovcev pa sem bil vesel vojaškega uspeha, ki smo ga dosegli. Zaplenili smo 304 puške, 22 puškomitraljezov; 469 sovražnikovih vojakov je bilo ujetih, mrtvih pa jih je bilo 50–60. En naš borec je tudi daroval življenje za svobodo, 4 so bili ranjeni, a 3 smo pogrešali.

S tem kratkim spominom se hočem še enkrat zahvaliti Slandrovcem, ki so se pred petindvajsetimi leti tako hrabro borili za obrambo Zagorja ob Savi.

ADI JEVŠENIKOV-LVOV

Razburljiva zgodba Majerletovih z Vimola

Ko se pripeljete iz Kočevja čez Livold, Mozelj in Knežjo lipo, ste na Vidmu. Pred vami se odpre kot na dlani lepa Poljanska dolina ob Kolpi. Če leži megla po dolini, je pogled kakor na morje. V lepem jasnem dnevu, pa je vidna vsa dila lepe slovenske zemlje, pokrite z gozdovi in vasi, ki kot veliki labodi plovejo na morju gozdnega zelenja in cvetja.

V gornjem koncu Poljanske doline je bilo pred vojno šest vasic in to: Kralj, Vimol, Cepelje, Zaderc, Brezovica in Nemška Loka. Kralj in Vimol ležita pod vznožjem gorskega masiva Graščice, katere najvišji vrh so Kozice 826 metra nadmorske višine. Pred vojno so v Nemški Loki, Brezovici in Zadercu prebivali Slovenci in kočevski Nemci. Na Vimolu, Krallih in Cepeljah pa so bili sami Slovenci.

V letu 1920 se je Katarina Majerle iz Kovač vasi pri Starem trgu ob Kolpi poročila z Markom Majerletom iz Vimola št. 5. Mlada, 24 let stara žena je prišla na novi dom in z možem sta prišla za delo na kmetiji, ki je imela okrog 28 ha zemlje, zvečine gmajne in gozdov. Po gmajnah raste brinovo in leskovo grmovje, ki ga v Poljanski dolini imenujejo grmače.

Življenje je teklo dalje. Rodili so se otroci, leta 1921 sin Marko, leta 1923 hčerka Katica, leta 1925 sin Viktor in leta 1927 še hčerka Cvetka. Mlada zakonca sta se trudila na vse načine, da bi obdržala domačijo in preživela otroke. Zemlja pa je bila skopa in težko so živeli kljub srednje velikemu

posestvu. Dela za zaposlitev doma ni bilo, zato je mladi gospodar Marko Majerle leta 1926 odšel za delom v Kanado.

Mlada žena in mati je ostala doma sama z otroki. Mož se je iz Kanade tu in tam oglašil s pisdom ter poslal tudi kakšen dolar, potem pa ni bilo več glasu od njega. Žena je doma sama gospodarila po posestvu, delala in garala ponoči in podnevi, da je preživela otroke, ki so rasli in ji bili potem v pomoč na kmetiji.

V letih pred drugo svetovno vojno so postali kočevski Nemci zagrizeni kulturbundovci, tako v Zadercu, na Brezovici in v Nemški Loki kakor tudi po vsej ostali Kočevski. Najstarejši sin Marko Majerle se je kot mlad fant v tistih letih večkrat spopadel s kočevskimi Nemci, ki so postali oholi in so na vse načine grozili Slovincem povsod kjer so prišli z njimi v stik. Mladi Marko, ki je bil zaveden Slovenec, ni mogel prenašati nemške oholosti in se je z njimi ves čas boril. Obsojal je tudi tiste Slovence, ki so pritrjevali propagandi Nemcev za fašizem oziroma nacionalsocializem.

Prišlo je leto 1941 in razpad stare Jugoslavije. Na Kočevskem, tako tudi v Nemški Loki, Brezovici in Zadercu, so prevzeli vso oblast v svoje roke kočevski Nemci s svojimi oboroženimi enotami kulturbunda. Za družino Majerle na Vimolu so se začeli hudi dnevi. Oboroženi kočevski Nemci so Majerletovo hišo večkrat obkolili in iskali sina Marka, da bi ga aretirali. Fant pa se jim je umikal, da ga niso dobili. Vsej

družini so pri tem grozili z orožjem.

Ko so prišli Italijani, je bil še en sovražnik več. Italijani so sicer kočevske Nemce razorožili, nevarnost pa je Slovincem še naprej pretela od obeh strani, tako od Nemcev kakor od Italijanov.

Meseca julija 1941 je gostilničar Šute iz Brezovice izdal Italijanom Marka Majerleta in Franca Prebila iz Vidma. Italijani so ju aretirali in zaprli ter obtožili sodelovanja z OF in komunizmom. Zaradi te in drugih izdaj so partizani Belokranjske čete v jeseni leta 1941 Šuteja kaznovali. Majerleta in Prebila pa so Italijani izpustili, ker jima niso mogli ničesar dokazati.

Kdor pozna razmere na Kočevskem v letu 1941, bo lahko razumel mater Katarino Majerle, ki je vedno trepetala za življenje sina in drugih otrok. Sinu je nosila hrano v zapor, šest kilometrov daleč. Čeprav je stara danes že 73 let, se tega še vedno živo spominja, edino datume je pozabila. Njeno pripovedovanje o dogodkih iz naše ljudske revolucije in NOB je tako živo in pristno belokranjsko, da človek živo čuti, koliko je morala pretrpeti v boju za obstoj, da je ohranila sebe in otroke.

Mati Katarina se živo spominja čete prvih partizanov, ki so prišli meseca maja 1942 — pred napadom na Stari trg ob Kolbi — na Vimol. Partizanom je dala vse, kar je imela. Ona in hčerke so partizanom prale, jim šivale obleke in trikotnike itd. Mati se iz tistih dni živo spominja Naceta Karničnika in Milana Vuketiča

iz Kočevja, Staneta Škerlija, Andreja Cetinskega-Leva, ki je narodni heroj, in drugih, ki so bili tedaj na njenem domu na Vimolu. Tako je njena družina sodelovala s partizani vse do meseca avgusta 1942. leta. Njen sin Marko se je priključil partizanom spomladi leta 1942, ko so prišli na to območje.

Meseca avgusta 1942, v času roške ofenzive, so Italijani prijeli mater, obe hčerki in sina Viktorja ter jih odpeljali na Hrib, potem v Črnomelj in Novo mesto ter dalje na Rab. Sina so vzeli od družine in ga dali v moško taborišče, ženske pa so ostale skupaj. Na Rabu so ostale vse tri do meseca februarja 1943. leta in preživele tam največji glad in trpljenje, ko je smrt strahovito kosila med interniranci. Z Raba so jih Italijani odpeljali v Gonars, kjer so bile še dva meseca, potem pa so jih izpustili domov.

Sina Viktorja so Italijani držali na Rabu do februarja 1943, nato so ga odpeljali vsega izmučenega v zapore na Reko in ga tam obtoževali, da je nosil hrano tovarišu Zalarju, sekretarju okrožnega odbora OF Kočevje. Viktor ni ničesar priznal. Iz Reke so ga po dveh mesecih odpeljali v Visco, potem pa še v Gonars, kjer je bil do kapitulacije Italije. Ko se je vračal v letu 1943 domov, je v Kočevju stpil v 9. brigado NOV Slovenije.

Isti dan v letu 1942, ko so družino odpeljali Italijani na Rab, so doma hišo popolnoma izropali. Vzeli so sedem glav živine, tri svinje in vse druge premičnine. Po končani roški ofenzivi so italijanski fašisti na Vimolu postavili svojo postojanko, hišo in vse drugo je zasedlo vojaštvo. Poleg fašistov je bila na Vimolu ves čas do meseca septembra 1943. leta tudi artilerija.

Ko so spomladi mati in hčerke prišle domov, so jim dali Italijani za njihovo bivanje samo kuhinjo in shrambo. Po drugih treh sobah pa so še naprej stanovali vojaki in oficirji. Doma niso dobile ničesar, ker so Italijani vse pobrali...

Takoj ko so prišle mati in hčerke domov, so se spet povezale s partizani. Sin Marko je bil ves čas, ko je bila družina v internaciji, v partizanih. Mati in hčerke so dobile zvezo s partizani Okrožnega odbora OF Kočevje in pošiljale iz postojanke poročila Francetu Pirnatu, Katarini Prebil iz Vidma, Katarini Pezdirc iz Kraleve in drugim. Zvezo so dobile tudi s sinom Markom, s katerim so se dogovorile tudi za sestanke na določenih krajih.

Dne 13. julija sta šli mati in hčerka Cvetka delat na njivo, ki jo imenujejo Trate. Njiva leži tik ob stari cesti, ki je nekoč držala iz Vidma čez Kraleve na Jelenjo vas. To je tik gozda proti Kozicam. Sin Marko je prišel kot partizan k njima na njivo. Dogovorili so se, da bosta drugi dan spet prišli na to njivo in nasekali kole za fižol.

»Kam pojdeš pa ti spat?« je vprašala mati sina.

»H Kraleve,« ji je odgovoril sin.

Katarina Majerle z vnukinjo

»Dobro,« je rekla mati. »Ti bo mo jutri prinesle kaj za jesti.«

Drugi dan sta odšli mati in mlajša hčerka spet na tisto njivo, da bi nasekali kole za fižol. Starejša hčerka pa je ostala doma, da je skuhala zajtrk in ga prinesla za njima na njivo. S sabo je vzela samo dve žlici, da Italijani ne bi posumili, da nese hrano še za tretjega. Skuhala je žganec in kavo. Marko je spet prišel k njima, da je pojedel, kar je prinesla sestra, ki je takoj potem odšla domov v postojanko. Sestra ni prišla še do doma, do katerega je bilo daleč en kilometer, ko je Marko dejal:

»Mama, Italijani!«

»Kje?« je vprašala mati. Ona jih ni še videla, Marko jih je pa že zagledal, ko so šli po Kalčevem hribu proti Tratam. Izdaja... Marko, ki je bil oborožen samo s pištolo, je hitro skočil v grmovje in se začel umikati proti gozdu. V istem trenutku so se že pokazali Italijani okrog in okrog Trat. K materi in hčeri je prišel Italijan in vprašal:

»Kaj je?«

»Nič ni,« je odgovorila mati, ki je mislila, da zna Italijan slovensko. Italijan pa je šel naprej po njivi, se sklonil, pobral kamen in ga vrget v grmače (grmovje), kamor se je prej umaknil Marko. Mati je takoj vedela, da iščejo sina. Italijan je šel še naprej in metal kamene po grmačah. Marko pa se je iz grmač že umaknil in tek naprej po strmini navzgor proti gozdu. Nad strmino, na ravnicah, so se spet pokazali Italijani. Doli z njive je začel nek Italijan streljati za Markom. Mati je zakričala:

»Ne streljajte, to je civil!«

Marko pa je švigal sem in tja, od grmač do grmač; partizansko kapo je bil potisnil v žep in se prebijal dalje. Nad strmino ob stari cesti je bila živa meja in v njej vrzel, skozi katero bi se lahko prebil. Pri njej pa je stal Italijan. Marko je že mislil, da bo Italijana ustrelil s pištolo, pa se je zadnji hip spomnil, da bi potem Italijani pobili mater in sestre. Bežal je dalje, Italijan, s katerim bi bil kmalu trčil skupaj, se je umaknil od luknje v živi meji in Marko je švigal čez cesto naprej v gozd. V tistem času, ko je Marko bežal, so Italijani streljali za njim od vseh strani, pa ga niso zadeli.

Mati in hčerka sta kričali nad Italijani, naj ne streljajo, ker je to civil. Italijani so že merili s puškami v mater in hčerko, pa ju le niso ustrelili. Obe so potem odpeljali domov in jih zaprli v njihovo kuhinjo.

Ko so se vse tri znašle spet doma, so se hitro pogovorile, kako se bodo zagovarjale na zaslišanju. Menile so, da ne morejo tajiti, da je bil Marko njihov, ker so ga Italijani najbrž ubili in bodo mrtvega pripeljali domov. Tedaj še niso vedele, da je Marku uspelo pobegniti v gozd, čeprav so Italijani srdito streljali za njim. Zato so sklenile: priznale bodo, da je bil Marko njihov in je prišel k njim, da bi prišel domov v postojanko. Sestra je takoj odšla vprašat na komando v postojanko, če bi Marko lahko prišel domov. Ker sestre ni bilo nazaj, da

OBČINSKA SKUPŠČINA NOVO MESTO

Občinska konferenca SZDL — Občinska konferenca ZKS —
Občinski sindikalni svet — Občinski odbor ZZB NOV — Občinski
komite ZMS

Kolektivom, delovnim ljudem in vsem občanom čestitamo za praznik dela
1. MAJ in želimo prijetno praznovanje in oddih.

NOVI POSLOVNI DIZELMOTORNI VLAK IZ LJUBLJANE V BEOGRAD
V MANJ KOT ŠESTIH URAH

EMONA EKSPRES na progi Ljubljana—Beograd

Iz Ljubljane		5.30
Zidani most	6.20	6.21
Zagreb	7.16	7.20
Beograd	11.26	

Iz Beograda		15.24
Zagreb	19.24	19.20
Zidani most	20.28	20.29
Ljubljana	21.20	

Udobno potovanje zagotavlja sodobna oprema vlaka. Bife-postrežba v vlaku — stevardese — spalni in konferenčni oddelki! Rezervacija sedežev obvezna! Potniki, poslovni interesi! Izkoristite ugodnosti hitrega in udobnega potovanja z našim najhitrejšim DIZELMOTORNIM VLAKOM EMONA EKSPRES! Vse informacije: ZŽTP TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO, Ljubljana, Titova 32, tel.: 311-851

HITRO

UDOBNO

VARNO

ŽIVILSKI KOMBINAT ŽITO

LJUBLJANA, SMARTINSKA 154

priporoča potrošnikom izdelke našega proizvodnega programa:
žita, mlevske izdelke, testenine PEKATETE
ješprenje, ovsene kosmiče
bonbone ŠUMI
čokolado GORENJKA
in mehke kolače

STILLES

tovarna stilnega pohištva
in notranje opreme

SEVNICA

prej Mizarska
produktivna zadruga
Sevnica

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem iskreno čestitamo za naš delavski praznik 1. MAJ

ENERGOINVEST. VARNOST

Zagorje ob Savi

izdelujemo: elektro opremo za potrebe rudarstva, kemične in lesne industrije, grajeno v eksplozijsko varni zaščiti (St) I, ter (St) II do (St) II DT 5.

— specialno elektro opremo za dvigalogradnje, železarne in lesno industrijo.

— fluorescenčne svetilke tipa FS, izdelane v eksplozijsko varni zaščiti.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem čestitamo za 1. maj.

**Slovenija
Sadje**

IZVOZ - UVOZ

Ljubljana, Miklošičeva 10

čestita delovnim in poslovnim prijateljem za 1. maj — praznik dela.

Razburljiva zgodba Majerletovih z Vimola

Nadaljevanje z 11. strani

bi mu povedala, da lahko pride, se je sin bal in je zbežal. Tako se bodo zagovarjale, so sklenile.

Kmalu nato so jih klicali na zaslisanje. Mati je zahtevala tolmачa, da ne bi kaj napačnega rekla. Vse tri so se zagovarjale tako, kakor so bile sklenile. Trdile so, da je hotel Marko priti domov v postojanko, ker pa sestre ni bilo nazaj o pravem času in so Italijani napadli, se je Marko bal in zbežal. Seveda so pri tem vse tri jokale in trdile, da je Marko ubit. Tedaj so res tako mislile, ker niso vedele, da se je Marko rešil.

»Vi ste mi ubili sina, sedaj pa ga hočete imeti od mene,« je govorila mati. »Dovolj je pokalo za njim, da je prav gotovo ubit, in sedaj leži mrtev kje v grmači ali ali pa v gozdu.« Pri tem so vztrajale vse tri ves čas, dokler so bile na zaslišanju.

Italijani pa niso bili na čistem. Marka niso dobili ne živega in ne mrtvega. Materi in hčerki so dejali, naj ga gresta iskat in naj ga pripeljeta v postojanko ker je ušel.

Italijani so materi in mlajši hčerki res dovolili, da sta odšli iz postojanke iskat Marka. Zato je prosila tudi starejša hčerka, da bi šla še ona iskat brata. Name-ravale so zbežati, če bi jih Italijani izpustili. Toda starejši hčerki niso dovolili, da bi odšla, obdržali so jo za talko.

Mati in mlajša hčerka sta odšli z Vimola v Podgoro in tam zvedeli, da je Marko živ in zdrav, da se je srečno prebil iz obroča. Sklenile so, da se bodo še naprej tako zagovarjale, kakor so se bile začele. Neka ženska v Podgori je dejala materi, naj si da v nos nekakšno travo, pa ji bo začela kri teči iz nosa, da bo pokrvala cesto, po kateri je bežal Marko; tako bi Italijani mislili, da je bil sin ranjen. Pokazala ji je tudi tisto travo. Mati in hčerka sta vzeli cel šop tiste trave s seboj in odšli gor na Trate in cesto, kjer je ležal Marko. Dalj sta travo v nos, pa kri ni in ni hotela priteči. Mati pravi:

»Jaz sem se tukla in tukla po nosu, ko sem dala v njega tisto travo, pa za boga ni hotela priteči niti kaplja krvi. Tudi hčerka je dejala isto, pa tudi njej ni hotela teči kri. O, da sem jaz to prej vedela bi bila vzela s seboj ko-

šček stekla, da bi se bila črnila, pa bi bilo dovolj krvi, da bi z njo zapeljale Italijane.«

Tako so se morale spet vrniti nazaj v postojanko praznih rok in se še naprej zagovarjati tako kakor prej. Povedali smo že, da je bila na Vimolu postojanka italijanskih fašistov in kraljevih topničarjev. Mater in hčerki so pri-jeli fašisti in jih na Vimolu zasliševali skoraj deset dni. Ker niso mogli od njih ničesar zvedeti, so nato vse tri odpeljali v kočevske grajske zapore ter jih spet zasliševali.

Pred sodiščem so mater in starejšo hčerko obsodili na smrt, mlajšo hčerko Cvetko pa na zaporno kazen, ker je bila še mla-

doletna. Kmalu po izrečenih sodbi pa je italijanski fašizem propadel. Sodbe fašističnega sodišča Italijani niso izpolnili. Vojska je čutila, da bo tudi sama kmalu kapitulirala kakor fašizem. Nekako meseca avgusta 1943 so Italijani mater in hčerki odpeljali nazaj, češ da morajo zanje še nekaj urediti na Vimolu. Čez nekaj dni so Italijani iz postojanke na Vimolu odšli v Kočevje. Napočil je 8. september 1943, ko je Italija kapitulirala, mati in hčerki so bile rešene mučnega pričakovanja smrti. V Poljansko dolino in na Vimol so prišli partizani in svoboda je spet zasijala v vsej svoji lepoti.

PETER SOBAR

TEKSTILNA TOVARNA

Novoteks
NOVO MESTO

Delovnim ljudem Jugoslavije, kolektivom in poslovnim prijateljem čestitamo za praznik dela 1. maj!

ZA POMLAD VAM NUDIMO

USNJENA KONFEKCIJA

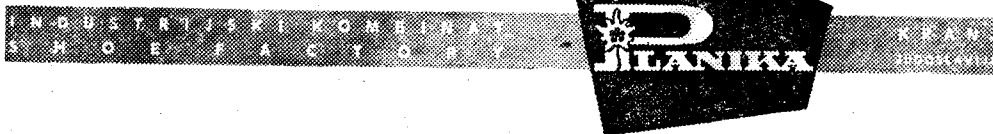
- Novi modeli danskih plašev, kostimov...
- Moški sportni in klasični suknjiči
- Moški usnjeni klubuki
- Devico

Iz plenovitih krzen — dihur, kupa in nore — praktičen odzraček iz ajenladanskega plašča in kostima

PRODAJA TUDI NA POTROŠNIŠKI KREDIT!

SUPERMARKET LJUBLJANA

ODPRTO VSAK DELAVNIK 7.30 — 21.00 URE in Nad

PROIZVAJA:

vse vrste moških, ženskih in otroških čevljev.

Zastopani modeli so modni in praktični, primerni za vsakega potrošnika

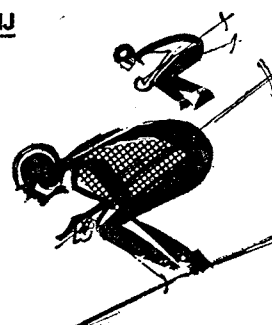
Široki izbor obutve je cenjenim potrošnikom na voljo v naših dobro založenih prodajalnah.

Trans turist

HOTELI IN ŽIČNICE BOHINJ

Vabimo vas na odlično smuko na Voglu, kjer vam nudimo turistični paket po reklamni ceni, nad 3 dni

bivanja polni penzion, SKI-bus, neomejena uporaba gondole in vsega sistema žičnic samo 56,50 N-din. Izvrstna snežna odeja, vzdrževane proge, med njimi najdaljša v Jugoslaviji »Zagarjev graben«, vse žičnice so v pogonu.

Vabimo tudi na naša priljubljena izleta — Innsbruck—Gerlos—Krimml—Salzburg od 1. do 4. maja — 6-dnevno potovanje po Švici od 13. do 18. junija

Vse informacije in prijave pri Trans turist Ljubljana, Šubičeva 1. tel. 20-316 in 20-188

Prisrčno čestitamo za praznik dela 1. maj

Nagradna križanka „Tesnilka“ št. 5

Clues (Clues are provided in the original image):

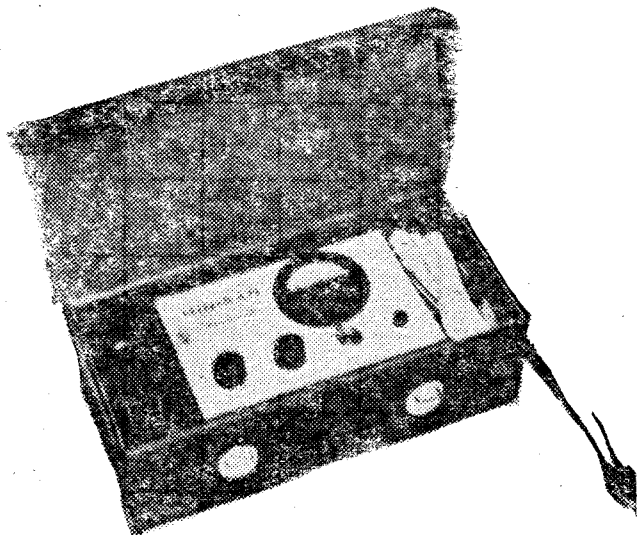
Across (Pravilni položaji):

1. TITAN
2. VISOKA GORA NA OTOKU HONSHU/JAPONIJA
3. VOIRANJE SOVRAZ PREKO KEJE
4. RUDNIK ŽIVEGA SREBRA ŠPANICI
5. OTOK V SEVERNEM JADRANU
6. NEHŠKA TOVARNA HOJEDJEV
7. PRIVLAČNOST ZAHITI-VOŠT
8. PATEŽEVA KRONA
9. 6. IN 4. ČRKA ABECEDE
10. POSNETEK FAKSIMILE
11. VELETOK V EGIPTU
12. KRAJ PRI DOMZALAH S FARMO PRASICEV
13. LUDSKA HILICA
14. RUSKI PISATELJ ČEHOV
15. OTROČKO VOZILO
16. GODALO NA STRUNE
17. ŽENSKO IME
18. MUSLIM. SODNIK SHUČARSKI KLUB
19. JANEZ NAPOTNIK IZMETAC SESALNIK
20. ENAKA SAHOGLASNIKA LUDSKA TEHNIKA
21. IVSE ŽENSKO IME
22. FILMSKI REŽISER KAZAN SAHOŠTAN BRAT
23. IZOLA-CIJSKI MATERIAL TESNILKE
24. POLITIČNI VODITELJ STRANKE
25. SAHOVE-ZNICA AMERIŠKO NOŠKO IME
26. SAHOGLASNIK ANDRIĆ
27. IVAN TAVČAR IZOLACIJA
28. ITALJAN. SPOLNIK
29. PIVČAST. SLOVANOV
30. POLOŽAJ, PAGONA-RIA
31. PRAVILO NAPO-TEK
32. SLOVEN. PESNIK IN POLITIK LOVRO
33. NOVA V HOLV
34. MUSLIMANSKO ŽENSKO IME
35. PRIKRI-TO NOČE-VANJE
36. VASTA BELEGA VINA
37. LEPILNI FILM TESNILKE
38. DELI DOHIS-TVA
39. PEVKA STOK FOGONSKI STROJ
40. OBLAČENJE STRANIŠ-CE
41. BADO SIMONITI
42. GOZDNI SADEŽ
43. ARHITEKT MIHEVC
44. KOVANJE
45. FODZENSKI HODNIK GR. BOGOM NESREČE
46. NAB. BEGOV KRESE
47. VEDRE
48. VZVIŠENA PESEM PRISLOV IN VEZNIC
49. KRAJ PRI MEDVODAH KRALJICA LEDOTE
50. MATI USEH BOGOV KLAJNE-TIST SOSS
51. ŠPANSKI SPOLNIK
52. DROBNI ODPADEK STAREJŠI
53. TESNILNI MATERIAL TESNILKE FOTOGRA-FIRANJE
54. GORSKA RAVAN DEL ŽENSKO OBLEČE
55. GALIJ BIZMUT
56. I. CANKAR IMENAR. HRODA S KOVAČA
57. SKANDI-NAVSKI IZRAZ ZA SNUČI
58. JAVNA DELAVKA GASPARI PLEHE
59. TROPSKE PAPIGE IZVRŠNI SVET
60. SPODOBNE ŽENSKO
61. VELIKI BOLGAR. REVOLUC. GEORGI
62. RIBTA KOST
63. PLOSKO-VNE HERBE
64. LITAK ŽICA
65. ORGAN VIDA
66. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
67. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
68. STRONCIT IVAN HACEK
69. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
70. RIBTA KOST
71. PLOSKO-VNE HERBE
72. LITAK ŽICA
73. ORGAN VIDA
74. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
75. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
76. STRONCIT IVAN HACEK
77. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
78. RIBTA KOST
79. PLOSKO-VNE HERBE
80. LITAK ŽICA
81. ORGAN VIDA
82. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
83. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
84. STRONCIT IVAN HACEK
85. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
86. RIBTA KOST
87. PLOSKO-VNE HERBE
88. LITAK ŽICA
89. ORGAN VIDA
90. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
91. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
92. STRONCIT IVAN HACEK
93. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
94. RIBTA KOST
95. PLOSKO-VNE HERBE
96. LITAK ŽICA
97. ORGAN VIDA
98. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
99. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
100. STRONCIT IVAN HACEK
101. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
102. RIBTA KOST
103. PLOSKO-VNE HERBE
104. LITAK ŽICA
105. ORGAN VIDA
106. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
107. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
108. STRONCIT IVAN HACEK
109. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
110. RIBTA KOST
111. PLOSKO-VNE HERBE
112. LITAK ŽICA
113. ORGAN VIDA
114. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
115. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
116. STRONCIT IVAN HACEK
117. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
118. RIBTA KOST
119. PLOSKO-VNE HERBE
120. LITAK ŽICA
121. ORGAN VIDA
122. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
123. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
124. STRONCIT IVAN HACEK
125. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
126. RIBTA KOST
127. PLOSKO-VNE HERBE
128. LITAK ŽICA
129. ORGAN VIDA
130. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
131. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
132. STRONCIT IVAN HACEK
133. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
134. RIBTA KOST
135. PLOSKO-VNE HERBE
136. LITAK ŽICA
137. ORGAN VIDA
138. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
139. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
140. STRONCIT IVAN HACEK
141. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
142. RIBTA KOST
143. PLOSKO-VNE HERBE
144. LITAK ŽICA
145. ORGAN VIDA
146. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
147. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
148. STRONCIT IVAN HACEK
149. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
150. RIBTA KOST
151. PLOSKO-VNE HERBE
152. LITAK ŽICA
153. ORGAN VIDA
154. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
155. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
156. STRONCIT IVAN HACEK
157. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
158. RIBTA KOST
159. PLOSKO-VNE HERBE
160. LITAK ŽICA
161. ORGAN VIDA
162. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
163. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
164. STRONCIT IVAN HACEK
165. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
166. RIBTA KOST
167. PLOSKO-VNE HERBE
168. LITAK ŽICA
169. ORGAN VIDA
170. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
171. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
172. STRONCIT IVAN HACEK
173. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
174. RIBTA KOST
175. PLOSKO-VNE HERBE
176. LITAK ŽICA
177. ORGAN VIDA
178. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
179. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
180. STRONCIT IVAN HACEK
181. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
182. RIBTA KOST
183. PLOSKO-VNE HERBE
184. LITAK ŽICA
185. ORGAN VIDA
186. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
187. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
188. STRONCIT IVAN HACEK
189. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
190. RIBTA KOST
191. PLOSKO-VNE HERBE
192. LITAK ŽICA
193. ORGAN VIDA
194. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
195. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
196. STRONCIT IVAN HACEK
197. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
198. RIBTA KOST
199. PLOSKO-VNE HERBE
200. LITAK ŽICA
201. ORGAN VIDA
202. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
203. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
204. STRONCIT IVAN HACEK
205. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
206. RIBTA KOST
207. PLOSKO-VNE HERBE
208. LITAK ŽICA
209. ORGAN VIDA
210. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
211. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
212. STRONCIT IVAN HACEK
213. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
214. RIBTA KOST
215. PLOSKO-VNE HERBE
216. LITAK ŽICA
217. ORGAN VIDA
218. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
219. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
220. STRONCIT IVAN HACEK
221. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
222. RIBTA KOST
223. PLOSKO-VNE HERBE
224. LITAK ŽICA
225. ORGAN VIDA
226. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
227. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
228. STRONCIT IVAN HACEK
229. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
230. RIBTA KOST
231. PLOSKO-VNE HERBE
232. LITAK ŽICA
233. ORGAN VIDA
234. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
235. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
236. STRONCIT IVAN HACEK
237. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
238. RIBTA KOST
239. PLOSKO-VNE HERBE
240. LITAK ŽICA
241. ORGAN VIDA
242. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
243. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
244. STRONCIT IVAN HACEK
245. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
246. RIBTA KOST
247. PLOSKO-VNE HERBE
248. LITAK ŽICA
249. ORGAN VIDA
250. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
251. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
252. STRONCIT IVAN HACEK
253. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
254. RIBTA KOST
255. PLOSKO-VNE HERBE
256. LITAK ŽICA
257. ORGAN VIDA
258. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
259. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
260. STRONCIT IVAN HACEK
261. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
262. RIBTA KOST
263. PLOSKO-VNE HERBE
264. LITAK ŽICA
265. ORGAN VIDA
266. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
267. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
268. STRONCIT IVAN HACEK
269. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
270. RIBTA KOST
271. PLOSKO-VNE HERBE
272. LITAK ŽICA
273. ORGAN VIDA
274. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
275. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
276. STRONCIT IVAN HACEK
277. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
278. RIBTA KOST
279. PLOSKO-VNE HERBE
280. LITAK ŽICA
281. ORGAN VIDA
282. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
283. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
284. STRONCIT IVAN HACEK
285. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
286. RIBTA KOST
287. PLOSKO-VNE HERBE
288. LITAK ŽICA
289. ORGAN VIDA
290. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
291. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
292. STRONCIT IVAN HACEK
293. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
294. RIBTA KOST
295. PLOSKO-VNE HERBE
296. LITAK ŽICA
297. ORGAN VIDA
298. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
299. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
300. STRONCIT IVAN HACEK
301. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
302. RIBTA KOST
303. PLOSKO-VNE HERBE
304. LITAK ŽICA
305. ORGAN VIDA
306. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
307. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
308. STRONCIT IVAN HACEK
309. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
310. RIBTA KOST
311. PLOSKO-VNE HERBE
312. LITAK ŽICA
313. ORGAN VIDA
314. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
315. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
316. STRONCIT IVAN HACEK
317. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
318. RIBTA KOST
319. PLOSKO-VNE HERBE
320. LITAK ŽICA
321. ORGAN VIDA
322. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
323. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
324. STRONCIT IVAN HACEK
325. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
326. RIBTA KOST
327. PLOSKO-VNE HERBE
328. LITAK ŽICA
329. ORGAN VIDA
330. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
331. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
332. STRONCIT IVAN HACEK
333. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
334. RIBTA KOST
335. PLOSKO-VNE HERBE
336. LITAK ŽICA
337. ORGAN VIDA
338. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
339. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
340. STRONCIT IVAN HACEK
341. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
342. RIBTA KOST
343. PLOSKO-VNE HERBE
344. LITAK ŽICA
345. ORGAN VIDA
346. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
347. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
348. STRONCIT IVAN HACEK
349. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
350. RIBTA KOST
351. PLOSKO-VNE HERBE
352. LITAK ŽICA
353. ORGAN VIDA
354. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
355. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
356. STRONCIT IVAN HACEK
357. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
358. RIBTA KOST
359. PLOSKO-VNE HERBE
360. LITAK ŽICA
361. ORGAN VIDA
362. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
363. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
364. STRONCIT IVAN HACEK
365. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
366. RIBTA KOST
367. PLOSKO-VNE HERBE
368. LITAK ŽICA
369. ORGAN VIDA
370. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
371. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
372. STRONCIT IVAN HACEK
373. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
374. RIBTA KOST
375. PLOSKO-VNE HERBE
376. LITAK ŽICA
377. ORGAN VIDA
378. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
379. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
380. STRONCIT IVAN HACEK
381. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
382. RIBTA KOST
383. PLOSKO-VNE HERBE
384. LITAK ŽICA
385. ORGAN VIDA
386. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
387. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
388. STRONCIT IVAN HACEK
389. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
390. RIBTA KOST
391. PLOSKO-VNE HERBE
392. LITAK ŽICA
393. ORGAN VIDA
394. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
395. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
396. STRONCIT IVAN HACEK
397. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
398. RIBTA KOST
399. PLOSKO-VNE HERBE
400. LITAK ŽICA
401. ORGAN VIDA
402. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
403. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
404. STRONCIT IVAN HACEK
405. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
406. RIBTA KOST
407. PLOSKO-VNE HERBE
408. LITAK ŽICA
409. ORGAN VIDA
410. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
411. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
412. STRONCIT IVAN HACEK
413. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
414. RIBTA KOST
415. PLOSKO-VNE HERBE
416. LITAK ŽICA
417. ORGAN VIDA
418. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
419. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
420. STRONCIT IVAN HACEK
421. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
422. RIBTA KOST
423. PLOSKO-VNE HERBE
424. LITAK ŽICA
425. ORGAN VIDA
426. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
427. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
428. STRONCIT IVAN HACEK
429. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
430. RIBTA KOST
431. PLOSKO-VNE HERBE
432. LITAK ŽICA
433. ORGAN VIDA
434. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
435. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
436. STRONCIT IVAN HACEK
437. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
438. RIBTA KOST
439. PLOSKO-VNE HERBE
440. LITAK ŽICA
441. ORGAN VIDA
442. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
443. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
444. STRONCIT IVAN HACEK
445. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
446. RIBTA KOST
447. PLOSKO-VNE HERBE
448. LITAK ŽICA
449. ORGAN VIDA
450. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
451. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
452. STRONCIT IVAN HACEK
453. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
454. RIBTA KOST
455. PLOSKO-VNE HERBE
456. LITAK ŽICA
457. ORGAN VIDA
458. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
459. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
460. STRONCIT IVAN HACEK
461. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
462. RIBTA KOST
463. PLOSKO-VNE HERBE
464. LITAK ŽICA
465. ORGAN VIDA
466. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
467. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
468. STRONCIT IVAN HACEK
469. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
470. RIBTA KOST
471. PLOSKO-VNE HERBE
472. LITAK ŽICA
473. ORGAN VIDA
474. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
475. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
476. STRONCIT IVAN HACEK
477. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
478. RIBTA KOST
479. PLOSKO-VNE HERBE
480. LITAK ŽICA
481. ORGAN VIDA
482. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
483. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
484. STRONCIT IVAN HACEK
485. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
486. RIBTA KOST
487. PLOSKO-VNE HERBE
488. LITAK ŽICA
489. ORGAN VIDA
490. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
491. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
492. STRONCIT IVAN HACEK
493. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
494. RIBTA KOST
495. PLOSKO-VNE HERBE
496. LITAK ŽICA
497. ORGAN VIDA
498. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
499. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
500. STRONCIT IVAN HACEK
501. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
502. RIBTA KOST
503. PLOSKO-VNE HERBE
504. LITAK ŽICA
505. ORGAN VIDA
506. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
507. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
508. STRONCIT IVAN HACEK
509. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
510. RIBTA KOST
511. PLOSKO-VNE HERBE
512. LITAK ŽICA
513. ORGAN VIDA
514. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
515. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
516. STRONCIT IVAN HACEK
517. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
518. RIBTA KOST
519. PLOSKO-VNE HERBE
520. LITAK ŽICA
521. ORGAN VIDA
522. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
523. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
524. STRONCIT IVAN HACEK
525. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
526. RIBTA KOST
527. PLOSKO-VNE HERBE
528. LITAK ŽICA
529. ORGAN VIDA
530. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
531. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
532. STRONCIT IVAN HACEK
533. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
534. RIBTA KOST
535. PLOSKO-VNE HERBE
536. LITAK ŽICA
537. ORGAN VIDA
538. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
539. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
540. STRONCIT IVAN HACEK
541. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
542. RIBTA KOST
543. PLOSKO-VNE HERBE
544. LITAK ŽICA
545. ORGAN VIDA
546. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
547. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
548. STRONCIT IVAN HACEK
549. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
550. RIBTA KOST
551. PLOSKO-VNE HERBE
552. LITAK ŽICA
553. ORGAN VIDA
554. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
555. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
556. STRONCIT IVAN HACEK
557. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
558. RIBTA KOST
559. PLOSKO-VNE HERBE
560. LITAK ŽICA
561. ORGAN VIDA
562. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
563. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
564. STRONCIT IVAN HACEK
565. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
566. RIBTA KOST
567. PLOSKO-VNE HERBE
568. LITAK ŽICA
569. ORGAN VIDA
570. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
571. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
572. STRONCIT IVAN HACEK
573. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
574. RIBTA KOST
575. PLOSKO-VNE HERBE
576. LITAK ŽICA
577. ORGAN VIDA
578. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
579. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
580. STRONCIT IVAN HACEK
581. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
582. RIBTA KOST
583. PLOSKO-VNE HERBE
584. LITAK ŽICA
585. ORGAN VIDA
586. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
587. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
588. STRONCIT IVAN HACEK
589. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
590. RIBTA KOST
591. PLOSKO-VNE HERBE
592. LITAK ŽICA
593. ORGAN VIDA
594. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
595. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
596. STRONCIT IVAN HACEK
597. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
598. RIBTA KOST
599. PLOSKO-VNE HERBE
600. LITAK ŽICA
601. ORGAN VIDA
602. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
603. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
604. STRONCIT IVAN HACEK
605. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
606. RIBTA KOST
607. PLOSKO-VNE HERBE
608. LITAK ŽICA
609. ORGAN VIDA
610. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
611. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
612. STRONCIT IVAN HACEK
613. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
614. RIBTA KOST
615. PLOSKO-VNE HERBE
616. LITAK ŽICA
617. ORGAN VIDA
618. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
619. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
620. STRONCIT IVAN HACEK
621. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
622. RIBTA KOST
623. PLOSKO-VNE HERBE
624. LITAK ŽICA
625. ORGAN VIDA
626. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
627. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
628. STRONCIT IVAN HACEK
629. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
630. RIBTA KOST
631. PLOSKO-VNE HERBE
632. LITAK ŽICA
633. ORGAN VIDA
634. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
635. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
636. STRONCIT IVAN HACEK
637. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
638. RIBTA KOST
639. PLOSKO-VNE HERBE
640. LITAK ŽICA
641. ORGAN VIDA
642. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
643. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
644. STRONCIT IVAN HACEK
645. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
646. RIBTA KOST
647. PLOSKO-VNE HERBE
648. LITAK ŽICA
649. ORGAN VIDA
650. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
651. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
652. STRONCIT IVAN HACEK
653. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
654. RIBTA KOST
655. PLOSKO-VNE HERBE
656. LITAK ŽICA
657. ORGAN VIDA
658. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
659. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
660. STRONCIT IVAN HACEK
661. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
662. RIBTA KOST
663. PLOSKO-VNE HERBE
664. LITAK ŽICA
665. ORGAN VIDA
666. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
667. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
668. STRONCIT IVAN HACEK
669. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
670. RIBTA KOST
671. PLOSKO-VNE HERBE
672. LITAK ŽICA
673. ORGAN VIDA
674. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
675. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
676. STRONCIT IVAN HACEK
677. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
678. RIBTA KOST
679. PLOSKO-VNE HERBE
680. LITAK ŽICA
681. ORGAN VIDA
682. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
683. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
684. STRONCIT IVAN HACEK
685. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
686. RIBTA KOST
687. PLOSKO-VNE HERBE
688. LITAK ŽICA
689. ORGAN VIDA
690. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
691. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
692. STRONCIT IVAN HACEK
693. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
694. RIBTA KOST
695. PLOSKO-VNE HERBE
696. LITAK ŽICA
697. ORGAN VIDA
698. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
699. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
700. STRONCIT IVAN HACEK
701. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
702. RIBTA KOST
703. PLOSKO-VNE HERBE
704. LITAK ŽICA
705. ORGAN VIDA
706. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
707. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
708. STRONCIT IVAN HACEK
709. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
710. RIBTA KOST
711. PLOSKO-VNE HERBE
712. LITAK ŽICA
713. ORGAN VIDA
714. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
715. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
716. STRONCIT IVAN HACEK
717. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
718. RIBTA KOST
719. PLOSKO-VNE HERBE
720. LITAK ŽICA
721. ORGAN VIDA
722. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
723. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
724. STRONCIT IVAN HACEK
725. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
726. RIBTA KOST
727. PLOSKO-VNE HERBE
728. LITAK ŽICA
729. ORGAN VIDA
730. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
731. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
732. STRONCIT IVAN HACEK
733. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
734. RIBTA KOST
735. PLOSKO-VNE HERBE
736. LITAK ŽICA
737. ORGAN VIDA
738. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
739. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
740. STRONCIT IVAN HACEK
741. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
742. RIBTA KOST
743. PLOSKO-VNE HERBE
744. LITAK ŽICA
745. ORGAN VIDA
746. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
747. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
748. STRONCIT IVAN HACEK
749. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
750. RIBTA KOST
751. PLOSKO-VNE HERBE
752. LITAK ŽICA
753. ORGAN VIDA
754. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
755. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
756. STRONCIT IVAN HACEK
757. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
758. RIBTA KOST
759. PLOSKO-VNE HERBE
760. LITAK ŽICA
761. ORGAN VIDA
762. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
763. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
764. STRONCIT IVAN HACEK
765. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
766. RIBTA KOST
767. PLOSKO-VNE HERBE
768. LITAK ŽICA
769. ORGAN VIDA
770. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
771. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
772. STRONCIT IVAN HACEK
773. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
774. RIBTA KOST
775. PLOSKO-VNE HERBE
776. LITAK ŽICA
777. ORGAN VIDA
778. VELIKI HOTEL V LUB-LJANI
779. PIVČA STARIH SLOVANOV NASTI RAZGLEDI
780. STRONCIT IVAN HACEK
781. 5. IN 1. SAHOGLASNIK DVORANA
782. RIBTA KOST
783. PLOSKO-VNE HERBE
784. LIT

MINISAN

prenosni, priročni, tranzistoriziran elektronski generator z galvanskim in faradskim tokom.

Nepogrešljiv v splošnih in športnih ambulantah, za terapijo in rehabilitacijo na domu in na stadionu. Predvsem po poškodbah športnikov je v rokah klubskega zdravnika in maserja MINISAN izredno važen pripomoček.

Cena din 1860 v usnjati potovalni torbici.
Zahtevajte prospekte!

Elektromedicina

LJUBLJANA — Komenskega 12

**Članom
ZVVI
ZB
ZRVS**

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH
za naslednje bolezni:

— obolenja lokomotornega aparata, zlasti revmatična obolenja,
— od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa.

Priporočamo Vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so Vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspres bife s slaščičarno. Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah in motel ČARDA z avtomatskim 4-steznim kegljiščem in prenočišči.

Na razpolago so Vam tudi gostišča v Petrovcih, Šalovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobota.

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE BLED

s svojimi obrati v Bohinjski Bistrici, na Bledu,
v Mojstrani in Podnartu

nudi svoje preskušene in renomirane proizvode:

- vrata vseh vrst — stavbeno pohištvo
- vezane plošče za gradbeništvo
- oprema avtomatskih kegljišč
- žagan les iglavcev
- žagan les listavcev
- ladijski pod
- stropne in stenske obloge
- sredice za panel plošče
- lesno moko
- lesno embalažo vseh vrst
- vse vrste transportnih naprav
- čelilnike in
- gradbiščne omarice

Proizvajamo vse vrste
UKV sprejemnih
in oddajnih postaj
za potrebe narodne
obrambe, javno varnost,
reševalno službo,
gasilce in gorsko
reševalno službo.

Zahtevajte
podrobne informacije
pri ISKRA,

združeno podjetje

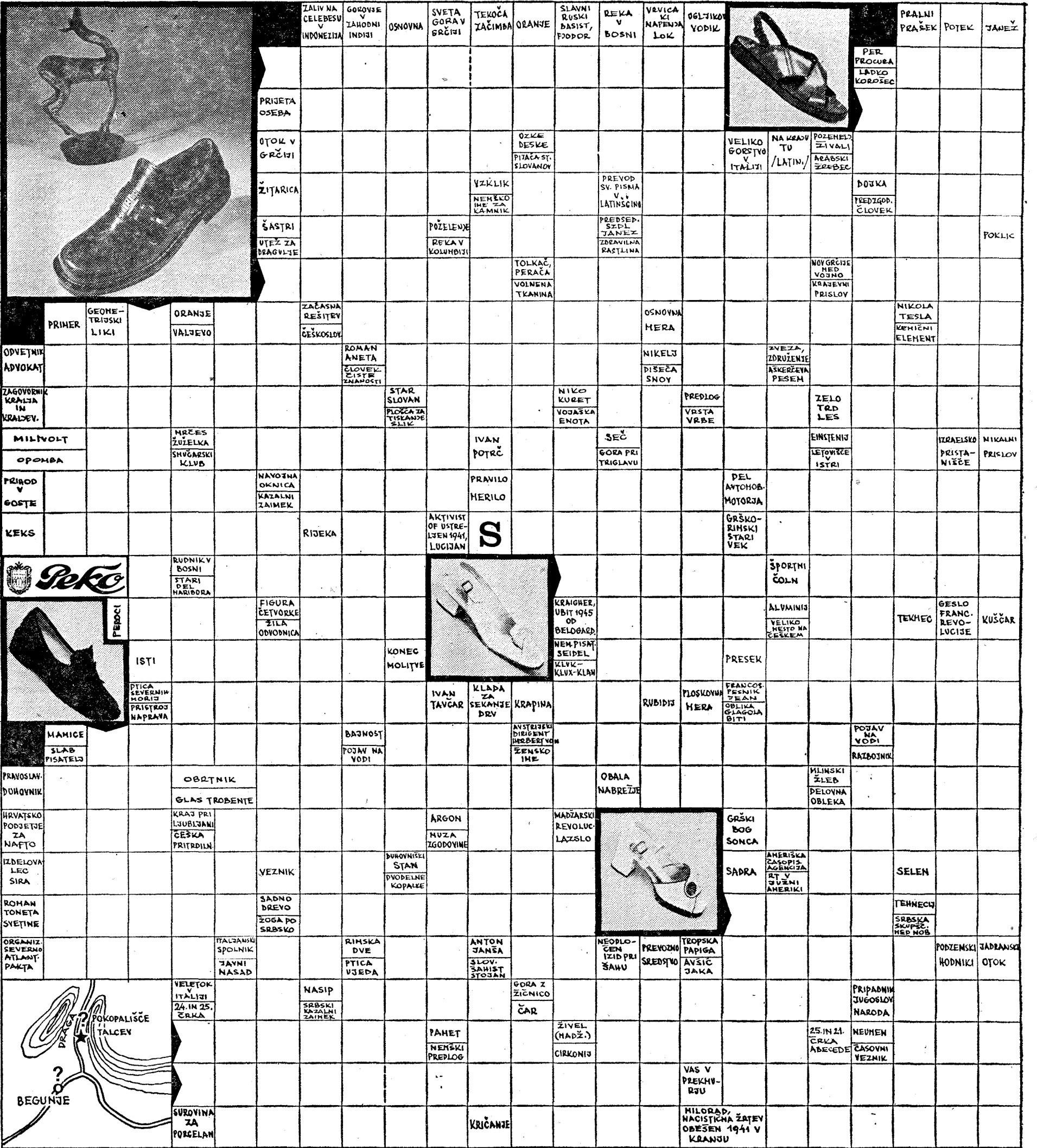
Prodajno servisna
organizacija, Ljubljana,
Kotnikova 6,
tel.: 312-933

Iskra

Za 1. maj

PRISRČEN POZDRAV
VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM

Nagradna križanka „Peko“ št. 6

NAGRADNI KUPON 6

Ime in priimek _____

poklic

Točen naslov: _____

Reševalce prosimo, da nam rešitev križanke »PEKO« pošljete do 6. maja 1970. Med izžrebance bomo razdelili štiri nagrade in sicer po 2 moški in ženski ročni uri znamke LORD - LADY 71. Vsaka rešitev naj bo v svoji kuverti, skupaj z nagradnim kuponom št. 6.

Imena izžrebanih reševalcev bomo objavili v štev. 20. od 13. maja 1970.

TOVARNA PLASTIČNIH IN KOVINSKIH IZDELKOV JOŽE KERENČIČ ORMOŽ

izdeluje in nudi:

sodobno plastično embalažo
plastenke za prehrambeno in kemijsko industrijo
avtomobilske dele
izdelke za potrebe gospodinjstva
kuhinjske garniture »Opatija set«
kuhinjske in mesarske nože iz nerjavečih visokoviskoznih jekel.

Delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim
prijateljem priskrbo čestitamo za praznik dela —
1. maj

PODJETJE ZA AVTOMATIZACIJO PROMETA

Ljubljana, Celovška c. 6

pozdravlja vse delovne ljudi, kolektive in
poslovne sodelavce in prijatelje za pra-
znik dela in mednarodne delavske soli-
darnosti — 1. maj.

Naj živi praznik dela — praznik delavca
samoupravljalca.

SKUPŠČINA OBČINE VRHNIKA

Z DRUŽBENO
POLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

čestita vsem delovnim ljudem in kolektivom za praznik dela
1. maj in občinski praznik

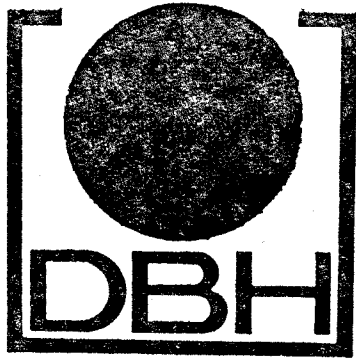
Delovnim ljudem in kolektivom želimo nadaljnjega napredka
na poti k blagostanju slehernega občana in skupnosti.

medex
IMPORT — EXPORT
Ljubljana, Miklošičeva 30

VAM NUDI:

naraven, cvetlični in gozdni med
domačo slovensko medico
preparate na osnovi matičnega mlečka in cvetnega
prahu, kot so: melbrosin super, Gelee Royal,
Polljuven, melbrosin
čebelarški reprodukcijski material in satnice

**VAŠA BANKA — DOLENJSKA BANKA
IN HRANILNICA NOVO MESTO**

**s podružnico v KRŠKEM
in ekspoziturama v METLIKI in TREBNJEM**

- nudi najugodnejšo obrestno mero na hranilne vloge od 6 do 7,50 odstotkov,
- vodi devizne žiro račune in jih obrestuje od 6—7,50 odstotka,
- opravlja devizno-valutne posle, odkup in prodajo valut za službena in privatna potovanja,
- vodi žiro račune občanov,
- daje kredite za stanovanjsko izgradnjo, pospeševanje kmetijstva, obrti in turizma na podlagi namenskega varčevanja,
- odobrava kratkoročne in dolgoročne kredite uporabnikom družbenega premoženja,
- sprejema v hrambo vrednostne papirje in dragocenosti,
- opravlja tudi vse druge bančne posle.

Poslužujte se naših uslug! Denarne posle opravimo hitro, natančno in zaupno pod najugodnejšimi pogoji.

Poslužujte se hranilne službe, ki jo za vas opravljajo tudi vse pošte na področju banke in kmetijske zadruge: Metlika, Trebnje, Žužemberk, Novo mesto in Agrokombinat Krško

Vsak vlagatelj, ki ima na svoji vlogi najmanj 500.— din je nezgodno zavarovan.

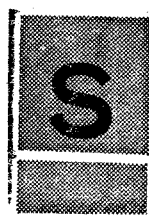
Ne pozabite: VEZANE VLOGE — VIŠJE OBRESTI.

VELETEKSTIL

LJUBLJANA, MASARYKOVA 17

vabi

maloprodajo, da pri nakupu tekstilnega blaga obiše skladišča na Masarykovi cesti 17.

ZAVAROVALNICA SAVA

čestita čitateljem za
PRAZNIK DELA 1. maj!

NUDIMO DELOVNIM KOLEKTIVOM IN OBČANOM
NAJSIRŠO ZAVAROVALNO ZASČITO
Dosegli smo že preko

1.000.000 zavarovanj

in smo po številu zavarovanj prvi v Jugoslaviji!

VABIMO VAS, DA SE NAM ČIMPREJ PRIDRUŽITE, KAJTI NESRECA
NIKOLI NE POČIVA!

Pohištvena industrija

GARANT

POLZELA

Izdeluje kvalitetne klasične in sodobne spalnice kompletne in kosovno.
Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem pošiljamo prvomajske čestitke.

UPRAVA

ELEKTRO LJUBLJANA

LJUBLJANA, TITOVA 38

čestita delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem za 1. maj —
mednarodni praznik dela.

Delovnemu človeku želimo prijetnega razvedrila in počitka v prazničnih
dneh.

MAVRICA

trgovsko podjetje z barvami, laki in kemikalijami
na debelo in drobno

nudi cenjenim potrošnikom v svojih skladiščih na debelo

LJUBLJANA, Šmartinska c. 110.

BEOGRAD, Bulevar JNA — Jajinci 4 in

NIŠ, ul. Alekse Nenadovića 24
in v poslovalnicah na drobno v Ljubljani

»KARMIN«, Resljeva c. 1,

»ORIENT«, Titova c. 22,

»KOLIZEJ«, Gosposvetska 13,

»PLAVICA«, Wolfova 12,

»MURKA«, Sentvid 91 in

»COLOR«, Celovška c. 99 a

vse vrste blaga za reprodukcijo in široko potrošnjo, kot premaze, firmeže,
razredčila vseh vrst, ščetarski izdelki, proizvodi iz gume in plastičnih mas,
vrvarski izdelki, tehnično blago in zaščitna sredstva, ultrapas in druge zidne
obloge.

Priporočamo se za nakup.

DELOVNI KOLEKTIV

TERMoeLEKTRARNE

iz Trbovelj

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim partnerjem za praznik dela — 1. maj.

Na oddelku damske konfekcije v Modni hiši so v prodaji ekskluzivni modeli pomladanskih plaščev iz odličnih materialov ter aktualnih krojev. K modnemu maxi plašču lahko kupite tudi mini krilo v istem materialu.

Cena plaščev je 750 din, kril pa 190 din.

MODNA HIŠA

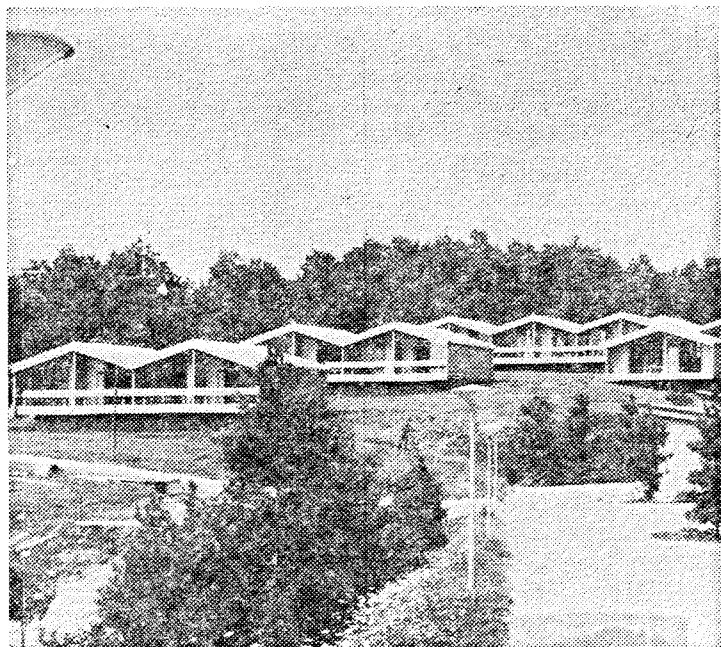
LJUBLJANA - MARIBOR

PRODAJNI SERVIS

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

PIONIR

NOVO MESTO

s svojimi poslovnimi enotami gradi vse vrste objektov visoke in nizke gradnje:

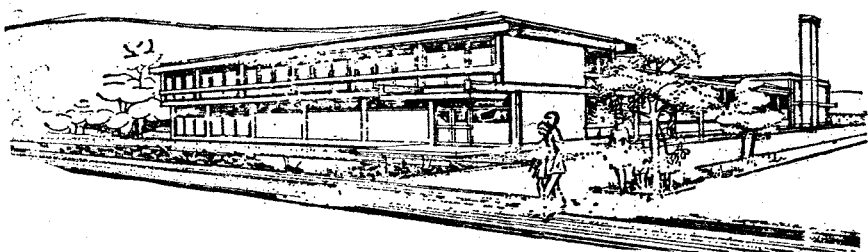
NAJSODOBNEJŠE STANOVANJSKE STAVBE, TURISTIČNE, INDUSTRIJSKE IN KMETIJSKE OBJEKTE, MOSTOVE, CESTE ITD.

po sodobnih metodah, s priznano kvaliteto in v dogovorjenih rokih.

S centralnimi obrati izvršuje gradbeno obrtniške in avtomatične usluge.

Razpolaga tudi z lastnim projektivnim birojem.

Investitorji, poslužujte se naših uslug, ki jih priporočamo!

Tovarna obutve

ROŽNIK

LJUBLJANA – TRŽAŠKA CESTA 108
telefon: 61-381, 61-945

Vsem poslovnim prijateljem, delovnim ljudem in občanom želimo prijetno praznovanje praznika dela 1. maj.

Delovni kolektiv se priporoča za nadaljnjo naklonjenost.

Lisca

SEVNICA

obvešča cenjene kupce, da je pripravila za sezono 1970 bogato izbiro ženskih kopalnih oblek iz najbolj kvalitetnih elastičnih tkanin, v vzorcih in modelih, ki so ekskluzivni v Evropi.

Enodelne:

PORTOFINO, PALERMO, JESOLO, GRECCO, SAN REMO, MARINO, KATICA, JANJA, DARINKA, CARMEN, KSENIJA, ALENKA, MIRJANA, SLAVICA, NEVENKA, ZLATA, TEREZA, BERTA, VILMA, STELA, MILOJKA, GORDANA

Dvodelne:

NAPOLI, BARI, ACA, META, BEBA, LOLA, ADA, RADA, LEA, TEA, MIŠA, CICA, HEDA, RIA

PRAVILA ŽREBANJA:

V žrebanje je vključen vsak kupec kopalne obleke »LISCA-BOUTIQUE 1970«, ki izpolni nagradni kupon in ga pošlje na naslov: Konfekcija LISCA, Sevnica. Javno žrebanje prispelih kuponov bo konec avgusta ali v začetku septembra in bo prenašano po televiziji.

Izžrebanim nagrajenim kupcem oskrbi LISCA brezplačno potovanje iz Sevnice na Kanarske otoke in nazaj s sedemdnevno brezplačnim bivanjem v mestu PUERTO DE LA CRUZ (Tenerife) v hotelu CA-RIVER.

Nagrajeni kupci bodo potovali z avtobusom iz Sevnice v Ljubljano, od Ljubljane do Münchna z vlakom v vagonu in z avionom od Münchna na Kanarske otoke.

Potovanje bo trajalo od 7. do 16. novembra 1970. Organizira ga KOMPAS, Celje, ki bo udeležencem dal vsa potrebna navodila.

Nagrajeni kupec lahko svojo pravico odstopi drugemu, ne more pa terjati od LISCE plačila namesto potovanja.

Kopalne obleke LISCA-BOUTIQUE 1970. v prodaji v vseh modnih trgovinah od aprila dalje. Pri nakupu prekontrolirajte, ali je h kopalni obleki priložen nagradni kupon.

Zelimo, da bi vam bila sreča pri žrebanju naklonjena in prijetno 7-dnevno bivanje in kopanje v aranžmaju »Poletje v zimi« na Kanarskih otokih.

Kopalne obleke »LISCA-BOUTIQUE 1970« so opremljene s kuponi za nagradno žrebanje

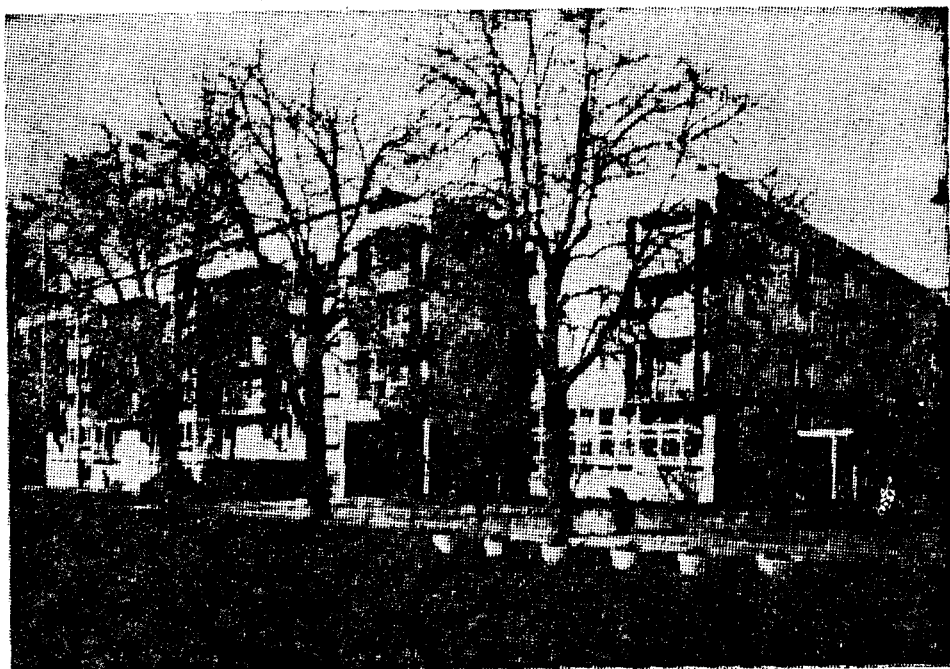
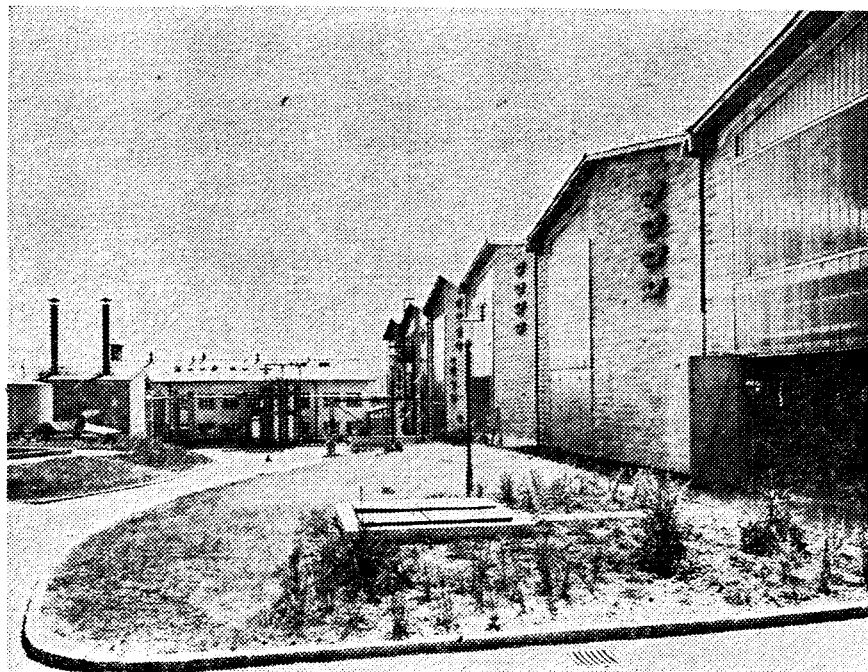
Z
LISCO
NA
KANARSKE
OTOKE

»Lisca«
Boutique
70

KRKA • tovarna zdravil • Novo mesto

farmacevtski preparati
veterinarski preparati
farmacevtske in kemične surovine
insekticidi
tehnični preparati
kozmetični izdelki

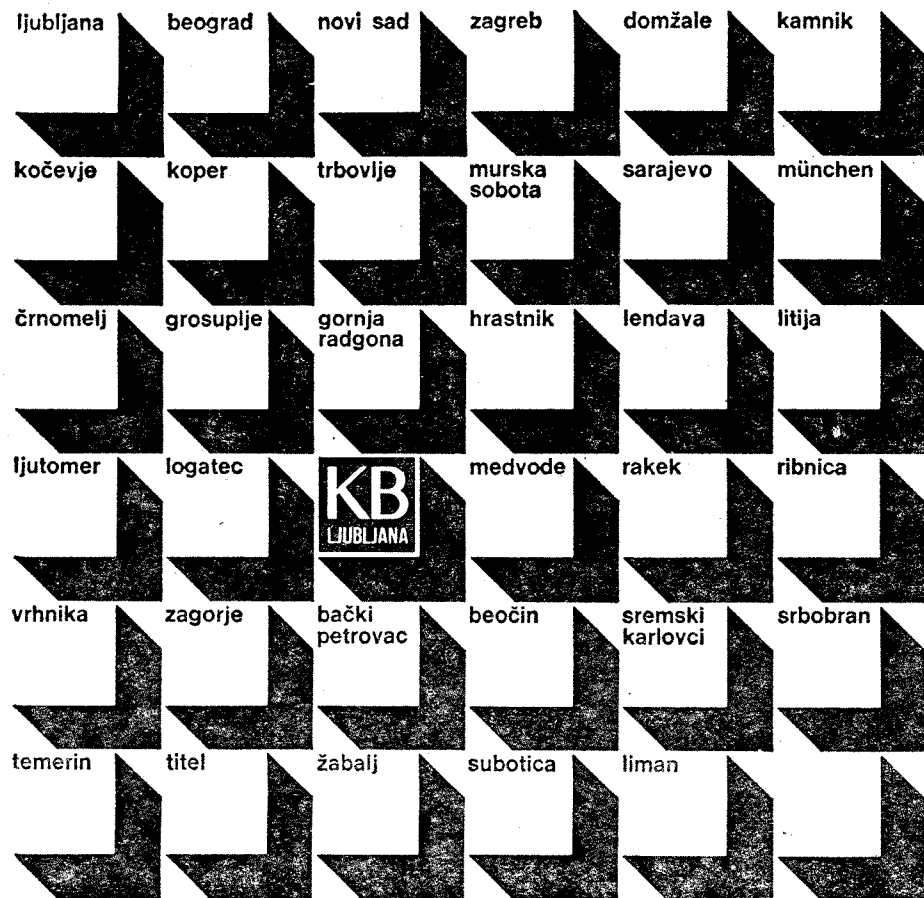
SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE
KONSTRUKTOR
MARIBOR, SERNCEVA UL. 8 — TELEFON 25-930 — TELEX YU-KONMAR 331 80

Izvaja doma in v tujini vse vrste gradbenih del.
Gradimo za trg in prevzemamo inženiring.

V sklopu podjetja je še kovinski in mizarški obrat,
obrat betonskih elementov in projektivno-tehnološki biro.

Delovnim ljudem Jugoslavije in poslovnim prijateljem priskrbe pozdrave in najboljše želje za delavski praznik — 1. maj.

pravi naslov za denarna vprašanja

ŠIROKA MREŽA POSLOVNIH ENOT
ZDRUŽENA Z DOLGOLETNIMI
IZKUŠNJAMI IN NAJSODOBNEJŠO
TEHNIČNO OPREMO OMOGOČA
ZANESLJIV IN UČINKOVIT
BANČNI SERVIS ZA
GOSPODARSKE ORGANIZACIJE
IN OBČANE

NAŠ BANČNI SERVIS
POENOSTAVLJA VAŠE
DENARNE ZADEVE
NAŠI VARČEVALNI PROGRAMI
OBSEGAJO TUDI VAŠE INTERESE

ZAUPNOST POSLOVANJA
JE TRADICIONALNA VREDNOTA NAŠE BANKE

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

Industrija usnja

Vrhnika

Prodajalna „Krzno“
Ljubljana, Mestni trg 22

nudi krznena oblačila
usnjena oblačila
izdelava po naročilih

Preproge za prevleko
avtomobilskih sedežev

TRGOVSKO PODJETJE
 CVETLICARNE
EXPORT - IMPORT
LJUBLJANA, Titova 38

TRGOVINE:
ORHIDEJA, prehod Nebotičnika
CVETLICA, Titova 3
ROZA, Nazorjeva 3
TELEFLORA, Wolfova 10
MIRTA, Čopova 24
CIKLAMA, Titova 38
VIJOLICA, Rozmanova 2
IRIS, Na železniški postaji
ZVONČEK, Lundrovo nabrežje 3

oskrbuje cenjene potrošnike in nudi usluge:

- s svežim cvetjem in z vsemi vrstami aranžmajev po želji
- z aranžmaji iz umetnega cvetja — vse vrste vencev
- s semenskim blagom, zelenjadnimi in cvetličnimi semeni, gomolji in čebulicami cvetic
- z zelenimi in cvetočimi lončnicami
- z umetnimi gnojili in sredstvi za varstvo rastlin, vrtnarskim orodjem
- z drogerijskim in kozmetičnim blagom kakor tudi z okrasnim blagom iz stekla, porcelana, gline in keramike
- z zemljo za lončnice

Dajemo strokovne nasvete

Rezka Traven:

Temeniška — Stiška četa

Za razvoj narodnoosvobodilnega gibanja so bile zelo pomembne zveze med posameznimi okupiranimi pokrajinami. Ena izmed zelo važnih ilegalnih poti prek italijansko-nemške okupacijske meje na Dolenjskem je bila Stična—Temenica—Liberga, ki je povezovala Ljubljansko pokrajino s Štajersko. Da bi bilo po tej poti organizatorjem narodnoosvobodilnega gibanja in partizanskim enotam omogočen varen prehod prek meje, sta Centralni komite KPS in glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet sklenila poslati na to področje partizansko skupino, ki bi poleg vojaških akcij izvajala tudi nadzor nad ilegal-

Mirko Perc-Maks Fischer, komandir čete in narodni heroj

no potjo po Temeniški dolini prek okupacijske meje.

Ustanovitev partizanske enote v severozahodnem delu Dolenjske so pripravljali voditelji narodnoosvobodilnega gibanja na mnogih sestankih v Ljubljani.

Enega izmed teh sestankov, na katerem so razpravljali o možnosti nastanitve partizanske enote na področju Temeniške doline, se je udeležil tudi član okrožnega komiteja KPS za Grosuplje Radko Polič. Tone Tomšič, ki je vodil sestanek, je Radka Poliča seznanil z Mirom Percem. Le-tega je bilo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet določilo za komandirja partizanske enote, ki jo je nameravalo ustanoviti na severozahodnem področju Dolenjske.¹

Na omenjenem sestanku so ugotovili, da bi se zaradi ugodnega političnega položaja v tem delu Dolenjske lahko zadrževala in oskrbovala večja partizanska enota.²

Spomladi 1941 je na področju severozahodne Dolenjske politično deloval inštruktor CK KPS in organizator narodnoosvobodilnega gibanja študent Adolf Jakhel-Dolfe Kvas iz Polja pri Ljubljani.³ Junija 1941 je bil ustanovljen ob navzočnosti Toneta Tomšiča

okrožni komite KPS za Grosupeljsko okrožje, katerega člani so bili: Adolf Jakhel kot sekretar, študent Radko Polič-Tone Gorjanc, zidar Janko Rode-Ilija, pozneje tudi Jože Kovač-Vanjo, delavec v tovarni motovoza in platna v Grosupljem.⁵

V Temeniški dolini in dolini Krke je bil politični organizator narodnoosvobodilnega gibanja in odborov OF Vili Šval iz Ivančne gorice. Po vdoru Italijanov je zapustil službo notarskega pripravnika pri notarju Arturju Mravljetu v Logatcu in se kot napredni član levega krila društva Sokola v Ivančni gorici, takoj po ustanovitvi Osvobodilne fronte vključil v borbo proti okupatorju. Pri Švalovih so se zbirali na sestankih in razpravljali o ustanovitvi prvih odborov OF organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja v dolini Krke, Višnje gore, Ivančne gorice, Stične, trgovski pomočnik član KPS Jože Kovačič, delavec Franc Poljanec, prof. Mirko Pušlar, Vili Šval in njegov brat pravnik Milan Šval, učitelj Edo Turnher in drugi simpatizerji KPS. Večkrat sta prišla iz Ljubljane k Švalovim tudi ing. Ludvik Fedran in sodnik KRS Rus. Po navodilih Borisa Kidriča je Vili Šval z drugimi organizatorji OF ustanovil že v prvih mesecih okupacije prve odbore OF v Višnji gori, Ivančni gorici, Stični in še v drugih predelih doline Krke. Na povabilo Borisa Kidriča se je udeležil tudi pomembnega sestanka v Ljubljani, kjer so razpravljali o oboroženi vestaji v Sloveniji.⁵

Na začetku julija 1941 je bilo v tem delu Dolenjske že toliko terenskih odborov OF, da so lahko ustanovili tudi okrožni odbor OF za stiško okrožje. V prvem odboru ODOF Stična so bili Marko Pušlar iz Hudega pri Ivančni gorici kot sekretar, Vili Šval kot blagajnik in Edo Turnher iz Višnje gore. Pozneje so kooptirali v odbor še člane Jožeta Kovačiča iz Stične, železničarja Jožeta Šemeta in mizarja Franca Zupanciča, ki sta bila tudi iz Stične, kmečkega delavca Franca Poljanca s Krke ter uslužbenko na sodišču Pepco Zajc iz Ivančne gorice, ki sta jo v odbor predlagala Adolf Jakhel in Miro Perc, komandir Stiške čete.⁶

Takoj ko je takratni sekretar okrožnega komiteja KPS Ljubljane in okolice Boris Kraigher sporočil Miru Percu, da ga je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet imenovalo za komandirja partizanske enote, ki naj bi odšla na severozahodno področje Dolenjske, je Miro Perc pričel zbirati iz vrst članov KPS prostovoljce, ki bi odšli z njim na Dolenjsko v partizane. Že na prvih partijskih sestankih v Ljubljani, kjer so razpravljali, kdo na bi odšel v partizane, se jih je odločilo več.⁷

Janez Učakar iz Šiške, ki je odšel s to partizansko skupino na Dolenjsko, pripoveduje: »Za odhod v partizane sem se odločil prostovoljno na osnovi idejno politične zavesti kot član KPS. Z Mirom Percem me je seznanil takratni rajonski partijski sekretar za Šiško Jože Sluga-Lenart na ilegalnem sestanku v gozdu nad Kosezami ob Večni poti. Sestanka so se udeležili tudi tisti člani KPS, ki so odšli med prvimi v partizane z Mirom Percem. S tega sestanka se spominjam Tončka Kopitarja iz Dravlj, ki zaradi materine bolezni takrat ni odšel v partizane, Srečka Zagajarja iz Šiške, Lojzeta Terčiča iz Bežigrada in Johana iz Koroške. Bi-

Srečko Zagajnar, politkomisar čete

lo jih je še več, vendar jih takrat nisem poznal. Na sestanku smo dobili posebno navodila za odhod.

Dne 10. avgusta, v nedeljo, smo se odpeljali proti Dolenjski s prvim jutranjim vlakom Miro Perc, Lojze Terčič, Srečko Zagajnar in jaz. Na železniški postaji v Ivančni gorici nas je pričakal Jože Kovačič iz Stične ter nas odpeljal na svoj dom, kjer smo dobili navodila o nastanitvi in nalogah, nato pa smo še isti dan odšli v vas Mekinje nad Stično, kjer nas je sprejel pod streho pristaš OF kot »štajerske emigrante«. Dva dni nato sta se nam priključila tudi Johan in neki Primorec, ki mu je bilo ime Milan; z njima sem se srečal na sestanku ob Večni poti.

Cas, ki smo ga preživeli v Mekinjah, smo porabili za politične akcije: pridobivanje simpatizerjev narodnoosvobodilnega gibanja, agitacija za vstop v partizane, zbiranje orožja in municije itd. Podnevi smo pomagali kmetom pri poljskih delih, ponoči pa smo obiskovali vasi in zaselke v dolini Temenice, Bukovice in Stične kot partizani Temeniške čete, kjer smo se sestajali s simpatizerji in člani OF. V teh dolinah in v vaseh Mekinje, Metnaji, Pristava, Bukovica, Temenica, Radohova

vas ter v Stični pa tja do Javorja ob italijansko-nemški okupacijski meji so vaščani že vedeli za program OF, nekateri pa so bili tudi člani odborov OF.

V nočnih urah smo se borci Temeniške čete sestajali tudi s skojevci iz Stične, Pungerta, Radohove vasi, Vira in Ivančne gorice.⁸

Organizator SKOJ v občini Stična je bil Jože Kovačič iz Stične. V skovjevskem aktivu, katerega sekretar je bil Jože Kovačič, so bili ključavnicar Lado Batinica, vajenec Slavko Medved, Drago Erjavšek-Peče, dijak Srečko Zajc iz Ivančne gorice, delavca Edi Hrast in Stanko Kovačič iz Vira pri Radohovi vasi, delavec Milan Mehle iz Pungerta pri Velikem Gabru, Slavko Kastelic in drugi. Od teh so se priključili borcem Stiške čete Edi Hrast, Jože Kovačič, Stanko Kovačič, Milan Mehle ter Srečko Zajc, katerega pa so poslali domov zaradi mladoletnosti; po odhodu Jožeta Kovačiča v partizane je postal sekretar skovjevskega aktivu v Ivančni gorici in v Stični.⁹

Ko so terenske organizacije OF organizirale obveščevalno in kurirsko službo ter določile aktiviste za oskrbovanje prehrane partizanov in ko je bila zbrana oprema za taborišče, so se borci Temeniške čete (— štajerski emigranti) utaborili v gozdu nad zaselkom Potok, kjer so ob Stiskem potoku postavili partizansko taborišče in formirali vojaško enoto.¹⁰

Pri zaprisegi je Temeniška četa štela dvanajst borcev: Slavko Kunc-Slavc, Janez Jeras-Džule, Vili Mayer-Martin, Miro Perc-Maks Fischer iz Most pri Ljubljani, Lojze Terčič, Janez Učakar-Skarja, Ivan Zupanc-Johan, Srečko Zagajnar iz rajona Šiška-Bežigrad, Milan s Primorskega in še trije borci, katerih imen ni bilo mogoče ugotoviti. Komandir čete je bil Miro Perc, Srečko Zagajnar pa politkomisar.¹¹

Borci so bili oboroženi s puškami, nekateri so imeli tudi pištole, četa je imela tudi nekaj bomb in puškomitraljez, ki sta ga prinesla iz Višnje gore Janez Učakar in Srečko Zagajnar.¹² Radko Polič piše v knjigi »Čudežna pomlad«: »Prvi puškomitraljez - zbrojevko, s katero je Stiška četa šla v prvo akcijo, in eno puško ter dva zaboja municije ji je priskrbel Tone Dolinšek, takrat član okrožnega komiteja KPS za Ljubljano. Ko se je ob razpadu Jugoslavije vračal z Dolenjske v Ljubljano, je na klanec nad Višnjo goro skril puško-mitraljez pod kup suhih smrekovih vej, puško in municijo pa je zakopal v pesek v gozdu.«¹³

V četi je bilo več borcev, ki niso poznali najosnovnejših pravil o ravnanju z orožjem, zlasti ne s puškomitraljezom. Zato je pričel Miro Perc pouk o spoznavanju in uporabi orožja. Toda kraj, kjer je stalo četno taborišče je bil neprimeren za vojaške vaje. Politični aktivist Jože Kovačič je borcem Temeniške čete preskrbel v Mehletovi zidnici v zaselku Debeli hrib pod Primsko-vim novo bivališče, kjer so si uredili poseben prostor za strelske vaje.¹⁴

Dobro je
če veste...

NAJDRŽAJI HRIB NA SVETU? Z geološkimi raziskavami so dograli, da sestoji hrib Venčac pri Arandjelovcu iz marmora in da doseže sloj tega okrasnega kamna polkilometrsko debelino. Hrib sestoji iz različnih vrst marmora — iz rožnatega, belega, alabastra in opala. Za ta okrasni kamen plačajo 126 dolarjev po kubičnem metru. Strokovnjaki so poskušali izračunati vrednost zalog, ki jih skriva v svojih nedrih Venčac, pa zamen, ni jim uspelo. Vsi njihovi približni računi so pokazali, da je Venčac »verjetno najdražji hrib na vestu«.

NA NASEM PLANETU ŽIVI PRIBLIZNO 3000 VRST KUSCARJEV. Med njimi so znani zlasti kameleoni zaradi spreminjanja kožne barve. Pri drugih vrstah kuščarjev je ta lastnost precej manj izrazita. Spreminjanje kožne barve je posledica obstoja posebnih celic, ki se imenujejo kromatofori (celice z barvili v koži raznih živali). Na vseh celinah živi približno 80 vrst kameleonov, v sami Afriki pa okrog 40 vrst. Pri kameleonih, ki živijo v tropskih predelih, je poglavna barva: zelena in temno rjava, poleg teh barv pa pridejo v poštev še: bela, črna, blede rožnata in pepelnato siva. Potemtakem je barvni mavrični pramen precej širok in pisan. Večina kameleonov je dolga 20 do 30 cm, najdaljši pa dosežejo 60 centimetrov dolžine. Kameleoni lovijo zelo spretno razne žuželke, prav posebno se muhe. To jim omogoča dolgi, lepljivi jezik, ki lahko ujame muho na 15-centimetrsko razdaljo. Nekaj posebnega so kameleonove oči. Njegovo oko se namreč lahko obrača vsako zase, navzgor, navzdol, na levo, na desno — neodvisno drugo od drugega.

SEVERNA AMERIKA JE DOMOVA LIŠČE VECINE KLOPOTAC, ki imajo na koncu repa poseben organ — klopotalo, sestavljeno iz niza trdih, roženastih obročk. Obročki so preostanki kačje preobleke; njihovo število se po vsaki levitvi poveča. Mlade strupenjače imajo samo eno klopotalo, ki, kajpada, ne klopoče. Sele po več levitvah se oblikuje na repu več obročkov, ki so votli ter se pri premikanju kože trepo ob trdo podlogo in klopočejo. Trditve, da je moč po številu obročkov določiti starost klopotalce, ne drži. Klopotanje opozarja na bližajočo se nevarnost vse živali, ki jih klopotalca lovi. Človek sliši klopotanje strupenjače na 40-metrski razdalji.

MORSKI PAJEK JE RIBA, ki živi na dnu morja v globinah od 10 do 150 metrov. Pokrit je s peskom. Živi tudi v Jadranskem morju. Morski pajek ima v svojem telesu več strupenih žlez. Če se dotakneš bodice te ribe na hrbtni strani plavuti ali na skržnih poklopcih, izločijo bodice hud strup. Človek, ki se zbode, občuti hudo bolečino; pri tem pride lahko na mestu vzhoda do nevarnega vnetja. Če se nabode na bodice manjša ribica, deluje strup smrtno, riba pogine, pajek jo požre. Ribiči se morskega pajka boje. Njegovo meso pa je izredno okusno. Pri kuhanju ribe strup izgine, ter ni posledje nikakršne nevarnosti več, da bi se človek zastrupil.

OTROK IZ EPRUVETE (steklene cevke za kemijske in druge poskuse). Znani angleški ginekolog (zdravnik za ženske bolezni) dr. Patrick Steptoe upa, da mu bo kmalu uspelo uresničiti spočetje otroka v laboratoriju, in sicer v epruveti. Po prvi stopnji spočetja bo zaplodek premestil v maternico Sylvije Allen, stare 34 let. Sylvia živi že pet let v neplodnem zakonu. Steptoe je vzel iz njenega jajnika jajce in ga oplodil s semenom njegovega moža Kena Allena. Za zdaj je vse v najlepšem redu, čez 50 dni pa se bo zaplodek vrnil v Sylvijino maternico. Steptoe je prepričan, da bo poskus popolnoma uspel in da bo tako zaplojen otrok popolnoma normalen. Profesorju Edwardsu z univerze v Cambridgeu, s katerim sodeluje ginekolog Steptoe, je že pred letom dni uspela prva oploditev ženskega jajčeca v epruveti.

NOVA MODA... Najelegantnejše (in, seveda, najpetičnejše) Newyorčanke nosijo na slovenskih sprejemih ročne torbice, ki imajo obliko jajca, okrašenega z dragulji. Ta zadnji krik mode je prišel iz Indije. Taka torbica stane najmanj 6600 novih din, lahko pa je še dražja.

Izzrebani
reševalci

Za nagradno križanko številki 3 smo prejeli 517 rešitev. Izzrebani so bili sledeči reševalci:

1. Slomšek Josip, Jurčičeva 1, Velenje
2. Dr. Silc Tatjana, C. heroja Maroka 2, Sevnica
3. Jarc Franc, Pivola 11, p. Hoče pri Mariboru, ki prejmejo žensko ročno uro znamke LADY 71, ter
4. Bajželj Vinko, Maistrova 4/a, Ljubljana
5. Čok Anton, Solinska pot 10, Portorož in
6. Rorman Iztok, Mlakarjeva 22/II Kranj, ki prejmejo moško ročno uro znamke LORI 71.

Izzrebanec iz Ljubljane naj se oglasi na upravi TV 15, v Beethovnovi 10, pritli, sola 13, ostalim bomo ure poslali po pošti.

- 1 Arhiv CK ZKS in Radko Polič, Čudežna pomlad, str. 26, 27
- 2 Radko Polič, Čudežna pomlad, str. 27 in Pepca Zajc poročena Udovič, ustni vir
- 3 Arhiv CK ZKS in Milan Šval, u. v.
- 4 Arhiv CK ZKS
- 5 Glej opombo 3
- 6 Glej op. 3 in Pepca Zajc-Udovič, u. v.
- 7 Arhiv CK ZKS
- 8 Janez Učakar, u. v.
- 9 Stane Hrast, Slavko Medved in Pepca Zajc-Udovič, u. v.
- 10 Glej op. 8
- 11 Janez Jeras, Lojze Terčič, u. v. in op. 8
- 12 Glej op. 8
- 13 Radko Polič, Čudežna pomlad, str. 27
- 14 Glej op. 8

Nadaljevanje prihodnjic

Dve zlati poroki v eni družini

Zakonca Josip in Angela Bajc iz Ljubljane sta 14. aprila praznovala zlato obletnico poroke. Josip se je rodil pred 87. leti v kmečko-delavski družini iz Bukovja pri Postojni, Angela pa je prirojala na svet v zavedni učiteljski družini, 1887. leta na Opčinah. Kot mlad oficir avstro-ogrsko mornarice je Josip med I. svetovno vojno v Trstu spoznal svojo bodočo družico, s katero se je kasneje preselil v Ljubljano. Med obema vojnama je bila Bajcova petčlanska družina večkrat lačna kot sita, saj se je moral Josip kot zaveden Slovenec po vstopu dr. Korošca na politično sceno, predčasno upokojiti. Med zadnjo vojno pa so vsi Bajcovi podpirali NOB, hčerka Duša pa je odšla 1943 v partizane. Po končani vojni se je oče Josip zaposlil kot inkasant pri Slovenskem poročevalcu, pozabil pa ni tudi na svojega konjička — lov. Se danes je častni član lovske zveze.

Le štiri dni kasneje, pred petimi desetletji, 18. aprila pa sta v Bukovju skočila v »zakonski jarek« 75-letni Jože in 74-letna Franciška Premru (rojena Bajc), najmlajša sestra »zlatega ženina« Jakoba. Po končani »odisej« v Rusiji, med I. svetovno vojno, se je Jože vrnil v Bukovje, kjer ga je čakala Franciška. Kmalu so se jima rodili trije otroci: dva sinova in hčerka, zato je moral oče Jože v Ameriko s trehuhom za kruhom, kot toliko Slovencev v tistem času. Ko se je po sedmih letih vrnil domov, mu je Franciška podarila še hčerko Panči. Zadržala se je vojna — njihova družina je za svobodo plačala visoko ceno: sinova Jože in Ludvik se nista nikoli vrnila s hribov, hčerka Rozalija je preživela leto dni v koncentracijskem taborišču Ravensbrücku, oče pa je kot terenski delavec več časa preživel v ilegali.

Vsi člani obeh družin imajo priznana dvojna leta, so člani ZB in imajo visoka odlikovanja za svoje delo med NOB in po njej. Iskreno jim čestitamo!

RAJKA DREMELJ

Imeli smo ljudi

Milan Maraž

Zibelka mu je stekla v Steverjanu, ki je zdaj v Italiji, 20. maja 1911. Doma so bili revni, tudi sam se je preživljal s priložnostnim delom, dokler 1936 ni dobil službe lovkega in gozdne čuvarja v Istri. Toda po letu dni so ga klicali v pisarno in ga vprašali, če je član fašistične stranke. Ni bil in moral je iz službe.

Aprila 1942 se je vključil v OF v domačem kraju. Januarja 1943 so ga aretirali in poslali v posebne delovne kazenske enote italijanske vojske v mesto Potenza. Tudi čez tri tedne je zbežal in se prebilo do doma in se prijavil partizanom. Ni bil sposoben za vojsko zaradi bolezni, zato je ostal na terenu v vzhodnih Brdih. Leta 1944 je postal poveljnik narodne zaščite, na prvih volitvah pa so ga izvolili za tajnika rajonskega odbora OF.

Stevarjan je po vojni prišel v angleško zasedbeno območje. Angleži so Maraža začeli nadzirati, preiskali so mu hišo in našli orožje. Zato so ga aretirali. Spustili so ga po vplačanem jamstvu, nakar je zbežal na naše območje. Nekaj časa je živel v Kopru, po priključitvi Primorske k Jugoslaviji pa se je nastanil blizu svojega domačega kraja v Humu. Nekaj časa je delal kot finančni referent pri krajevni ljudski odboru, nato pa je bil do upokojitve 1967 lovski čuvaj. Umrl je 20. marca letos. V spominu nam bo ostal kot dober tovariš!

Bogomil Kavčič

Nepričakovano nas je zapustil Bogomil Kavčič, star komaj 63 let. Od njega smo se poslovili 5. aprila na tolminskem pokopališču. Ob odprtem grobu sta mu spregovorila predstavniki družbeno političnih organizacij in njegov soborec Dori. »Bil si delaven, skromen, in pravi tovariš,« lta dejala, »zato naj ti bo lahka slovenska zemlja«.

Že kot deček je tovariš Kavčič okusil preizkušnje življenja, ko je moral v begunstvo, ker je nad njegovim rojstnim Tolminom vohala prva svetovna vojna. Trnjeva je bila njegova življenjska pot od solarja do usposobitve za trgovskega pomočnika. Bil je zvesti sin slovenskega naroda, kakršen je bil njegov oče, zato tudi ni mogel pod fašizmom dobiti redne zaposlitve in se je med dvema vojnama preživljal s priložnostnimi deli.

Konec leta 1942 se je vključil v delo za OF. V NOV pa je stopil septembra 1943 zelo aktivno in delal v tehniki »Krn«. Tam ga je osnovna organizacija KP sprejela med svoje člane leta 1944. Z vsvo vneto je prišel za delo tudi po osvoboditvi, ko je opravljal razne gospodne naloge na okraju Tolmina. Bil je dodeljen finančni inšpekciji, nazadnje pa je bil več let pri SDK, kjer se je tudi upokojil. A tud itedaj n imiroval. Vse svoje moči je posvetil Društvu

upokojencev v Tolminu, ki se je pod njegovim vodstvom razvilo v močno družbeno organizacijo, ves čas pripravljeno sodelovati pri reševanju številnih družbeno-socialnih vprašanj, ki jih poraja današnje življenje.

Za svoje nesebično in požrtvovalno delo je že med NOB prejel medaljo za hrabrost, kasneje pa Red zasluge za narod.

Franc Romšak

Pokopali smo ga 17. marca na pokopališču v Vodcah, starega 46 let. Rodil se je v družini revnega kmetu v Palovcah nad Kamnikom. — Kot mnoge druge so tudi njega komaj 17 let starega mobilizirali v nemško vojsko in ga po kratkem urjenju poslali v boj proti Rdeči armadi. Že čez nekaj dni je pobegnil in se vdal. Nato je bil več kot leto dni pri sovjetskih partizanih, kjer si je prislužil odlikovanje za hrabrost. Leta 1944 pa se je s 1. jugoslovansko brigado iz SZ vrnil v domovino ter se bojeval nato še na sremski fronti. Tam je bil huje ranjen v roko in je ostal invalid. Tudi za junaštvo v teh bojih je bil odlikovan.

Po vojni se je naselil v vasi Utik pri Bukovici, kjer je bil aktiven član v vseh organizacijah. Spominjali se ga bomo kot dobrega tovariša!

Ivana Mrak — Bernardova mama

Pred več kot petdesetimi leti je zapustila svoj domači kraj Stražišče pri Kranju ter se z možem naselila v Studencih pri Medvodah. Rodila je pet otrok in jih lepo vzgojila.

Ze prvo vojno zimo je postala članica OF. Njena družina in vas sta postali znani partizanski oporišči. Borci so prihajali k njim, skrivala je ranjence, prek njene hiše so vodile obveščevalne zveze. Sin Tone pa je tudi sam postal partizan in je bil hudo ranjen. Moža so ji zaprli v Begunje.

Zdaj, ko je nenadoma umrla, smo se začeli zavedati, koliko je naredila za vse nas in kako težko jo bomo pogrešali.

Anton Komac — Matevž

Rojen je bil 1914 v Lepeni v številni družini malega kmeta. Komaj je dorasel, sta mu umrla oče in mati. Kot najstarejši ju je moral nadomestiti v skrbi za mlajše.

Kot zavednega Slovenca so ga fašistične oblasti skupaj s tisoči vrstnikov konfinirali, znašel se je na otoku Sardiniji. Tam je

Iz bratskih republik

POGOVORILI SO SE S PREDSEDNIKOM ZRB NOV JUGOSLAVIJE

V Bački Palanki so sklicali se-stanek aktivna borcev, katerega se je udeležil tudi predsednik zveznega odbora ZRB NOV Jugoslavije Marijan Cvetković. Skupno so obravnavali pereče probleme borcev iz te občine. Pri tem je beseda stekla o priznanju delovne dobe za čas zaposlitve borcev v kmetijskih delovnih združenjih, o borcih iz leta 1941, o odnosu delovnih organizacij do borcev, o nezaposlenih borcih in še o nekaterih podrejenih zadevah. V razpravi o vsem tem pa so ugotovili, da je treba te zadeve urejati postopoma in vsako zase.

UPRAVA ZA VPRAŠANJA BORCEV IN INVALIDOV

Na nedavni seji Izvršnega sveta SR Srbije so sklenili ustanoviti samostojen organ uprave za vprašanja borcev in invalidov. Predlog v tem smislu so posredovali republiški skupščini Srbije, ki naj o njem razpravlja in ga sprejme.

OMEMBE K NACRTU ZAKONA O ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU

Predsedstvo republiškega odbora ZRB NOV Hrvatske je na svoji zadnji seji razpravljalo o nacrtu zakona o zdravstvenem zavarovanju. Ugotovili so, da v zavarovanju, z izjemo nosilcev partizanske spomenice 1941 in vojaških vojni invalidov, katerih zdravstveno varstvo je urejeno s posebnim zakonom — niso za druge udeležence NOB zagotovljene prav nobene pravice in tudi ne posebno varstvo.

Smatrali so, da je udeležencem NOB treba zagotoviti določene enake pravice v zdravstvenem zavarovanju na vsem območju republike in to neodvisno od finančne moči skupnosti ali delovnih organizacij.

zbolzel za malarijo. Kljub bolezni se je prijavil v NOV in se vključil v 4. prekomorsko brigado. Leta 1944 je prišel v Dalmacijo, kjer so ga odobrli med tiste borce, ki so bili določeni za okrepitev enot 7. korpusa. S to skupino se je prebiral proti Sloveniji. Dodelili so ga »Ljubljanski brigadi«, kjer je dočkal osvoboditev.

Po osvoboditvi si je v domačem kraju ustvaril družino in se zaposlil kot gozdarski delavec. Že pred leti so ga invalidsko upokojili, zadnje čase pa je bil sploh priklenjen na posteljo. Umrl je 4. aprila.

Janez Jarc

Rodil se je leta 1906 v Podutiku pri Ljubljani v delavski družini. V osnovno in obrtno šolo je hodil v Sentvidu, izučil se je za avtokeparja. Kot tak je delal v raznih ljubljanskih podjetjih in že takrat svojim sodelavcem vcepljal napredno miselnost.

Med drugo svetovno vojno je organizirano delal za osvoboditev. K partizanom ni mogel zaradi bolehnosti. Že med vojno so ga sprejeli v KP. Mnogo je pretrpel v Dachau. Po osvoboditvi pa je delal v odborih raznih organizacij. Posebno se je izkazal v Dravljah, kamor se je preselil po osvoboditvi. Kasneje se je preselil v Sentvid, kjer je nadaljeval z delom v terenskih organizacijah. Zdaj ga je prežgodnja smrt iztrgala iz naših vrst. Februarja smo ga pokopali na Zalah. Ostal nam bo v trajnem spominu!

Janko Reš

Priimek Reš pomeni v Slovenskih goricah veliko. Leta 1942 je pod nemškimi kroglami padla mati Janka Reša, ki je pred kratkim umrl star šele 34 let. Nekaj dni za materjo je padel še njegov oče, v spopadu pri Mostju pa sta padla dva njegova strica, borca slovenj-goriške čete. Janko, star šele šest let, pa je moral s sestrami Olgo in Matildo v nemška taborišča. Tam so mu vbrizgali razne injekcije zaradi razpihlih medicinskih poskusov. Vse to mu je pustilo trajne posledice, zaradi katerih je umrl.

Nazadnje je služboval pri »Gradnjah« v Ptuj, kjer je sodeloval v organizaciji delavskega samoupravljanja in v sindikatu. Lani je ob 1900-letnici mesta Ptuj prejel plaketo za delo v športnih organizacijah.

Od njega smo se poslovili pri spomeniku padlim za osvoboditev, kamor smo ga položili k večnemu počitku kot zapoznelo žrtev vojne.

POPRAVEK

Naslov članka na 9. strani zadnje številke »TV 15« se pravilno glasi: Ob 25-letnici bitke na Nanosu (namesto 28-letnici). Prvi stavek tretjega odstavka v 1. stolpcu pa se končuje takole: ...zaradi revščine učenja ni mogel nadaljevati (namesto večine ...).

Politični razgledi

Sovjetsko-ameriška pogajanja o omejitvi strateškega orožja (po ameriški kratici jih na kratko imenujejo tudi SALT) so v prvi fazi v Helsinkih trajala le nekaj tednov (od 17. novembra do 22. decembra lani), sredi aprila pa so se obnovila v dunajskem dvorcu Belvedere. Ameriški diplomat Gerard Smith in sovjetski diplomat Vladimir Semjonov imata pred seboj dolgotrajen in težak posel in že na samem začetku večina »neprizadetih« (se pravi ne-ameriških in nesovjetskih) komentatorjev napoveduje neuspeh pogajanj.

Čeprav je vsemu svetu jasno, da je oboroževalno tekmo mogoče omejiti le s pogajanjem, je tretja svetovna vojna nemogoča, ker bi uničila ves svet, pa velesili še zmerom vztrajata pri že dobro znani teoriji o »ravnotežju strahu«: biti moramo tako močni, da nas nasprotnik ne bo mogel premagati, če pa nas bi že napadel in morda tudi premagal, bi ga prej še sami uničili. Ta teorija je docela brezobzirna, saj se ne menj za druge države in sploh za človeštvo: kot da bi v dvajsetem stoletju ali morda kdaj kasneje še bilo mogoče, da bi se vojna omejila le na spopad med ZDA in ZSSR.

Pri tem je treba upoštevati tudi psihološki pojav, ki mu nekateri pravijo »eskalacija nezaupljivosti«: ena stran ne zaupa drugi, da bo res storila tako, kot bi se dogovorili.

Glede na podatke, ki so jih priobčili ameriški in angleški inštituti za strateške raziskave, sta velesili v nekakšnem ravnotežju glede na celotno oborožitev: ne glede na vrsto raket ali bomb. Se pravi, da jima teoretično ni do tega, da bi se spopadli.

Dunajski pogovori naj bi v glavnem dali odgovore na nekaj tako rekoč tehničnih vprašanj. Ali naj bi »zamrznili« strateško orožje na neki točki? Če bi že bili za to, katere vrste orožja naj bi »zamrznili«, ko pa je velika razlika med sovjetskimi in ameriški izdelki? Na kateri ravni naj bi to storila ena in druga stran? Tako pridemo do pojma enakosti, v katerem so zajeti tile pojmi: število, moč in učinkovitost orožja. To pa se spreminja: drugače je bilo z orožjem v predatomski dobi kot je danes, še drugače pa bo v prihodnosti.

Slišati je govorice, da bi se velesili utegnili sporazumeti o prepovedi razvijanja omrežja protiraketnih raket ali o morebitni prepovedi proizvodnje raket z več glavami (ali naboji). Evropske članice NATO zanimajo na primer rakete srednjega dometa, ki jih ima ZSSR in s katerimi je mogoče primerjati taktična jedrska orožja ameriških sil v Evropi. Ali naj bi pri teh kolikor toliko podobnih orožjih sklenili sporazum na kvalitativni ali kvantitativni podlagi?

Nekdanji ameriški obrambni minister McNamara se je upiral zgraditvi varovalnega sistema protiraketnih raket (ABM), češ da bi bil to stran vržen denar, takšen sistem pa bi zavaroval le izredno majhen del ameriškega prebivalstva. Pod Nixonom so načrt sprejeli in v senatu je dobil komaj večino enega glasu, Nixon še zdaj zagovarja izdelavo novih strateških orožij, se pravi, da boljše sliši »jastrebe« kot pa »golobe«. Zgraditev protiraketnega sistema bo ZDA drago stala, bo neučinkovita, bo spodbudila nasprotni strani, naj stori kaj podobnega, poleg tega pa bo vse skupaj zastarelo, še preden bo zgrajeno. Toda Nixon raje posluša »jastrebe«, ki menijo, da si Amerika le tako lahko okrepi položaj za zeleno mizo in »prisili« Sovjetsko zvezo k popustljivosti. Nixonove odločitve temeljijo

Nixonova polena

tudi na prepričanju, da je oboroževalna tekma dosti hujše breme za sovjetsko kot za ameriško gospodarstvo. Potemtakem naj bi ZDA že s tem, da bi pristale na delno strateško razorožitev, iztisnile iz ZSSR velike politične koncesije (predvsem glede Vietnama, Bližnjega vzhoda in Berlina). Zato je ameriška vlada — ne da bi počakala na obnove pogovorov na Dunaju — napovedala zoriaditev prve faze raket »Minuteman 3«, tretjega člena proraketne obrambe (ABM) in načrt za devet drugih členov ABM.

Ne glede na to, da naj bi ZDA imela leta 1975 kar 11.000 strateških raket (danes jih imajo okoli 4200), 1054 raket na podmornicah in trikrat več strateških bombnikov (danes jih je 450), se Nixon ogreva tudi za predlog mornarice, naj bi prihodnja ameriška strategija temeljila na ofenzivnih raketah na ladjah, Mornarica namreč zatrjuje, da so zaradi raket na kopnem vsi Američani pravcate tarče za sovražnikove rakete; da so rakete na ladjah na varnem pred izvidniki in presenetljivim napadom; da je »morski« sistem cenejši od kopenskega. Teoretik te »doktrine« general George Miller je lahko še toliko bolj prepričan, da ga bo Nixon rad poslušal, ker je predsednik imenoval za vrhovnega poveljnika medarmadnega štaba človeka iz mornarice — admirala Thomasa Moorerja.

Vodja ameriške delegacije na dunajskih pogovorih Smith ima pravzaprav zvezane roke. Moratorij je izključen, zakaj predsednikov zunanepolitični svetovalec Kissinger meni, da bi začasna prekinitev v razvoju jedrskih raket pozneje utegnili »nagajati« ZDA. Smith je dobil navodila, naj predvsem »postavlja indiskretna vprašanja« predstavnikom ZSSR (na katera brzkone ne bo dobil odgovorov) in naj se previdno umakne, če bi sovjetski predstavniki morebiti nenadoma prišli na dan s konkretnimi predlogi.

Treba je tudi upoštevati dejstvo, da je tako za ameriške kot za sovjetske vodilne ljudi SALT manj pomembno vprašanje. Za Moskvijo ta pogajanja na četrtem mestu: za Kitajsko, Berlinom in Bližnjim vzhodom, za Washington pa na tretjem: za Vietnamom in Bližnjim vzhodom. Glede na to, da je ameriška stran »moralno« prepričana, da morajo ZDA ohraniti nadrejen položaj, in da sovjetska stran ne sprejme ničesar manj od enakosti, potem bi lahko rekli, da je pogovor na Dunaju — pogovor gluhih.

Washington je že govoril o novih raketah, ki jih pripravljajo. Položaj spominja na prvo svetovno konferenco o razorožitvi v letu 1899. Na njej je ruski car predlagal, naj bi prepovedali izdelovati nekatere naboje, granate in bombe, ameriški delegat pa je odgovoril, da »ne gre zavirati izumiteljskega genija ameriškega ljudstva«. In kot piše komentator Louis Witzniter v pariškem tedniku »Le Nouvel Observateur«, ni pričakovati, da imata Semjonov in Smith s seboj »Traktat o poti topovskih krogel«, ki ga je leta 1537 napisal Nicolo Fontana Tartaglia in v katerem tudi piše: »Na misel mi prihaja, da je prekleto in sramotno, če skušamo izpopolniti umetnost, katere edini cilj je škoditi bližnjemu in uničiti človeški rod...«

KOMENTATOR

„TV 15“ ZA MLADINO

Sprejeli smo Kurirčkovo pošto Na Poljani

V ponedeljek smo imeli samo eno uro pouka. Potem smo se z avtobusom odpeljali na Poljano, kjer smo se udeležili proslave, ki so jo tamkajšnji učenci pripravili v počastitev prihoda Kurirčkove pošte. Tam so se zbrali tudi bivši borci narodnoosvobodilnega boja iz Raven, Poljane in Prevalj, tovariš Pavlin in tovariši učitelji. Pokazali so nam kurirčkovo torbo, v kateri so bile čestitke tovarišu Titu za rojstni dan, zemljevid, dnevnik in barvni svinčnik. Ob slovesu so njamlajši iz Holmca zapeli pionirsko pesem. Potem smo se vrnili v Ravne na Koroškem, od koder smo doma. Vso pot proti domu smo se pogovarjali o sprejemu, proslavi in seveda o Kurirčkovi pošti. Vtisi so bili tako prijetni, da jih še dolgo ne bomo pozabili.

MARINKA GRAJNER

V Škofji Loki

Dne 15. aprila dopoldne je naša šola sprejela Kurirčkovo pošto. Naši pionirji so jo dobili od žabniških in jo prinesli pred našo šolo, kjer smo izvedli prisrčno slovesnost. Najprej je predsednik pionirske organizacije prebral čestitko tovarišu Titu. Potem so se vrstile deklamacije, ki so jih pripravili učenci iz nižjih razredov. Po končanem programu smo vložili v kurirčkovo torbo še dva najboljša spisa na temo »To je moja domovina«. Tovariš Miran Jakša-Jure, ki se je udeležil pohoda Stiri najste, pa nam je povedal dogodek iz časov, ko je bil še kurir. S točko, ki jo je izvedel pevski zbor naše šole, je bila slovesnost končana in vrnili smo se domov.

JANJA STANONIK

V Sevnici

Dne 15. aprila se je na ploščadi pred osnovno šolo v Sevnici zbralo skoraj tisoč šolarjev. Najbolj pozorno smo prisluhnili pripovedi bivšega partizana, ki se je spominjal vojnih dni. Kmalu zatem so pritekli kurirji s torbico. Zaploskali smo jim, pomahali z zastavicami in bili smo srečni, saj se je Kurirčkova pošta prebila skozi vse zasede. Pevski zbor je zapel nekaj partizanskih pesmi. Nato je delegacija najmlajših iz Sevnice položila k spomeniku Sava Kladnika šopek nagejnov. Slovesnost, ki smo jo priredili v čast kurirčkove pošte, smo sklenili z branjem pozdravnega pisma predsedniku Titu. Kurirčkova pošta je kmalu zatem nadaljevala pot, spremljale pa so jo naše vroče želje, da bi tudi na nadaljnji poti srečno prešla vse ovire.

DOPISNIŠKI KROŽEK
OSNOVNE SOLE SEVNICA

TE DNI

V OSEMDESETIH LETIH 19. STOLETJA SE JE DELAVSTVO ZE V PRECEJŠNEM ŠTEVILU VKLJUČILO V SOCIALISTIČNE STRANKE, V STROKOVNE ORGANIZACIJE — SINDIKATE, IZOBRAŽEVALNA IN DRUGA DRUŠTVA. ZATO JE BILO NUJNO, DA SE SOCIALISTIČNE STRANKE IN STROKOVNE ORGANIZACIJE TUDI MEDNARODNO POVEŽEJO TER SI MED SEBOJ POMAGAJO V SKUPNEM BOJU PROTI KAPITALISTIČNEMU IZKORISČANJU. HKRATI SO NEKATERI SOCIALISTIČNI SINDIKATI DALI POBUDO, DA BI DELAVSTVO PO VSEM SVETU NA ISTI DAN S PRIMERNIMI AKCIJAMI ZAHTEVALO SKRAJSANJE DELOVNEGA DNE NA OSEM UR. DNE 14. JULIJA 1889 SO SE V PARIZU SEŠTALI PREDSTAVNIKI SOCIALISTIČNIH STRANK. USTANOVILI SO II. INTERNACIONALO (MEDNARODNO ZVEZO SOCIALISTIČNIH STRANK) IN SKLENILI, NAJ DELAVSTVO VSEH DEŽEL 1. MAJA 1890 PRIREDI MANIFESTACIJE ZA OSEMURNI DELAVNIK IN POZOVE SVOJE VLADE, DA TO ZAHTEVO URESNIČIJO, Z DOLOČITVIJO TEGA DATUMA ZA MEDNARODNI DELAVSKI PRAZNIK SO SOCIALISTIČNI VODITELJI ZELEVALI POČASTITI TUDI SPOMIN PRVIH ŽRTEV ZA OSEMURNI DELAVNIK, KI SO PADLE 1. MAJA 1886 V VELIKEM STAVKOVNEM GIBANJU V CHICAGU.

NAGRAJENI PRISPEVEK

Žena dobrega srca

Gotovo ste že kaj slišali o Srečku Tušarju. Rodil se je 18. maja 1925 v Idriji, njegova mati pa se je pisala Lucija Poljanec...

Kot otrok je obiskoval šolo v Idriji, nato je bil nekaj časa doma, potem pa je — mlad fant — odšel v partizane. Bil je borec v Vojkovi brigadi, najprej kurir in potem minier. Ranjen je bil v Krnicah. Če bi ne bil imel opasača, bi se bilo zanj slabo končalo, tako pa je opasač kroglo vsaj malo zaustavil. Znamenje na nogi mu je ostalo. Kot minier je sodeloval tudi pri razstrelitvi črpalke v idrijskem rudniku in pri miniranju skladišča bencina v Postojnski jami. Med vojno je veliko preстал in Idrijčani so ponosni nanj. Danes je podpolkovnik in slušbuje v Ljubljani.

Mati Srečka Tušarja je naša sosedin in jo dobro poznam. To je žena dobrega srca. Za vsakega ima dobro besedo, zato jo imajo posebno radi otroci. Nedolgo tega sem jo obiskala in jo poprosila, da mi pove kaj o sebi.

»Rojena sem 13. decembra 1902 v Idriji. Bila sem majhno dekletce, ko mi je umrl oče, in še sedaj mi je hudo, ko se spomnim, kako ubogi smo bili. Težko bi z besedami povedala, koliko je morala pretrpeti moja mati, da je nasitila naša lačna usta. Ko sem odrasla, sem prišla za vsako delo. Tudi v Trstu sem bila. Leta 1925 se mi je rodil sin Srečko in odtlej sem živela samo zanj. Zelela sem, da bi mu bilo lepše na svetu kakor meni. Veselje, ki sem ga uživala ob njem, je bilo kratkotrajno. Odšel je v partizane. Od tedaj naprej sem trepetala za njegovo življenje dan za dnem. Včasih tudi po več mesecev ni bilo glasu od njega. Trikrat so Nemci premetali hišo in ga iskali. Dejala sem jim, da je na Sardiniji. Kakor vsaka mati sem tudi jaz želela, da bi se po končani vojni vrnil domov. Pa je odšel v oficirsko šolo. Velikokrat me obišče in ponosna sem nanj. Vesela sem tudi, ko vidim, da se mladina zanima za tiste hude čase. Zato napiši, da želim vsem bralcem mladinske strani »TV 15« lepo prihodnost, da bi nikdar ne okusili lakote in da bi nikdar ne spoznali, kaj je vojna!«

Lucijo poznajo vsi kot dobro žensko, zato bi vam rada povedala še o njenem današnjem življenju. Stanuje na Vojkovi ulici 16 v Idriji. Njen mož je upokojen, star 65 let in bolehen. Iz meseca v mesec se prebijata s 47.000 dinarjev pokojnine. Naredila je prošnjo za priznavalnino, pa so ji jo odklonili. Kako naj dva stara človeka živita s 47.000 tisočaki na mesec, vas vprašam. Mogoče boste dejali, da je mnogo takih. Jaz pa jih ne poznam veliko! Žalostno je, da morajo mladi opozarjati na take nepravilnosti in da je partizanska

Narisal: ERNEST KRNAIC

mati Lucija izgubila zaupanje v ljudi. »Storili so mi krivico, delala sem 16 let 4 mesece in 4 dni, pa mi tega niso priznali,« mi je dejala. Ni tožila, samo pripovedovala mi je, in nerodno ji je bilo. Zakaj bi jo bilo sram, sem si mislila. Saj ni ona kriva, če mi ne more dejati: »Vsega imam dovolj, nič mi ne manjka!« Saj ne, da bi ji vsega primanjkovalo. Zdi pa se mi

skoraj neverjetno, da so vsi razen sina in sosedov pozabili nanjo!

Cepprav jo tarejo mnoge skrbi, je partizanska mati Lucija vedno dobre volje in zelo vesela, če dobi kaj pošte. Zato, dragi mladi prijatelji, razveselite jo s kartico svojega kraja. Verjemite mi, da bo vesela in da boste storili dobro delo.

MARIJA MIKLAVČIČ

Petdesetletnici v spomin Pokol železničarjev na Zaloški cesti

Prva svetovna vojna je vse države močno prizadela in tudi Jugoslaviji ni prizanesla. Posledice vojne same po sebi še ne bi bile tako hude, če bi imela država spodobno vodstvo. Vodilna buržoazija pa je bila nesposobna spremeniti razmere v deželah, ki so bile po naravi bogate, a nerazvite. Veliko laže in manj tvegano je bilo izkoriščati preprosto delovno ljudstvo! Izkoriščanje je imelo več oblik: od me-njave avstroogrskih goldinarjev za dinarje do podaljšane delavnika. Cene so neprenehoma rasle, mezde pa so ves čas ostale nespremenjene. Vse od leta 1918 do leta 1921 so delavci neprestano stavkali. Uprli so se celo vojak in mornarji. Ena najbolj znanih stavk iz tistih dni je bila stavka železničarjev v Ljubljani.

Pisalo se je leto 1920. Ljudje so bili naveličani lakote in bede, za katero so morali delati ves dan. Naveličali so se lačni gledati ljudi, ki so jedli z njihovimi žulji prislužen kruh. Tako se je začela 16. aprila velika stavka železničarjev. Lokomotive so osamljene stale na tirih, ni se oglasila piščalka in ni se kadilo iz visokega železnega dimnika.

Vlada se je zavedala, kakšno škodo bo stavka prizadela državnemu gospodarstvu in tudi zasebnemu kapitalu. Zavedla se je tudi, da z obljubami ni več mogoče privabiti železničarjev. Potrebni so bili torej drugačni ukrepi. V tistih dneh je veliko železničarjev dobilo poziv za nastop vojaške službe. Železničar je lahko staval, železničar — vojak pa bi za to lahko prišel pred vojaško sodišče. Vladi so torej spet začeli voziti, promet pa še ni bil urejen, saj vseh stavkajočih vlada ni mogla zlomiti. Nasprotja med vladajočim in tlačnim razredom so se le še poostrila.

Dne 24. aprila so železničarji v Mostah priredili demonstracijo, na kateri so javno povedali svoje mnenje o zapostavljenem položaju delavca. Sprevod se je pomikal po cestah in ljudje so vpili parole. Mnogi so prispeli do Zaloške ceste. Pri splošni bolnišnici so jo pričakali žandarji, oboroženi s puškami. Prezirljivo in oblastno so zrl na lačno množico, v kateri je ob pogledu na oborožence zavrelo. Razjarjeni ljudje so se začeli pomikati proti žandarjem. Poveljnik je nekajkrat zagrozil, da bo ukazal streljati, če se ne bodo razšli. Še korak ali dva — in salva strelav je prekinila kričanje. Nekaj hipov je bilo vse tiho, nato pa je v množici vzkripelo. Roke so se stegovale in se oprijemale teles ob sebi, da bi dobile dovolj močno oporo. Razlegali so se kriki tistih, ki so se borili za svoja življenja. Ljudje so pobesneli. Roke so suvale in telesa so se prerivala; noge so hodile po granitnih kockah in po telesih ljudi, ki so jih bili podrli na tla. V gneči, ki je nastala, je izgubila življenje tudi majhna deklica...

Rezultat tega pokola sredi Ljubljane je bil strašen: do smrti pohojena deklica, trinajst ubitih in štirideset ranjenih železničarjev... Toda ljudi, ki niso imeli razen življenja ničesar izgubiti, to ni prestrašilo. Borili so se naprej, borili so se v prepričanju, da bo končna zmagavendarle njihova.

ANTON KLEPEC

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Sem dijakinja tretjega letnika I. gimnazije v Mariboru in velika prijateljica vašega lista. Nekateri pravijo, da je mladim prirojeno sanjarjenje oziroma razmišljanje. Bo menda že držalo! Tudi sama veliko razmišljam o svetu in ljudeh, predvsem o svojih vrstnikih. Spoznavam, da je najpomembnejši del naše zgodovine — obdobje narodnoosvobodilnega boja — nekaterim mladim tuj in nezanimiv. Ne poznajo ga dovolj in zato tudi ne morejo doumeti njegove veličine. Zakaj? Premalo je bilo storjenega, da bi ga spoznali, in veliko je zamujenega. Zdi se mi napak, če se moramo že kot otroci »gultiti« zgodovino NOB in z njo tiste prazne in gole številke. Besede so prazne, če jih mlademu človeku ne znamo približati na pravi način. V pouk zgodovine in temeljev socialistične morale bi morali vnesti več življenja, več tistega duha, ki je spremljal naše borbe... Ali ni žalostno, če mlado dekle — dobra dijakinja — zagovarja politiko Američanov v Vietnamu? Da, tudi to se dogaja. Vidite, o vsem tem razmišljam in razpravljam s svojimi somišljeniki. Veliko sem vam povedala, a veliko — morda preveč — je še ostalo v meni. Prispevek, ki vam ga pošiljam, je ležal že dolgo v predalu moje pisalne mize. Morda mi bo kdo v njem očital frazerstvo. Nič zato! Zelela sem povedati le to, kar že dolgo nosim v sebi...

Prisrčen pozdrav!

ANICA DOBRAVC,
Maribor

Draga Anica!

Le kje si hodila toliko časa! Ob zapisanih besedah ostane prostora le še za željo, da bi tvojemu pisemcu prisluhnili mnogi... Povedala si to, kar misliš, in česa bi si lahko zaželela še več! Vesela sem, da sem te spoznala in da si nam v svojem prvem pisemcu razkrila delček svojih razmišljanj.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tovarišica Milena!

Izpolnjujem obljubo in vam pošiljam sestavek o sosedu Luciji, ki sem ga napisala pred kratkim. Odločila sem se, da obiščem vse neznane partizanske mamice v našem kraju. Vem, da me bodo mnogi karali za to, kar sem napisala. Naj mi oprostijo, ker jaz pišem tako kot znam in čutim. To pa se ne da izbri-sati!

Lep pozdrav!

MARIJA MIKLAVČIČ,
Vojkova 9
p. Idrija

Draga Marija!

Če bi izbrisala to, kar je v tebi najlepše, kaj bi potem še ostalo?

Lepo pozdravljena!

MILENA

Okrogle in oglate

RECEPT ZA POMLAJEVANJE STAREJSIH PESNIKOV... Znana srbska pesnica Desanka Maksimović je rekla: »Redno spremljam pisanje svojih mlajših tovarišev in tovarišic. To me pomlaja...« Ne vemo, če je Desanka brala najmodernejšo slovensko poezijo v nedavno objavljeni številki »Problemov«. Naj seznanimo naše bralce samo s dvema vrsticama te najmodernejšje poezije! Glasita se: »jing hihh gutb itno mmufh gmuh gohz tujb ndmv mmfmh gghm vfuj fjmm ijrj hvfh gffn bgzu rmzj fzbnc«. Drugi verz so, kakor po izkristalizirani obliki tako po globokoumni vsebini, drug drugemu podobni kakor klopotec klopoteu. Ti verz bi nedvomno Desanko pomladili najmanj za dvajset let! Obžalovati moramo samo, da so pesniki, kakršni je bil Zupančič, Gradnik in še marsikateri drug slovenski pesnik, že umrli ter niso bili deležni »življenjskega napoja«, ki bi jim podaljšal življenje, da bi še dolgo živeli...

POUCNO ZA ZENE... Aleksandar Djordjević snema televizijsko dramo »Zena v domači halji«. Vsebinska drama: Mož zapušta svojo ženo, ker je malomarna, in si izbira drugo. Režiser je častnikarjem dal tole pojasnilo: »V napovedi bomo sporočili, da vse, kar se dogaja v naši drami, lahko doleti tudi vsako drugo ženo, če bo tako malomarna, kakor je ta.«

PREIZKUSENI NASVET NEMSKE MAMICE... Gospa Müller je svetovala svojim hčerki, ki se moži: »Najvažnejše, kar ti lahko svetujem, je: z možem se nikdar ne pričaj, vselej samo — joči!«

NESEBICNEŽ, KI NE SPI, DA BI SPALI DRUGI... Znani televizijski režiser Anton Marti je izjavil, da spi povprečno samo po tri ure na dan. Nič hudega! Saj prizadevno skrbi, da podaljšuje povprečni čas spanja gledalcev, ki pri njegovih televizijskih oddajah sladko dremajo...

NI PRVA, KI NE VE, KAJ POJE... Popevkarica Ljupka Dimitrovska je dejala, da ne ve, kaj pomenita besedi »Cibu čiba« v naslovu neke nove popevke, ki jo ona poje. Neki skeptični oboževalec zabavnih melodij je skušal njeno izjavo takole razložiti: »Ljupka je vsaj iskrena... Saj ni prva naša pevka, ki ne ve, kaj izgovarja.« Bojimo se, da ne vesta niti pesnik niti skladatelj, kaj pomenita ti skrivnostni besedi.

DEZELA AMNESTIJ... Vodja krščanskodemokratskega poslanskega kluba v italijanskem parlamentu Giulio Andreotti nasprotuje zahtevam levčarskih poslancev, da bi pomilostili delavce, ki so bili obsojeni po jesenskih demonstracijah. Rekel je: »V Italiji je amnestija (splošna pomilostitev) nekaj normalnega, neamnestiranje pa izjema. Po vojni je bilo v Italiji sprejetih natančno 210 zakonov o amnestiji.«

SENATORJEV PREDLOG. Neki ameriški senator, ki nasprotuje ameriškem vojaškemu vmešavanju v evropske zadeve, je nedavno izjavil v senatu ZDA: »Če lahko vietnamiziramo vojno v Vietnamu, zakaj ne bi zveropizirali tudi NATO?« Če misli senator na ustvaritev evropskega Vietnama, se mu lahko prav lepo zahvalimo!

CELO UVOŽENA PORNOGRAFIJA JE PRIVLAČNEJŠA. Neki francoski filmski režiser se je takole lotil dekadence (propadanja) francoskega filma: »Daleč smo prijadrali, tako daleč, da moramo uvažati iz tujine celo pornografske filme!«

NAROBE SVET... Afriški politik Buk Kokoja je dejal, ko se je vrnil z obiska v Evropi, o svojih vtisih tudi tole: »Banes se mi zdi svet kar nekam prismojeno; v Afriki si vsi na moč prizadevajo, da bi se oblekli, v Evropi pa jih je čedalje več, ki bi najraje hodili nagi...«

DOBESEDO POJMOVANO... Na nedavni seji občinske skupščine v Tuzli so govorili tudi o (ne)kulturnih navadah meščanov. Mohamed Alija Džembić se je pritoževal v razpravi: »Imamo celo takšne voznike, ki parkirajo svoja vozila v parkih ter jih tako uničujejo.« Tuzlanski »Front slobo« meni: »Kaj pa je v tem primeru nenormalnega? Ljudje so kratko in malo dobesedno domneli besedo parkirati kot pojem, izviraajoč iz besede — park.« V Ljubljani pa parkirajo nekateri vozniki avtomobile na zelenih brzkone zaradi tega, da bi jim nihče ne mogel očitati napačnega pojmovanja besede parkirati...

Napad na Pearl Harbour je mojstrovina vojaške tehnike in eden najbolj nenavadnih uspehov vojnanske službe v drugi svetovni vojni. Japonci so vedeli, da morajo napasti Američane in jih bliskovito premagati, če naj bi zavojevali Azijo in če naj bi ne bili poraženi zaradi ameriške gospodarske premoči. Napad na Pearl Harbour je bil, kot so pozneje priznali Američani, »največ, kar so Japonci mogli poskusiti, da bi zmagali v vojni.«

Napad se je začel 7. decembra 1941 zjutraj. 353 letal zero — ta letala so imela premoč na Pacifiku še prvi dve leti vojne — se je dvignilo s šestih letalonosilk, ki so križarile 320 kilometrov od Pearl Harbourja in ki jim je poveljeval admiral Jamamoto. Poveljnik zračne flote je bil največji pilot japonskega letalstva polkovnik Micio Fuchida, ki se je bil spreobrnil v krščanstvo in bil za protestantskega pastora v zakotni vasi na otoku Hokaido. Strateg in načrtovalec napada je bil polkovnik Minoru Genda, ki so ga Američani po vojni vabili na vojaške akademije predavati o tehniki uspešnega napada na Pearl Harbour. Toda drugi ljudje, ki so bili manj slavni od omenjenih vojakov, so napad omogočili s svojim delom v Honoluluju.

Ameriška tajna služba je že dolgo slutila, da Japonce prav posebno zanimajo premiki tihomorskega ladjevja, ki je imelo svoje oporišče na Havajih. Agent FBI se je prikradel v organizacijo, ki jo je vodil neki Jamamoto (pozneje so ugotovili, da je šlo za japonskega mornariškega oficirja Itaruja Tačibaka). Tisti Jamamoto je leta 1930 prišel v ZDA, imel je štipendijo za univerzo v Pennsylvaniji, na kateri je diplomiral, potem pa se je še izpopolnjeval v Los Angelesu. Tedaj je veliko Japoncev študiralo v ZDA in obveščevalna služba Kempeij jih je nadzorovala ali pa jih je včasih prosila za pomoč. Itaru Tačibaka je bil poklicen vohun: ameriško angleščino je govoril brez naglasa, na razpolago je imel neomejene vsote denarja, živel je v San Franciscu in bil v nenehni zvezi s Honolulujem.

Agent FBI Al Blake si je pridobil njegovo naklonenost ter z upanje najpomembnejšega japonskega vohuna v ZDA Icirija Kona. Šlo je za dvojno igro: Blake je obljubil informacije o mornariškem

oporišču na Havajih, češ da ima prijatelja na križarki *Pennsylvania*. Potoval je v Honolulu in pospravil za svoje vohunsko delo 7.500 dolarjev. Ves čas je bil povezan z ameriško tajno službo ter jo obveščal o dejavnosti japonskih vohunov v San Franciscu. Podatki, ki jih je dajal Tačibaku in Komu, so bili drugotnega pomena, vendar se je pozneje izkazalo, da so bila vsa ta prizadevanja Američanov zaman. Američani niso vedeli, da japonski vohuni zbirajo podatke za nenavaden napad na ZDA. Do napada na Pearl Harbour je bilo še nekaj mesecev, mornarica ZDA pa še ni storila ničesar za obrambo.

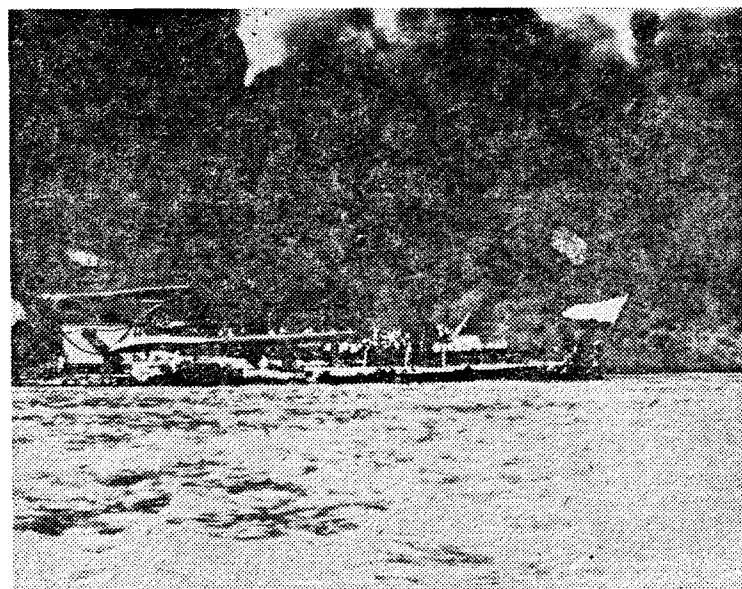
Brezbriznost ameriških vojaških poveljnikov je bila kasneje hudo kaznovana s procesom in z odstavitvijo admirala Kimmela in generala Shorta. Japonski vohuni so imeli lažje delo zaradi tega, ker si poveljniki oporišča v Pearl Harbourju niso mogli misliti, da bi Japonci utegnili napasti tihomorsko ladjevje, ki je bilo tako daleč od japonskih pristanišč. Razen tega jih veliko ni verjelo, da bi Japonci sploh napadli ZDA: Japonska je bila vojaško nepriljubljena in je še do vratu tičala v vojni s Kitajsko.

Cilji vohunov v Honoluluju so bili mnogoteri: ugotoviti, kakšna je ameriška obalna obramba in predlagati najprimernejši kraj za napad; izbrati dan in uro bombnega napada; s skritimi radijskimi oddajniki voditi napad ter natančno ugotoviti sovražnikove izgube, da bi japonsko vrhovno poveljstvo moglo načrtovati nove napade. Naloga je bila obširna in zapletena, nemški in japonski vohuni pa so delali družno in izredno načrtno. Bržkone ni edinstvenega vohunskega junaka v »zadevi Pearl Harbour«, vendar je bil med vsemi najbolj dragocen Tedači Morimura.

V Honolulu se je pripeljal s trgovsko ladjo 26. marca 1941. Bil je majhen, nosil je naočnike, baje je bil zelo priljubljen, v Honolulu pa je prišel po naročilu japonske vlade: proučeval naj bi pravni položaj japonskih otrok, rojenih na tej ameriški posesti (Havaji so šele leta 1959 postali petdeseta država ZDA). Uradno je bil sekretar na konzulatu, njegova največja strast pa je bila — japonska: fotografiranje. Veliko je hodil po otoku, kar ni nikogar presenečalo, saj se

Zgodovina vohunstva

Morimura in Pearl Harbour

Med japonskim napadom na Pearl Harbour 7. decembra 1941

je spoprijateljil z dekletom japonskega rodu.

Morimura je moral imeti veliko prijateljev v Tokiu, zakaj nenehno jim je pošiljal razglednice s pozdravi. Američani so šele po koncu vojne presenečeno odkrili, da je bilo eno izmed tajnih orožij tudi razglednica. Japonski kartografi so po razglednicah naredili popolno topografsko karto otoka in tako so letalci lahko proučevali kraje, ki bi jih bilo treba napasti.

Tedači Morimura se je v resnici pisal Sigeru Jošikava, bil je nekoč mornariški častnik, toda zaradi krhkega zdravja je pustil to službo in se zaposlil na zunanjem ministrstvu. V juliju 1941 je odposlal prvo poročilo o položaju japonskih otrok na Havajih. Toda strani so bile napolnjene s šifriranimi podatki o premikih ameriškega ladjevja. Toda zvedeti je bilo treba še več. Tako se je Morimura vkrcal kot Filipinec na neko ameriško torpedovko, se vrnil na Havaje kot kmet in se zaposlil blizu vojaških oporišč. Potrdil je domnevo polkovnika Genda, da bi bilo za pilote najprimernejše, če bi napadli skozi ozino Kolekole med visokimi vulkanskimi hribi, kamor se sicer zaradi vetrov in praznin v zraku niso radi podajali. Obenem je Morimura odgovoril na 97 vprašanj japonskega poveljstva in

se zmotil le v tem, ko je menil, da v pristanišču ni mrež za prestrežanje podmornic. Vendar to ni bilo tako pomembno.

Zadnje poročilo je poslal 5. decembra, 36 ur pred napadom. Sporočil je, koliko ladij je v pristanišču, kaj počno, da so ponoči luči prižgane, da je straža navadna in posadka na kopnem. Njegovo delo je bilo opravljeno. Obveščanje japonskih letalcev med napadom je prevzela čudna nemška družina, ki se je bila pred leti naselila v Honoluluju: Ruth Kuhn z bratom in starši.

Bernard Julius Kuhn je bil med prvo svetovno vojno podoficir nemške mornarice, potem pa med prvimi člani nacistične stranke. Bil je osebni prijatelj Himmlerja, njegov sin Leopold pa je postal osebni sekretar pri Goebbelsu. Na neki zabavi se je Goebbels zaljubil v Leopoldovo sestro Ruth, nastal je skorajda škandal in Goebbels se je ljubice znebil tako, da jo je poslal na Havaje. Ukazano j. je bilo, da se pridruži Japoncem, če bi izbruhnila ameriško-japonska vojna. Ruth, njenega brata in starše je plačevala japonska obveščevalna služba: v štirih letih so dobili več kot 100.000 dolarjev.

Leta 1939 so se preselili v Pearl Harbour. Ko so japonski bombni lovci 7. decembra — bila je lepa, sončna nedelja — napadli, je Ruth opazovala, kam padajo bombe, oddajala optične signale, ki so jih prestrezali na japonskem konzulatu, od onod pa jih po radiu pošiljali letalcem. Ob 9.45 uri je bilo napada konec in v hišo Kuhnovih sta planila ameriška tajna agenta. Pustolovščina Ruth Kuhn je bila končana.

Polagoma so Američani razbrskali neznansko vohunsko organizacijo, ki je omogočila napad na Pearl Harbour. Odgovornost ameriške kontrašpijonaže je bila velika: vedeli so za nacistično preteklost Kuhnovih, vedeli so, da imajo na bančnem računu 70.000 dolarjev, da so velikokrat jadrali okoli ameriških vojnihi ladij, vendar niso ukrepali. Agent Al Blake je iz San Franciscu opozarjal, da se na Havajih nekaj kuha. Toda vojaki in tajna služba so bili tako počasni, da so se zganili šele tedaj, ko so Japonci že napadli.

(Nadaljevanje prihodnjic)

V ujetništvu so zgradili jadralno letalo

Med zadnjo svetovno vojno je bilo v Nemčiji po različnih taboriščih mnogo angleških, ameriških in drugih vojni ujetnikov. Ščutila jih je mednarodna pogodba o pravicah vojni ujetnikov. Med drugim so imeli tudi pravico do pobega, zaradi katerega niso smeli nikogar kaznovati drugače kot z disciplinskim zapornom, seveda če ni pri tem zagrešil kakšnega nasilja ali tatvine. O doživljih prebranih Angležev ali Američanov, ki so prelisičili Nemce, smo gledali že več bolj ali manj uspešnih filmov in tudi smejali smo se...

Menda najbolj fantastičen načrt za pobeg iz ujetniškega taborišča je skovala skupina angleških oficirjev v taborišču »Offlag IV C«, v srednjeveškem gradu Kolditzu, ki je stal na visokem

hribu, zavarovan pa je bil z žičnimi ovirami in številnimi stražami. Taborišče je bilo namreč kazensko in v njem so sedeli sami »stari mački«, veterani stalnih pobegov. Med njimi je bilo tudi več letalcev.

Ko so z visokega hriba opazovali okolico in poslušali veter, ki je brlil okoli stolpov, so oficirji prišli na misel, da bi si zgradili jadralno letalo in z njim pobegnili. Samo pahnili bi ga z visoki zidov in dalje bi ob ugodnih vetrovih letelo samo.

Januarja 1944 so začeli letalo graditi na grajskem podstrešju. V ta namen so zgradili posebno pregrado, ki so jo tako uredili, da je bila videti kot star zid. Za njo je bil prostor 3,5 metra krat 10 metrov. Krila letala naj bi namreč imela razpon 10 metrov. Orodje so si oficirji naredili iz raznih predmetov za vsakdanjo uporabo. Gradivo pa so si oskrbeli kar iz delov pohištva. Seveda so za delo uporabljali največ navadne nože. Da jih ne bi Nemci pri delu presenetili, so imeli poseben način signalizacije.

Oploato so naredili iz blaga za blazine, lepili so jo s lepilom, ki so ga kuhali iz prosa, tega pa so si pritrgovali od ust. Zico za upravljanje krmil so pobrali iz električne napeljave. Konec 1944 je bilo letalo narejeno. Pred tem so preizkusili možnosti poletanja tako, da so z grajske strehe spustili model jadralnega letala. Nameravali so že začeti graditi 1,5

metra široko leseno ploščad na strehi.

Toda do uporabe letala ni prišlo. Blizal se je konec vojne in Nemci so zelo zaostriili kazni za begunce. Ne glede na ženevsko konvencijo o vojni ujetnikih so begunce navadno kar postrelili ali pa so uprizorili kak napad na stražo in to izkoristili za izgovor. Zato je angleško vojno ministrstvo izdal ukaz, naj ujetniki ne poskušajo več pobegniti, saj se tudi ne izplača.

Dne 15. aprila 1945 so Američani zasedli okolico gradu Kolditz. Letalo je bilo na podstrešju, celo, in so si ga lahko ogledali tudi Nemci, zdaj sami ujetniki.

OBISK INVALIDOV IZ ZRN

V dneh od 15. do 22. aprila se je kot gost zveznega odbora ZZZ NOV mudila v Jugoslaviji študijska skupina Zveze vojni invalidov, vojni žrtve in družin padlih iz ZR Nemčije (Reichsbund). V tej skupini so bili predsednik Reichsbunda Rudolf Kleine, drugi predsednik Herman Meyer ter finančni načelnik Heinrich Feuerbach.

V Beogradu se je ta skupina združila tri dni. Tam so se njeni člani pogovorili s predstavniki zveznega odbora ZZZ NOV Jugoslavije, o čemer poročamo na drugem mestu. Ogledali so si med drugim tudi Zavod za rehabilitacijo.

Gosti iz ZR Nemčije so obiskali tudi Dubrovnik in invalidsko okrevališče v Igali. Bili pa so tudi v Sloveniji, kjer so si v Ljubljani ogledali Zavod za rehabilitacijo invalidov ter v Postojni Postojnsko jamo.

18

»TV 15« iznaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana. Beethovnova 10 kot glasilo ZZZ NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Pisk in »Kislo« CGF »Delo« Ljubljana Lomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 tinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za izposojeno stane 30 tinarjev — Naročnino pošljite na naslov Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovnova ulica 10 poštne predaj 598/XI. ali na tekoči račun števil 501-8-28 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901 — ajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo